د پوهنې وزارت

د ښوونیز نصاب دپراختیا او ښوونکو د روزنې معینیت

ښوونکو د روزنې لوی ریاست

دښوونکو او سرښوونکو لپاره

د مطالعې مواد

Ketabton.com

کال۱۳۹۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت

د ښوونيز نصاب دپراختيا او ښوونکو د روزنې معينيت

ښوونکو د روزنې لوی رياست

دښوونکو او سرښوونکو لپاره

د لوستنې مواد

تدقيق کوونکی: ښووندوی عبدالحق رحمتی او ښوونمل ګلاجان صديقی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیغام

دکرونا (کووید۱۹) ناروغۍ خپرېدا په دې وروستیو کې نړیوالې اندېښنې راپارولې دي، نو د افغانستان اسلامي جمهوري دولت د نوموړې ناروغۍ د خپرېدو د مخنیوي په پار جدي وقایوي تدابیر نیولي دي، لکه د ښوونځیو او ښوونیزو بنسټونو ځنډول (تعطیل)؛ ځکه د پوهنې وزارت د خپل وظیفوي مکلفیت پر بنسټ زده کوونکو، ښوونکو او ښاغلیو مدیرانو ته د ښوونې او زده کړې لپاره بدیلې طرحې برابرې کړې دي.

د ښوونکو او مدیرانو دوامداره مسلکي پراختیا د پوهنې وزارت له عمده دندو څخه ګڼل کېږي، چې په عادي شرایطو کې د زده کړو او نورو ملاتړو کړنو له لارې ترسره کېږي؛ خو په اوسني حالت کې د دغه کار لپاره د پوهنې وزارت، دښوونکو او مدیرانو ډېرو هلو ځلو ته اړتیا ده، چې باید د دوی لخوا ونه سپمول شي. د مسلکي پراختیا یوه نوښتي طریقه د (ځانی زده کړې) د موادو منظمه مطالعه ده.

د (ځانی زده کړې) زده کړیز مواد، چې د مطالعې لارښود، د مطالعې د اغېزمنتیا د ارزونې کړنلاره او د ځانی لوست مواد په کې شامل دي، داسې برابر شوي، چې په منظمې مطالعې سره یې ښوونکي، سر ښوونکي او مدیران کولی شي، مسلکي پوهه ترلاسه کړي او د خپلې دندې اړوند عمومي مسلکي وړتیاوو ته وده ورکړي.

له ټولو ملاتړو کسانو چې دا زده کړیز مواد یې چمتو کړي مننه. له ښوونکو، سرښوونکو او مدیرانو څخه تمه کېږي، چې د ځنډ مودې (تعطیل) څخه په ګټه اخیستنه، د دې موادو او نورو منابعو چې لاسرسی ورته لري په لوستلو سره خپله مسلکي او تخصصي پوهه پراخه کړي، چې په راتلونکي کې زده کوونکو ته اغېزناکه زده کړه او ښوونه وړاندې کړای شي.

دوکتور محمد میرویس بلخي

د پوهنې وزارت سرپرست

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

د ښوونکو او سرښونکو د ځاني زده کړو او ارزيابی لارښود 1
د ارزونې کړنلاره 3
پيداګوژي 4
پوهه، مهارتونه او طرزتلقي (ذهنيت) 4
د ښوونې او روزنې موخې 5
زده کړه څه معنی لري؟ 7
فعاله زده کړه او رواجي تدريس 7
فعاله زده کړه 9
رواجي تدريس 9
فعاليت څه شی دی؟ 1
په فعاله زده کړه کې د ښوونکي او زده کوونکي ونډه (نقش) 13
يو فعاليت څرنګه جوړيږي؟ 16
د زده کړې فعاليت څنګه اجرا شي؟ 17
د فعاليت د اجراء کولو لپاره د ټولګي تنظيمول 17
د ګډونکوونکو د شمير له مخې د فعاليت ډولونه 18
الف:د ټول ټولګي فعاليت 18
ب:ګروپي کار 18
ج:انفرادي کار 19
د: دوه کسيزه کار 19
فعاليت څنګه وړاندې شي: 19
د زده کړې لپاره د بې ويرې چاپيريال منځ ته راوړل 20
ګروپي کار- له يو بل څخه د زده کولو له لارې فعاله زده کړه 30
د دريو (رقابتي، انفرادي او تعاوني) ټولګيو مقايسه 30
رقابتي ټولګي 30
انفرادي ټولګي 31
تعاوني ټولګي 31
ګروپي کار څنګه پيل کړو؟ 31

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دزه کوونکو پېژندنه 34
دماشوم پر وده باندې مؤثر ټولنيز او طبيعي عوامل 34
د ماشوم د ودې طبيعي مرحلې 35
اول: د زيږيدو څخه- 6 کلنی (د ښوونځي څخه مخ کې عمر) 36
دوهم: له 6 – 12 کلنی (د ښوونځي د لومړی دورې عمر) 36
دريم12-18 کلنی پورې (د ښوونځي د ثانوی دورې عمر) 37
د ماشومانو د زده کړې اړتیاوې او د ودې د مرحلو ځانګړتیاوې 38
د ښوونکو لپاره مشوره: 40
په ښوونځي کې دزده کوونکو ستونزې 43
د ښوونکی مسؤلیت 43
د زده کوونکي پېژندنه 47
ټولو زده کوونکو ته د زده کړې په فعالیتونو کې ونډه ورکول 47
څه باید وشي؟ 48
څنګه زده کړه کوو؟ 48
درسي کومکي مواد 51
درسي کومکي مواد او د هغو کټې 51
تعریف 52
د درسي کومکي موادو اهمیت 52
د درسي کومکي موادو کټې 53
د ټولګي تنظیمول 53
خلک 54
وخت 54
مواد 54
فضا 54
د ټولګي د کنترول دوه مهمې طريقې 55
ستایل او سزا ورکول 56
د جسماني سزا ممکنه بدیلونه 57
د ټولګي ترتیب او تنظیمول 57
سلام اچول 59

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. روغبړ کول 59
۳. نظافت 59
٤. حاضري 59
۲. د ټولګي فیزیکي تنظیم 60
الف: د ټولګي تنظیم د زده کوونکو د کښیناستلو له مخې! 60
ب.د ټولګي تنظیم د موادوله پلوه 61
درسي پلان 64
د درسي واحد پلان او د هغه ډولونه 64
د پلان تعریف 64
د وخت له کبله د درسي پلان ډولونه 64
درسي واحد پلان 65
د درسي پلان د درلودلو څخه موخه څه شي ده؟ 65
د درسي واحد پلان خصوصیات 66
د درسي واحد پلان ګټې 67
د درسي واحد پلان جوړول 68
د درسي پلان مرحلې 69
۱. موخه 69
د درسي پلان نمونه 73
څرنګه کولای شو چې د یوه پلان د تاثیراتو ارزونه وکړو؟ 74
د پلان د عملي کولو وروسته مرحله 74
عمومي پلان (کلنی پلان) 75
د کلنی (عمومي) پلان تعریف 76
د عمومي (کلنی) پلان جوړول 76
د کلنی درسي پلان د جوړولو ګټې 76
ارزونه او د هغې مختلف اړخونه 82
د درسي موخو د ارزولو لپاره ځینې مثالونه په لاندې توګه کیدای شي. 83
د ښوونکي د خپل تدریس ارزونه 84

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونکو او سرښونکو د ځاني زده کړو او ارزيابۍ لارښود

دا لارښود د ځاني زده کړو د تګلارې او د هغو غوره لاس ته راوړنو په موخه ترتيب شوی دی او له ښاغلو ښوونکو، سر ښوونکو او مديرانو څخه هيله کيږي چې د ښوونځيو د رخصتيو څخه په ګټې اخستنې سره دا کتاب او مواد په دقيق ډول ولولي او وروستی ارزونې ته چې د پوهنې وزارت له خوا اخيستل کيږي چمتووالی ونيسی.

موخه

د کتابونو د مطالعې او ښوونيزو مواد له لارې د ځاني زده کړو زده کړې په طريقې سره د ښوونځيو د ښوونکو، سرښوونکو او مديرانو مسلکي پراختيا .

د ښوونکو او سرښوونکو لپاره زده کړېز مواد

داکتاب د پوهنې وزارت لخوا هغه زده کړېز مواد دي چې ستاسو لپاره وړ ګڼل شوي او مطالعه يې جبري ده. په دې کتاب کې دغه موضوعګانې راغلي دي: پيداګوژي، د زده کوونکو پېژندنه، د مرستندويه ښوونيزو موادو چمتو کول، د ټولګي تنظيم، د ښوونيزو پلانونو جوړول، د ارزونې ډولونه، د نوي نصاب په اړه معلومات او د ماشومانو فزيکي وده، ټولنيز، رواني او ذهني پړاوونه.

اړينې کړنلارې

۱- کتاب/ د مطالعې مواد د ولسوالۍ د پوهنې له امريت يا اړوندې ښوونيزې حوزې نه ترلاسه کړی.

۲- ددی کتاب د بشپړ لوستلو ورورسته/ هر مضمون چې تدريسوی د هغه لپاره کلنی تدريسي پلان او همدارنګه د ټول کال لپاره ساعتوار درسي پلانونه برابر کړی، کله چې د ښوونځيو د ځنډ مهال (تعطيل) پای ته ورسيږي، د ښوونيز نظارت غړي يا ښوونکو د روزنې د رياست استادان جوړ شوي پلانونه ارزوي.

۳- د مکافاتو په پار د کتاب او مطالعه شويو موادو ملي او معياري ارزونه کيږي؛ نو نوموړي مواد داسې مطالعه کړی چې د ارزونې تېرولو ته بشپړ چمتو واوسی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- کوښښ وکړئ چې د ښوونځیو د ځنډ (تعطیل) پر مهال هغه مضمونونه په اغېزناکه توګه مطالعه کړی، چې تدریسوی یې، نو پیچلي او نا څرګند ټکي یې یادداښت کړی، کله چې د ځنډ (تعطیل) مهال پای ته ورسیږي، تاسو د خپل یادداښت له مخې خپلې پوښتنې د تعلیمي نظارت له غړو سره شریکې کړی (د ښوونېز نظارت غړي ستاسو وړاندېزونه او پوښتنې راټولوي، د حل لارې یې پیداکوي او وروسته یې له تاسو سره شریکوي)

۵- د خپلې مطالعې تفصیلي راپور د یوې مقالې په بڼه ولیکی او د نورمال لوستونو د پیل پر مهال یې اړوند د ښوونېز نظارت غړي ته وسپاری.

د ښې لوستنې په پار لارښوونې

۱- د خپلې مطالعې لپاره موخه وټاکی او هغې موخې ته د رسېدو په پار د وخت، ځای او موضوع له پلوه پلان جوړ کړی.

۲- کوښښ وکړی چې د مطالعې پر مهال او له هغې څو شیبې مخکې په اړونده موضوع کې د پوښتنو لپاره وخت ځانګړی کړی او هغو پوښتنو ته د مطالعې په جریان کې ځوابونه پیداکړی.

۳- د مطالعې مهم او په زړه پورې ټکي ځان سره یادداښت کړی، هغه په منظم ډول ډلبندي کړی، څو د مطالعې په پای کې یې د مقالې په بڼه ولیکلی شی.

۴- د مطالعې پر مهال د بیاځلې لوستلو لپاره د مهمو مطالبو لاندې په پنسل سره یوه کرښه وکښی.

۵- د مطالعې لپاره ارامه ځای وټاکئ، چې حواس مو راټول وي.

۶- کوښښ وکړی چې په خوشالۍ او نورمال حالت کې مطالعه وکړی ځکه حواس مو راټول وي.

۷- له مطالعې څخه موخه د کتاب ژر خلاصول نه دي، بلکې په ښه ډول د مطالبو زده کول او لوستل دي.

۸- که په کومې کلمې یا جملې ونه پوهېدئ، هغه همداسې مه پرېږدئ، په جلا پاڼه کې یې ولیکئ، له مطالعې وروسته یې د لغات په سیندونو(ډکشنرۍ) کې وپلټئ یا د ښوونکو د روزنې له استادانو او یا هم د ښوونېز نظارت له غړیو یې وپوښتی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹- کوښښ وکړی د کتاب ټولې برخې، لکه: انځورونه، چارټونه، جدولونه، د څېرکېو لنډیزونه او داسې نورو د کتاب د متن له مطالعې وروسته مطالعه او په غور وګوری، ځکه دا برخې د کتاب د مطالبو د ښه پوهاوي لپاره راوړل شوې دي.

۱۰- د کتاب او سترګو واټن د نه سترې کېدو او ناسمې مطالعې د زیانونو د مخنیوي په موخه په پام کې ونیسئ (په اټکلي ډول ۲۵ سانتي متره باید وي) هېڅکله د مطالعې پرمهال خپل سر کتاب ته مه ټیټوئ همدارنګه په سم ځای کې کېنی.

۱۱- د مطالعې پر مهال د موضوع پر پلي کېدو فکر وکړی.

۱۲- که شوني وي، د مطالعه شویو مطالبو په هکله له لېوالو همکارانو او ملګرو سره بحث وکړی، څو لوستل شوي موضوعات مو ذهن کې ښه کېني.

د ارزونې کړنلاره

د ښوونکو، سرښوونکو او مدیرانو د ځاني زده کړو زده کړې د دورې ارزونه د شواهدو یا د دندې په ترسراوي کې د ښه والي پربنسټ ترسره کیږي، چې مکانیزم یې په دې کړنلارې کې په لاندې ډول توضیح کیږي.

۱. ښوونکي او سرښوونکي دې د هرې اونۍ په پای کې د ځاني زده کړو د پرمختګ راپور ولیکي او اړوندې ادارې ته دې وسپاري، خو د عامې روغتیا د وزارت لارښوونې دې هم په پام کې ونیسي، د ښوونځي مدیر/ آمر دې د ځان او اړوندو ښوونېزو کارکوونکو د ځاني زده کړو د پرمختګ راپور په منظم ډول د اړوندو ښوونېز نظارت غړو ته وسپاري.

۲. د ځاني زده کړو په ارزونه کې د ښوونځیو د ښوونکو، سرښوونکو او مدیرانو ګډون اړین دی، دغه ارزونه لیکنی بڼه لري، پوښتنې یې تړلې (څوځوابه) دي. څوک چې له اړین عذر پرته ارزونې ته حاضر نه شي، له هغو مکافاتو څخه چې په پام کې دي محرومیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د ښوونځیو په هر ښوونکي، سرښوونکي او مدیر باندې لازمه ده چې د ځاني زده کړو د مطالعې له موادو چې (زده کړه یز مسایل او وړاندیزونه په کې شامل دي) اخري راپور جوړ کړي. دا راپور د نظارت د غړو له خوا کنترولیږي چې دا هم د ارزونې یو سند ګڼل کیږي.

۴. هر ښوونکی باید د هغه مضمون چې تدریسوي یې منظم او مشرح درسي ساعتوار پلانونه جوړ کړي، دا هم د ارزونې لپاره یو سند ګڼل کیږي.

۵. ښوونکی باید هغه مضمون چې تدریسوي یې منظم مطالعه کړي. له مطالعې څخه یې یو راپور ولیکي، په دې راپور کې خپلې ستونزې ذکر کړي ترڅو په راتلونکي کې د هغې د حل لپاره د مسلکي ودې پلانونه جوړ کړي او د حل لپاره یې لازم تدبیرونه ونیسي.

۶. د ځاني زده کړو د مطالعې د موادو (د ښوونکي او سرښوونکي د مطالعې کتاب) او هغه مضمون چې تدریسوی، د مطالعې راپورونه، ساعتواره درسي پلانونو د دوسیې سپارل اړین دي، ځکه د ښوونېز نظارت غړی یا د تربیه معلم استادان یې تاییدوي.

۷. مدیر/ د ښوونځي آمر په ښوونځي کې د ځاني زده کړو د همغږۍ مسوول دی.

پیداګوژي

پوهه، مهارتونه او طرزتلقي (ذهنیت)

داغیزمن تدریس لپاره دري اصطلاحګانی ډیرې مهمې دي: پوهه، مهارت او ذهنیت.

پوهه : یعنې دحقایقو پیژندنه، په نظریاتو او مفاهیمو پوهیدل دی، مثال: د افغانی پاچاپانو یا د مختلفو هېوادونو د پلازمینو(پایتختونو) نومونه پیژندل حقایق دي. خو دا راز پوهه د عمومي نظریو یا مفاهیمو په اړوند هم وي. مثلا: د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپې او ورځې د دوران، د نوم او فعل دګرامري توپيرونو پوهه او نور. دغه ډول پوهه ساده معلومات نه، بلکې مفاهيم وي.

مهارتونه: يعنې ديوه عمل د سرته رسولو وړتيا. مهارتونه هم دوه غوره ډولونه لري. يو ډول يې فزيکي مهارتونه لکه د الفبا دتورو د ليکلو او رسمونو د کښلو وړتيا. بل ډول يې فکري مهارتونه دي، لکه د رياضي په هکله د شميرلو د موضوع په اړه، د يوې ښې مقالې د ليکلو وړتيا او د يوې موضوع په اړه د منطقي بحث کولو وړتيا.

طرزتلقي(ذهنيت): يعنې د مهمو مسائلو په اړه احساس. د مثال په توګه ادب او همکاري د طرزتلقي څخه عبارت دي. همدا راز زغم ،دقت (ځيريدنه) د نورو احساساتو ته درناوي، د مشرانو درناوي، په وړو ماشومانو شفقت او نور هم له طرزتلقي څخه شمیرل کيږي. منفي تلقي ګاني هم لکه بدبختي، بدبيني، نفرت، بې ادبي، جنجالي توب او نور. په لنډ ډول تلقي د ښو او يا بدو خواته دروني او قلبي تمايل دی چې د ديني عقيدې، روزنيزو او محيطي عواملو تر اغيز لاندې د سړي په زړه او ذهن کې را پيدا کيږي او وده کوي. روزنه او زده کړه د تلقي په جوړيدو او بدلولو کي اغيزه لرلای شي.

ښه ښوونه او روزنه له ماشومانو سره مرسته کوي چې دغه درې واړه (علم يا پوهه، مهارتونه او مثبت ذهنيت) اړخونه يې وده وکړي.

د ښوونې او روزنې موخې

د غربت له منځه وړل، ټولنيزکيدل او د ارزښتونو انتقالول د ښوونې او روزنې ځينی مهمی موخې وي. داسې ګڼل کيږي چې ښوونه اوروزنه ټولنيز پرمختګ رامنځته کوي او په دې وسيله د فقر په له منځه وړلو کې مرسته کوي. د يو فرد د تعليم يافته کولو معنی داوي چې اقتصادي توليد يې زيات شي او ټولنيزې ښيګڼې پکې پيدا شي. په عمومي توګه ښوونه او روزنه ځوان نسل ته د ليک لوست او حساب تدريس لازم ګڼي او هم دا چې په اخلاقي معيارونو برابر عمل وکړي او د ټولنې په اقتصادي وده کې ونډه واخلي.

په يو ملت کې د ښوونې او روزنې موخې په لاندې کټيګوريو تنظيمولای شو:

- هغه موخې چې د يو هېواد په دين او کلتور پورې اړه ولري.
- هغه موخې چې په ملې پرمختګ پورې اړه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هغه موخې چې ديو فرد د مهارتونو او استعدادونو په وده پورې اړه ولري.
- هغه موخې چې دکورنۍ او ولس په وده پورې اړه ولري.

دښوونې او روزنې د موخو په برخه کې يو شمير نورې نظريې په لاندې ډول دی :

- ديو هېواد راتلونکي نسل ته دکلتور ورليږدول.
- د يو هېواد په ديني ارزښتونو پوهول.
- د ملي اقتصادي پرمختګ لپاره د ماهر مسلکي پرسونل روزل.
- د ماشومانو د اخلاقي ارزښتونو وده ، داسې چې يوه هوسا ټولنه رامنځ ته کړي.
- د بشري سرچينو د ودې په وسيله د هېواد عمومي پرمختګ.
- د ټولنيز پيوستون او ملي هويت تقويه.

په ښوونځيو کې د زده کړې مختلف اړخونه په لاندې ډول دي:

- له ماشومانو سره د فکر کولو د ودې په باب مرسته کول.
- دګټورو مهارتونو زده کړه (لوستل، ليکل، او حساب)، ترڅو وکولای شي چې د هغو څخه په ژوند کې کار واخلي - يوازي د ښوونځي د کتاب په زده کړه باندې اکتفا نه کول.
- له ماشومانو سره مرسته کول چې دوی د لوستلو او ليکلو له مهارتونو څخه د کار اخستلو په وسيله نوي معلومات او مهارتونه تر لاسه کړي او خپلې نظريې خلکو ته وويلای شي.
- له ماشومانو سره مرسته کول څو دوی نوښتګر، تحليلوونکي او پلټونکي افراد شي.
- د نظريو يا موضوعاتو د بحث کولو او د نورو خبروته د غوږ نيولو زده کړه.
- د موضوعاتو د فکر کولو او تحليلولو او هم د ستونزو د آوارولو زده کړه.
- له ماشومانو سره مرسته کول چې دوی دا زده کړې چې تبليغات (افواهات) له حقايقو څخه جلا کړای شي.
- د چاپيريال، ټولنې، ملت، نړۍ، خلکو او نورو په اړوند زده کړه.
- دروغتيا، سولې، صبر او زغم عدالت په اړوند زده کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د خپل دین اوکلتور زده کړه.
- د نورو خلکو او هېوادونو د مذهبونو او فرهنګونو په اړه پوهیدل.

مهمه خبره داده چې ښوونه او روزنه یوازې دکتاب د پاڼو یا دول نه بلکې په جوماتونو، کورنۍ, ټولنه او ورځني ژوند کې ترڅو چې ژوندي یو، تر سره کیدای شي.

زده کړه څه معنی لري؟

د زده کړې لپاره ډیر تعریفونه شته، خو د عملي تدریس لپاره کولای شو ووایو چې: یو ماشوم به هغه وخت یو شي زده کړې وي چې لاندې درې حالتونه په کې موجود وي: ماشوم په معلوماتو، مهارت او طرز تلقي وپوهیږي.

ماشوم درس، معلومات، مهارت او طرز تلقي خپل ذهن ته سپارلي وي.

ماشوم له معلوماتو، مهارتونو او ذهنیت څخه په بل ځای کې ګټه اخیستلی شي.

نو: زده کړه = پوهیدل + ذهن ته سپارل (یادول) + کار اخیستل.

کله چې زده کوونکی درسونه د کتاب له پاڼو څخه نقلوي یا یې تکراروي نو یوازې یو له دې درې ګونو اجزاوو څخه سرته رسوي. (ذهن ته سپارل) او دا بشپړه زده کړه نده.

نو د یوه ښوونکی دنده دا ده چې په ټولګي کې داسې درسي فعالیتونه برابر کړي چې ماشومان وکولای شي چې درې واړه عملیې سرته ورسوي: پوهیدل، یادول (حفظول) او عملي کول. له کتاب څخه نقلول او حفظول هم په خپل ځای کې ښه وي او موږ ډیر شیان په دې ډول زده کوو، خو که ماشوم د یوه متن په مفهوم نه پوهیږي نو یادول یې یو بې ارزښته کار دی او که د پوهې یا علم څخه د کار اخیستلو د پاره فرصت نه وي، نو یادول یې هم بې ارزښته دي.

فعاله زده کړه او رواجي تدریس

لکه څنګه چې په لومړي درس کې مو بحث وکړ، هر ماشوم د زده کړې وړتیا لري؛ خو په مختلفو لارو، په بل عبارت ماشومان د زده کړې د وړتیا وو له مخې توپیرونه سره لري. په تیرو بحثونو کې مو دا هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل چې زده کړه هغه وخت ښه وي چې زده کوونکی ورباندې پوه شي او کار ځینې واخیستلای شي او یوازې حفظول بشپړه زده کړه نه وي.

ددې لپاره چې زده کوونکي دغه ډول زده کړه وکړای شي، یوازې له کتاب څخه لوستل او لیکل بس نه وي بلکې دوی باید فعالیتونه اجرا کړي. د فعالیتونو د اجراکولو یوه ګټه داده چې زده کوونکي نه یوازې فکر کوي، بلکې په فزیکي ډول هم فعال وي. دغه کار له یوې خوا دوی ښې زده کړې ته هڅوي او له بلې خوا پخپله د زده کولو اسانتیا ورته برابریږي. که چیرې ښوونکی نوي معلومات او درس زده کوونکو ته ووایي او یا له زده کوونکو و غواړي چې کتاب ولولي، نو په دې صورت کې به زده کوونکي یوازې غیرمتحرك اوریدونکي یا لوستونکي وي.

داچې زده کوونکي یوازې له ښوونکي څخه نه، بلکې یو بل څخه هم زده کړه کوي، نو په تدریس کې باید د زده کړې لپاره داسې فعالیتونه هم وي چې له یو بل څخه او له یو بل سره د زده کړې لپاره موقع برابره شي.

زده کوونکي د وړتیا وو له مخې توپیر سره لري، نو په تدریس کې داسې فعالیتونه باید وي چې ټولو زده کوونکو ته فرصت ورکړي شي چې برخه په کې واخلي او څه زده کړي.

په مروجه طریقه کې تدریس معمولاً د درسي کتابونو له مخې ترسره کیږي او ښوونکی دکتابونو محتوی او عنوانونه تعقیبوي. کله کله داسې هم وي چې د نوي درس لپاره زده کوونکي تیار نه وي، یعنې مخکې له دې چې نوی لوست پیل شي نورو معلوماتو او پوهې ته اړتیا لري ترڅو په دغه نوي درس پوه شي. ددې لپاره نو ښوونکی باید د زده کوونکو مخکینی پوهه په نظر کې نیولې وي او بیا نوی درس پلان کړي، یعنې زده کوونکي د نوي درس په ټاکلو کې په نظر کې نیول کیږي.

قدرمنو ښوونکو!

دېورته بحث په رڼا کې تاسې خپل تدریس څه ډول ارزیابې کوي؟ څه توپیرونه باید په خپله طریقه کې راولی؟ آیا د فعالې زده کړې د اصولو په رڼا کې تدریس ممکن درته ښکاري اوکه نه؟

په لاندې جدول کې د فعالې او رواجي زده کړې یوه له بله یوه مقایسه وګوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رواجي تدريس

- ښوونکی پوهه زده کوونکو ته ورلیږدوي.
- زده کوونکي ارام ناست او غوږ یې نیولی وي.
- ښوونکی یوه خوا او زده کوونکی بله خواته وي.
- یوازې له ښوونکي څخه زده کړه کیږي.
- زده کوونکي تر ډیره پورې یوازې ذهني فعالیت اجراکوي.
- د ټولګي نظم او د سپلین ډیر مهم وي او زده کوونکي په منظمو صفونو کې ناست وي.
- زده کوونکي مجبور وي چې زده یې کړي.
- درس دکتاب د فهرست سره سم وی.
- ښوونکی معلوماتي پوښتني ډیرې کوي یعنې څه شي؟ څه ؟ څوک؟ او نور
- درس دلایقو زده کوونکو لپاره وي.

فعاله زده کړه

- زده کوونکی پخپله زده کړه کوی
- زده کوونکی متحرک وي او فعالیت اجرا کوي.
- ښوونکی د زده کوونکو د ګروپونو ترمنځ ګرځي.
- له یوبل څخه هم زده کړه کوي.
- په فیزیکي او ذهني دواړو شکلونو فعال وي.
- ظاهراً، کیدای شی ټولګی بی نظمه ښکاره شي او زده کوونکی کیدای شی ناست یا ولاړ وي.
- زده کوونکي زده کړي ته هڅول شوي وي
- درس دزده کوونکو له تیاری او اړتیاوو سره برابروي.
- ښوونکی سر خلاصې پوښتنې کوې یعنې ولې؟ څرنګه او نور.
- درس دټولو لپاره وي

قدرمنو ښوونکو! لاندې دیوه درس مثال وړاندې کیږي، تر لوستلو وروسته، د پوښتنو په هکله غور وکړی.

یو ښووونکی د ژبې لوست په لاندې توګه ورکوي:

ترمقدماتی خبرو وروسته:

- له زده کوونکو څخه غواړي چې کتابونه خلاص کړي او نوی درس پیدا کړي.
- ښوونکی مشکل کلمات په تخته لیکي او بیا یې لولې او زده کوونکو ته یې معنی کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- بیا ښوونکی ټول درس دکتاب له مخې لومړی په لوړ آواز او بیا ورو، ورو لولي او هیله کوي چې زده کوونکی یې په پټه خوله ورسره بدرګه کړي، ترڅو لوستل یې زده کړي. بیا یې په څو تنو زده کوونکو هم لولې
- بیا پوښتنه کوي چې څوک یې نشي لوستلای؟ بیا یې ورباندې لولي.
- بیا ښوونکی د درس مفهوم په ډیره ښه لهجه او اسانه ژبه بیانوي، او له یوه زده کوونکي څخه هم غواړي چې وي وایې
- او بیا درس ختموي.

تاسې څه فکرکوي چې په پورته ډول درس دکوم ډول تدریس نمونه کیدای شي؟ د همدې درس د تدریس بله طریقه به څه وي؟

فعالیت څه شی دی؟

د زده کړې په عملیې کې د زده کوونکو فعاله ونډه اخستل ډېر مهم دي.د زده کړې څرنګوالی تر ډېره حده په دې پورې اړه لري چې څنګه تدریس کیږي. هغه تدریس به ښه زده کړه را منځته کړي چې د زده کوونکو برخه اخستنه په کې وي، د زده کوونکو علاقه او دلچسپي په کې ساتل شوي وي، د زده کوونکو پخپل ځان اعتماد هڅوي او د زده کړې لپاره یې شوق زیات کړي.

د زده کړې لپاره یو ښه چاپیریال باید لاندې ځانګړتیاوې ولري.

1) **د زده کړې لپاره صمیمي فضا:**

که په ټولګي کې زده کوونکي ځان ارام وبولې، په نورو ملګرو (زده کوونکو او ښوونکو) اعتماد او باور ولري، د مرستې له غوښتلو ویره ونلري او له نورو سره د مرستې کولو روحیه په کې وي، نو دغه ډول صنفي فضا به د اغیزمنې زده کړې لپاره ډېره ګټوره وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2) زده کوونکي له ښوونکي ويره ونلري:

د ښوونکي او زده کوونکو تر منځ اړيکې په زده کړه باندې لويه اغيزه لري. ښوونکي بايد له ټولو زده کوونکو سره د هر راز کورنيو سوابقو او فردي ځانګړتياوو سره، ښې اړيکې ولري. د ښو اړيکو په ترځ کې په زده کوونکو کې د اعتماد او متقابل احترام روحيه رامنځ ته کيږي. زده کوونکي په ځان باور او ددې وړتيا پيداکوي چې له چلنجونو(سختيو) سره مقاله وکړي. زده کوونکي د ښې زده کړې لپاره داسې محيط ته اړوي چې دوی د غلطی کولو ويره ونلري، دوی په دې پوه وي چې د دوی تيروتنې زغمل کيږي او غلطي کول بد کار نه بلل کيږي، بلکې د زده کولو لپاره د غلطی کول حتمي وي. د غلطي کولو خطر منل او د تجربه کولو په وسيله زده کول، د زده کړې ډېرې اغيزمنې لارې دي. مثلاً که له زده کوونکو څخه وغواړو چې د افغانستان يوه سمه نقشه رسم کړي او يوازې سمه نقشه بريالتوب وګڼل شي. په دې صورت کې ښايې ډيری زده کوونکي کاملاً نقشه رسم نه شي کړای او د برياليتوب هيله به هم ونلري. خو که دغه سوال داسې وشي چې که هر چا ښه نقشه وکښله نو هغه به د ټولګي په ديوال وځړول شي, په دې صورت کې به زده کوونکي د نقشي زده کولو ته هڅول شوي وي او هر يو به کوښښ کوي چې ښه نقشه وباسي.

3) د فعالې زده کړې لپاره مناسب چاپيريال:

ماشومان هغه وخت ښه زده کړه کوي چې په دوامداره توګه په شيانو باندې عملي کار وکړي, له نورو سره خبرې, بحث او ګډ فعاليت وکوي او له نويو مفکورو سره مخامخ شي او تجربه يې کړی. برعکس، کله چې دوی يوازې غير فعال اوريدونکي وي او يا فعاليت داسې وي چې زده کوونکي فقط غوږ نيوونکي او اخيستونکي وي، ښه زده کړه به و نه شي کړای.

4) د زده کوونکو ځانګړتياوې او وړتياوې په نظر کې نيول:

زده کوونکي که د يوه عمر هم وي، يو له بل سره له مخلتفو اړخونو توپير لري. د زده کولو وړتياوې(استعدادونه)، د زده کولو طريقې، عکس العملونه او نور په ماشومانو کې يو ډول نه وي. ښوونکی ته په کار ده چې دوی د خپلو زده کوونکو اړتياوې او استعدادونه وپيژني او په نظر کې يې ونيسي. دا هم ډېره مهمه ده، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکي د زده کوونکو پخوانۍ تجربې, علایق, ژبه, پوهه، مهارتونه او دا چې دوی په څه شي ښه هڅول کیږي، په نظر کې ونیسی.

که ښوونکي یوازې په یوه طریقه درس ورکړي، نو د زده کوونکو په لوی ګروپ کې به ډېری دغه ډول اړتیاوې له پامه غورځیدلي وي او ډېر زده کوونکي به سمه زده کړه ونه کړي.

ستاسې په فکر به دغه ډول ستونزې څومره مهمې وي؟ آیا ستاسې ټول زده کوونکي ستاسې په مضمون کې یو شان پوهیږي او که څوک ډېر او نور لږ پوهیږي؟ څه فکر کوي چې ولې دغسې ده؟

کوم ډول فعالیتونه ښه زده کړه رامنځته کوي؟

ټول په دې باور دي چې ماشومان هغه وخت ښه زده کړه کوي چې دوی د زده کړې لپاره هڅول شوي وي یعنې دوی غواړي چې یو شی زده کړي, د حل یا ځواب د پیداکولو لپاره د مختلفو لارو د لټولو آزادي ولري, دوی ته پوښتنه او موخه واضح وي, دوی ته د ځواب پیدا کولو موقع ورکړل شوي وي او نور.

ستاسې په فکر په ټولګیو کې ددغه ډول فعالیتونو برابروول څنګه پیدا شي؟

پوهیږو چې ماشومان لوبې ډېرې خوښوي, ولې؟ آیا په لوبو کې څه زده کوي او که نه؟ کوم مثال وړاندې کولای شي چې ماشومان په لوبو کې بهتره زده کړه وکړي او حتی داسې شی زده کوي چې د مکتب د کتابو څخه یې هم نه شي زده کولای؟

ماشومان چې کله لوبې کوي, نو د خوښۍ او علاقې برسیره دوی لوبه پخپله تنظیموي او هم دوی لوبو ته تر ډېره دوام ورکول غواړي یعنې بل څوک یې باید ودروي, او هم سیالي په کې وي.

که چېرې په ټولګي کې درسي فعالیتونو هم د لوبو په شان ترتیب شي نو زده کوونکي به ښه زده کړه وکړي. ددې لپاره په کار ده چې د خپل درس په هکله فکر وکړو او داسې فعالیت پیدا کړو چې د کتاب د درس موضوع په داسې ښه وړاندې شي چې زده کوونکو ته د ساعت تیري په شان وي. البته دا مو په یاد وي چې ټولو زده کوونکو ته باید موقع برابره وي چې برخه په کې واخلي او هغو زده کوونکو ته چې زیاتې مرستې ته اړتیا لري ډېر پام واړوو او پخپله ښوونکی او یا نور زده کوونکي مرسته ورسره وکړي.

د ښوونکي لپاره وړاندېزونه او د بحث ټکي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

1) که د شلورم ټولګي د حساب په مضمون کې د مستطیل د مساحت درس ورکوی نو د زده کړې کوم ډول فعالیتونه به په ټولګي کې د اساسي محتویاتو په نظر کې نیولو سره د زده کړې ښه موقع برابره کړي؟

- یوازې د کتاب له مخي لوستل, لیکل او یا دکتاب سوالونه حلول؟ که
- د ښوونکي لخوا تشریحات ورکول, او زده کوونکو لخوا اوریدل او غوږ نیول؟ که
- ښوونکي تر لنډ معلومات ورکولو وروسته له زده کوونکو څخه وغواړي چې په ټولګي کې چې هر شی مستطیل بولې, د هغه مساحت اندازه کړي. کیدای شي دا فعالیت په انفرادي توګه, وړو ګروپونو او یا دوه نفري ګروپونو ته ورکړل شي. هر څوک دې کوښښ وکړي چې ډېر مثالونه پیدا کړي. ددې کار لپاره دې ښوونکی وخت وټاکي او په پاي کې دې زده کوونکي خپل خپل راپورونه وړاندې کړي.

2) په خپلو ټولګیو کې د زده کړې په فعالیتونو غور وکړي, وګوري چې کوم یې موثر دي. د پورته وړاندې شویو فعالیتونو په شان نورې نمونې هم جوړې کړي او عملاً یې تطبیق کړي.

3) ددغه ډول درسي فعالیتونو لپاره کومې ستونزې وینی؟ څنګه دا ستونزې حلولای شی؟

په فعاله زده کړه کې د ښوونکي او زده کوونکي ونډه (نقش)

ښه تدریس هغه وي چې په پایله کې یې ټول زده کوونکي زده کړه وکړي او خپلو مختلفو مهارتو ته وده ورکړي. د دغه ډول تدریس لپاره یو ښوونکی باید چې لاندې ټکي په پام کې ولري:

1) مخکې له دې چې درس پیل شي:

ښوونکی باید د لاندې پوښتنو په هکله تیاري نیسي:

دڅه شي درس ورکوم؟، ددې موضوع په هکله د زده کوونکو مخکېنی تجربه او معلومات څومره دي؟ څنګه درس ورکړم چې زده کوونکی دغه نوي موضوع زده کړای شي؟ ، کوم فعالیتونه به زده کوونکي اجراکوي او څه شیانو ته اړتیا لرم؟ او نور.

په دغه مرحله کې ښوونکی د پلانوونکي په حیث دنده لري.

2) د درس په جریان کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکی په ټولګي کې یوه تن یا محدودو زده کوونکو ته نه، بلکې ګڼ شمیر ماشومانو ته خطاب کوي او د ټولګي وخت هم محدود وي. نو ښوونکی د پلان شویو فعالیتونو لپاره د زده کوونکو، درسي موادو او وخت تنظیمولو او اداره کولو ته اړتیا لري. په دې حالت کې ښوونکی ته د ټولګي د اداره کولو دنده هم ور په غاړه وي.

د درس په پیل او نورو برخو ې کله کله ښوونکی د موضوع په اړه یا پخپله معلومات ورکوي، یا یې له کتاب څخه د لوستلو غوښتنه کوي، یعنې زده کوونکو ته نوي معلومات وړاندې کوي.

د درسي فعالیت په پیل کې ښوونکی زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې دوی څه کار وکړي؟ او چیرې یې و کړي؟ او آیا ټول یو ځای، وړو ګروپونو او یا انفرادي توګه کار وکړي؟ او څنګه یې وکړي د څومره وخت لپاره او داسې نور. ښوونکی پوهیږي چې یوازې شفاهي لارښوونه به د فعالیت د تر سره کولو لپاره بس نه وي. نو زده کوونکو ته فعالیت ورپیژني یعنې د فعالیت پیل او د اجرا کولو طریقه ورته ښیي.

کله چې زده کوونکی فعالیت اجراکوي نو ښوونکی یې څارنه کوي. که کوم زده کوونکی مرستې ته اړتیا پیدا کړي، ښوونکی مرسته ورسره کوي. په عین حال کې داهم ګوري چې آیا ټول زده کوونکي برخه پکې اخلي که نه او ولې؟ او هڅه کوي چې ټولوته موقع ورکړل شي او له کمزورو زده کوونکو سره خاصه مرسته وشي. په دې صورت کې ښوونکی د نظارت کوونکي په توګه دنده ترسره کوي.

ښوونکی باید په دې پوه شي چې زده کوونکو یې څه شي زده کړل اوکه نه؟ څه ډول نور فعالیتونه اجرا شي چې زده کړه ښه تحکیم شي؟ که ځینې زده کوونکی نه وي پوهیدلی، له هغوی سره څنګه مرسته وشي؟ کله کله ددې اړتیا هم پیداکیږي چې فعالیت بدل شي یا پریښودل شي او په ځای یې بل فعالیت اجراء شي. ځکه چې زده کوونکی یې نشي اجراکولای، یا نه وربراندې یوهیږي.

په دې توګه ویلای شو چې ښوونکی په ټولګي کې د معلوماتو وړاندې کولو، لارښوونې، څارنې، مرستې کولو او ارزیابۍ کولو ټولې دندې په غاړه لري.

قدرمنو ښوونکو! تاسې په ټولګیوکې د خپلې ونډې په هکله غور وکړی او له پورته بحث سره یې پرتله کړی.آیا په پورته توګه د ښوونکي رول اسانه بولی او که ستونزمن؟ ولې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویلای شو چې کله چې یو ښوونکی د درس پلان جوړوي، نو د درس د پلان لویه او مرکزی برخه د نویو معلوماتو د زده کړې فعالیتونه وي.

د زده کړې په یو فعالیت کې دښوونکی او زده کوونکو ونډه (نقش) په لاندې ډول خلاصه کولای شو.

ګڼه	د ښوونکي ونډه	د زده کوونکي ونډه
۱	فعالیت معرفي کول	زده کوونکي ځان پوهوي
۲	د اړتیا له مخې یې، تکرار وي	فعالیت شروع کوي
۳	نظارت کوي.	فعالیت مخته بیایې له یو بل سره مرسته کوي
۴	چیرې چې اړتیا ووینې، مرسته کوي.	فعالیت بشپړوي او ښه کوي یې
۵	له زده کوونکو څخه ځوابونه غواړي	د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وایي.
۶	غوښتنه کوي چې بیا غور او فکر په کې وکړي	عملي کوي یې
۷	خلاصه او ازروي یې	له مخکینۍ پوهې سره اړیکه ورکوي او خلاصه کوي یې

وړاندېزونه:

- تاسو د ښوونکو دغه ډول ونډه اخستنه د خپلو تجربو سره پرتله کړی؟
- څه توپیرونه لري؟
- څه اسانتیا وې لري؟
- څه ستونزې لري؟
- ایا د ښوونکي دغه ډول رول ستاسو په ټولګي کې عملي کیدای شي؟
- په دې برخه کې کومي خنډونه شتون لري؟ او دغه خنډونه څه ډول له منځه وړلای شي؟

د پورتنیو یادوونو سره سم یو درس تیار کړی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثلاُ: یو ښوونکی د ښوونځي بل ښوونکی د خپل ځان مرستندوی ټاکي ترڅو د هغه درسونه وګوري، او د هغه په مهمو او ارزښناکو نکتو بحث سره وکړي.

یو فعالیت څرنګه جوړیږي؟

- هغه مناسب فعالیتونه، چې په نظر کې دي، و ټاکل شي:

- ددی په هکله چې فعالیتونه په دوه نفري ګروپو او یا له هغه څخه د زیاتو نفرو په وسیله سرته ورسیږي، تاسو تصمیم ونیسی. که دګډونوالو شمیر زیات وي او ټولګی کوچنی وي، د ګروپو تنظیمول مشکل وي، په دې وخت کې د زده کونکو ګروپ بندي په دوه نفرې او درې نفري ګروپونوکې ښه نتیجه ورکوي او ګروپونه د ټولګي دلویوالي په تناسب او د زده کونکو د شمیر په تناسب جوړ کړای شي.

- هغه وخت چې ګروپي فعالیت په کې ښه اجرا کیږي: لنډې مباحثې - ددې لپاره چې پر کوچنیو ګروپونو لنډ ځواب برابر شی، مثلاَ د دوه نفرو په وسیله ښه سرته رسیږي. خو که چېرې د جلسې وخت لنډ وي، نو د ټولو دوه نفري ګروپو لپاره به د ځواب ورکولو زمینه برابره نه شي. خو که چیرې د ژور بحث کولو فعالیت وي، که د پلان جوړول او یا د عملي فعالیت جوړول په کې شامل وي، نو لوی ګروپونه یعنې د دریو نفرو څخه زیات ګروپونه دې جوړ شي.

- فعالیت کیدای شي چې د پوښتنو او ځوابونو په توګه سرته ورسیږی. پوښتنې زده کوونکي فکر کولو ته هڅوي او د څرنګه؟ او ولې؟ په کلمو چې له ځانه سره یې لري، مثالونه وغو ښتل شي.

- په داسې حالت کې دې د ټولګي په مخ کې د یوه فعالیت ښودل په نظر کې ونیول شي چې د فعالیت اجرا کول یې د ټولو ګډونوالو له خوا ممکن وي.

- یو بل ډول فعالیت ساحی ته دزده کوونکو وړل دي، ترڅو هغه څه چې تدریس شوي دي، لمس یې کړي او ویې ګوري. دغه ډول فعالیت د زده کړې د عملي کولو لپاره ګټور تمامیږي.

- د ډرامې په شکل رول لوبول او تمثیل کول یو جسمي فعالیت دی چې زده کړه د اوریدلو او لیدلو د وړ ګرځیدو په ذریعه په زړه پورې کوي.

- داسې زیار دې وایستل شي چې ډرامې او تمثیل دې د زده کونکو فکر په کار واچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هغه وخت چې فعالیت مو وټاکه، له ځانه و پوښتئ چې :

- څرنګه کولای شو چې ټولو ګډونوالو ته په کې برخه ورکړو؟

- ایا په فعالیت کې ښه والی راوستلی شم؟

- کومه پوهه به له دې فعالیت څخه زده شی؟

- کوم مهارت به له دې فعالیت څخه په لاس راشي؟

- کومه مثبته روحیه به په دې فعالیت کې د ګډون په اثر غښتلي شي؟

- د خپلو همکارانو سره فعالیت مشق او تمرین کړی یا خپلې سترګی وتړی او د فعالیت پیل، جریان او اخیر په خیال (تصور) کې مجسم کړی. د تمرین په جریان کې د فعالیت وخت و ازمایی ترڅو چې ولېدل شي چې مصرف شوی وخت د پلان سره سم دی او که نه؟ نو اړین تغیرات په کې راوړی.

د زده کړې فعالیت څنګه اجرا شي؟

د فعالیت د اجراء کولو لپاره د ټولګي تنظیمول

په ټولګیو کې زده کوونکي په ځانګړي ډول زده کړه کوي, او د زده کړې د وړتیاوو له مخې هم یو له بله سره توپیر لري. د دې لپاره چې ټول زده کوونکي زده کړه وکړي لازمه ده چې په تدرس کې د فعالیت د پلانولو په وخت دغه ټکي په پام کې ونیول شي.

- داسې فعالیت چې د ټول ټولګي لپاره وي.
- داسې فعالیت چې په وړو ګروپونو کې اجراء شي.
- داسې فعالیت چې په انفرادي توګه هر زده کوونکی ځانته کار وکړي.
- داسې فعالیت چې زده کوونکي په دوه کسیزه یا لوی ګروپ کې کار وکړي.
- فعالیتونه د کیفیت او ډول له مخې هم کیدای شي چې شفاهې، تحریري او یا په موادو اجرا شي همدا راز د سختوالي او اسانوالي له مخې هم باید متنوع وي. هره ورځ باید متنوع فعالیتونه اجرا شي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګډونکوونکو د شمیر له مخې د فعالیت ډولونه

الف:د ټول ټولګي فعالیت

داسې فعالیت چې د ټول ټولګي لپاره وي, دوه ګټې لري. یو دا چې معلومات په کم وخت کې د زده کوونکو لوي ګروپ ته ورکول کیږي او ټول زده کوونکي په عین وخت کې عین فعالیت اجراء کوي. بله ګټه یې داده چې زده کوونکي بې له ویرې له یو بل سره خپلې تجربې او مفکورې شریکوي. داسې فعالیتونه چې د ټول ټولګي لپاره وي باید د ښوونکي له خوا معرفي شي. ددې دول فعالیت مثالونه دادي: د زده کوونکیو له جملې څخه د یوه لخوا کیسه یا ټوکه ویل او خپل فکر او یا خپله تجربه بیانول او یا نورو په شکل وي.

په ټولګیو کې زده کوونکي د سویې او توان له مخې ممکن توپیر سره ولري او کیدای شي یوه موضوع د تکړه زده کوونکو لپاره ستړې کوونکي او تکراري وي، اما برعکس د کمزورو زده کوونکو لپاره مشکله او ګرانه وي. د دغه ډول ستونزو د حل لپاره د زده کوونکو په ګروپونو کې فعالیتونه اجرا کول ډېره ښه طریقه ده. او تاسی کولای شی ګروپونه داسې جوړ کړی چې په هر ګروپ کې تکړه او ضعیف زده کوونکي وي او تکړه زده کوونکي د خپلو کمزورو ټولګیوالو سره مرسته وکړي.

ب:ګروپي کار

کیدای شي ټولګي په څو ګروپونو وویشل شي او هر ګروپ په عین موضوع یا مختلفو موضوعاتو کار وکړي دلته ډېره مهمه داده چې ګروپونو ته ورکړل شوي دندې باید داسې وي چې د ګروپ هر غړی ځانته او له ټولو سره په ګډه د دندې په اړه یو څه فکر وکړي. زده کوونکي پخپله او له نورو غړو سره کار کوي او ښوونکی لارښوونې ورته کوي او کله کله تعقیبې او دوامداره مرستې ورسره کوي. په وړو ګروپونو کې یو له بل سره د همکارۍ, ګډې هسې, خبرو کولو, بحث کولو او د نظر د تبادلې لپاره باید موقع وي او د ګروپ د هر غړي لپاره د برخه اخستلو فرصت موجود وي.

ښوونکي به دګروپونو په منځ کې ګرځي او زده کوونکو ته به د ضرورت په وخت لارښوونې کوي. که ګروپونه د وړتیاوو له مخې جوړ شوي وي, نو ښوونکي به د هغه ګروپ سره ډېر وخت تیروي چې زیاتې مرستې ته اړتیا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

واړه ګروپونه کيدای شي چې د وړتياوو له مخې د زده کوونکو پخپله خوښه او يا مختلط جوړ شي. د وړتياوو له مخې په ګروپونو کې زده کوونکي د دوی د زده کړې د سويې له مخې يو ځای شوي وي او ورسپارل شوي دندې هم بايد د دوی له سويې سره برابري وي, يو مهم ټکي دا دی چې ښوونکی دې له ضعيفو ګروپونو څخه ټيټه تقاضا نکوي، بلکې بايد د ګروپ د غړو ځانګړو وړتياوو او علايقو ته ځانګړې پاملرنه وکړي. ښه داده چې دګروپونو ترکيب وقتاً فوقتاً بدل شي.

ج:انفرادي کار

کله نا کله زده کوونکي په انفرادي توګه يوه دنده اجرا کوي. دنده کيدای شي د زده کوونکي او ښوونکي له خوا وټاکل شي. موضوع به د درس په اړه وي او يا د زده کوونکي د اړتياوو له مخې. کيدای شي زده کوونکي په خپل سرعت او د توانايې په اندازه کار وکړي.

د: دوه کسيزه کار

دوه کسيزه کار هغه وخت ډېر اغيزمن وي, کله چې زده کوونکي له يو بل سره د مرستې او ګډ کار کولو له لارې و غواړي يوه مسئله حل کړي، بحث پرې وکړي، په ګډه ليکنه وکړي، د يو بل سره درس ووايي او نور. زموږ د هېواد په ټولګيو کې دوه کسيز کار ډېر عملي ښکاري، ځکه دوه کسيز او څنګ په څنګ کار د ډېرو زده کوونکو په صورت کې هم څنګ په څنګ کار ممکن دی.

فعاليت څنګه وړاندې شي:

د څلورم ټولګي د ژبې په درس کې د زده کړې يو فعاليت، چې ښوونکي د نوم او صفت په باب پلان کړی وي، په لاندې توګه وړاندې کيدای شي.

- لومړی ښوونکی فعاليت معرفي کوي، يعنې زده کوونکو ته وايي چې څوک، څه او څنګه وکړي. مثلاً: ټول حلقه جوړه کړي, په لومړي سر کې ښوونکی فعاليت شروع کوي. مثلاً: زه وايم: تخته. زده کوونکي وايې: توره تخته. يو تن په ټولګي کې د موجودو شيانو نوم اخلي, پاتې به کوښښ کوي چې د هغه شي مناسب صفت ووايی.
- بيا زده کوونکي دغه فعاليت ته دوام ورکوي. ښوونکي څارنه, لارښوونه او کله-کله مرسته کوي. مثلاً: تخته: توره تخته، کړکی: ژېړ کړکی او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په پای کې ښوونکي له زده کوونکو سره په ګډه فعالیت خلاصه کوي, یعنې د نوم او صفت په باب خبرې کوي.

د ښوونکي لپاره وړاندیزونه او د بحث ټکي:

ښاغلو ښوونکو:

- تاسې پخپل تدریس کې کوم ډول فعالیتونه کوی؟ آیا زده کوونکي پخپله خوښه برخه په کې اخلي؟ داسې فعالیت مو په یاد دی چې زده کوونکو تر ډېره دوام ورکول غوښتی وي او تاسې اړ شوي یاست چې بس یې کړي؟ هغه کوم فعالیت وو؟ په هغه فعالیت کې زده کوونکو څه زده کړل؟ د تاسې په فکره زده کوونکي ولې په هغه فعالیت کې ډېر خوښ وو؟ نور دغه ډول مثالونه لرئ؟
- د دوه کسیز کار څخه مو کله کار اخستي ؟ څه فکر کوي چې د تاسې د ټولګي لپاره به عملي وي او که نه؟
- د تاسې په ټولګیو کې به د دغه ډول فعالیتونو د تطبیق امکان وي؟ څه موانع وینی؟
- د ښې زده کړې لپاره باید په هره اونۍ کې لږ تر لږه یو ځل باید د لویو ګروپونو دوه کسیزو ګروپو او یا انفرادي فعالیتونه اجرا شي.

د زده کړې لپاره د بې ویرې چاپیریال منځ ته راوړل

دې کیسې ته وګورۍ او فکر وکړئ:

د ماشومانو یوې ډلې په غره کې لوبې کولې، هغوی یو غار ولید. غوښتل یې ددې غار په باره کې پوه شي او پیدا کړي چې د هغې په ننه کې به څه شی وي، لیکن غار تیاره دی او ماشومان له تیارې څخه ویرېږي. ستاسې په نظر آیا ماشومان به دغه غار کشف کړي او که نه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دځواب ورکولو لپاره دوه حالتونه په نظر کې ولرئ. لومړی هغه عوامل چې ماشومان دې ته هڅوي چې باید غار کشف کړي او بیا هغه عوامل چې غار ته یې له ننوتلو څخه منع کوي. لومړی هغه عوامل چې د ماشومانو غار ته د ننووتو سبب کیږي.

- ځیرکتیا.
- حادیثه او پېښه.
- غوښتنې او خواهش چې کولای شي نور ماشومان و هڅوي.
- د یوه نوي شي د کشف کولو د احساس شدت، او د یوه نوي کار سرته رسول.
- هغه څه ته د رسیدلو لپاره یو عاجل محرک چې نورو ماشومانو تر اوسه هغه کار سرته نه وي رسولی.

هغه عوامل چې ماشومان غار ته له داخیلیدو څخه منع کوي:

- له تیارې څخه ویره
- له ورک کیدو څخه ویره
- له چاودېدونکو موادو او ماینونو څخه ویره
- له یوه نا آشنا ځای څخه ویره.
- د والدینو له غوصې او قهر څخه ویره.

وروسته له ټولو خبرو، آیا ماشومان به غار ته داخل شي؟

ځینې ماشومان به تر یوه ځایه غارته ننوزي خو یو شمیر نور نه غواړي غارته ننوزي. ولې؟ ځکه ویره په خپل ذات کې یو ځواکمن خنډ دی چې د ماشومانو د پلټنې په انګیزه باندې اثر اچوي.

په نتیجه کې کولای شو ووایو چې د ټولګي کوم ډول چاپیریال د انکشاف او زده کړې باعث ګرځې او برعکس کوم ډول چاپیریال د ماشومانو زده کړې ته تاوان رسوي.

زده کړه د انسان یوه پروسه او انګیزه ده چې د انسان په دننه کې موجوده وي چې د کشف کولو، اختراع کولو د نوي او هیجاني کار د سرته رسولو له انګیزې څخه را پیدا کیږي. ماشومان د خپل ځان په شاوخوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې راټولیږي ترڅو خپل چاپیریال وپیژني. لوي ماشومان د خپل ځای په شا و خوا کې ګرځي او پلټنې کوي. له دې امله د انسان د ننه انګیزه د زده کړې لپاره او همدا اصل دی چې ماشومان ښوونځي ته راځي او غواړي څه زده کړي.

خو له بلې خوا وېره هم د انسان په دننه کې یوه انګیزه ده چې حتی د کنجکاوۍ له حس څخه هم قوي ده. وېره د ژوندي پاتې کیدو لپاره ضروري ده، ځکه که موږ له هغو شیانو څخه چې خطرناك وي وېره و نلرو په دې صورت کې به ډېر کم شمېر له موږ څخه ژوندي پاتې شي. له دې امله وېره دیوه داخلي محرك په څېر د پلټنې د محرك په نسبت د انسان په عمل کې زیاته اغیزه لري. موږ د پلټنې حس ته اړتیا لرو، ترڅو په هغې متکي شو او زده کړه وکړو، که د غار کیسه په ژوره توګه وګورو وینو چې ویرې واقعاً یو ګټور کار سرته رسولی دی، ځکه ددې امکان وچې ماشومان غار ته د ننوتلو په صورت کې له خطر سره مخ شوي وای. خو د ښوونځي د ټولګي چاپیریال د ویرې ځای نه دی، نو ځکه باید چاپیریال له وېرې څخه خلاص وي ترڅو ددې باعث وګرځي چې د پلټنې حس نور هم وده وکړي. ښوونکي باید د ماشومانو لپاره د تهدید وسیله نه وي، بلکې برعکس باید د شاګردانو لپاره د ډېرو نږدې او کومکي سرچینو په څیر تلقي شي. خو په ځینو ټولګیو کې د هغوی ښوونکي د وېرې او تهدید د سرچینو په څیر شمیري نه داچې هغوی د کومکي سرچینو په څیره ګوري، نو ځکه هغوی وېره لري. څرنګه چې وېره لري نو ځکه یې د پلټنې حس ته زیان رسیږي او په نتیجه کې اغیزمنې زده کړې نه شي کولای.

د ښوونځي څخه د ماشومانو د ویرې ځینې علتونه:

- د ښوونکي له غوصه کیدلو څخه وېره.
- د ښوونکي له جزا څخه وېره.
- له دې څخه وېره چې لوي ماشومان هغوی ته ځوروي.
- له دې څخه وېره چې کیدای کم عقل معرفي شي.
- له دې څخه وېره چې مبادا د ښوونکي پوښتنو ته صحیح ځوابونه ور نه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- له دې څخه وېره چې ښوونکي دده له غلطيو څخه په غوصه نه شي.
- له دې څخه وېره چې ښايې پوه نه شي د کومو دندو لپاره به وګمارل شي.

د ټولنيزو سزاګانو څخه ويره:

د ډېر شمير ماشومانو لپاره ښوونځي د زده کړې ځای نه بلکې د ويرې ځای دی چې د ماشومانو پلټنې، کشفياتو، د حوادثو او پيښو درک او نور برياليتوبونو ته لوی زيان رسوي. په داسې حال کې چې دغه داخلي احساس لکه کنجکاوي، کشف کول د حادثې او برياليتوب بايد د ښوونځي له لارې وده و مومي ترڅو په دې ذريعه زده کړه وشي.

وېره او احترام يو شانته شيان نه دي. ماشومان خپلو ښوونکو ته ځکه احترام کوي چې هغوی ورته ګران دي. هغوی له خپلو ښوونکو څخه نوې تجربې، نوي معلومات، نوې نظر يې، د زده کړې فرصتونه او زده کړي دي دغه ډول ښوونکي له هغوی سره مرسته کوي چې زده کړه وکړيې. که لږ څه په غور سره فکر وکړو و يلای شو چې دغه احترام له ښوونکو څخه د ويرې معنی نلري. کله چې يو ماشوم خپل ښوونکي ته احترام کوي، غواړي چې د هغه په شان و اوسي. خو بر عکس هيڅ يو ماشوم نه غواړي دهغه سړي په شان شي له کوم څخه چې دی وېره لري. د ويرې څخه خلاصه فضا ايجادول په ټولګي کې لومړی او ډېر مهم ګام دی او نور ګامونه شته. يعنې له ويرې څخه د خلاصې فضا ايجادول چې د زده کړې لپاره ضروري ده، له دې سره-سره نورشيان هم د زده کړې لپاره اهميت لري چې بايد پاملرنه ورته وشي ترڅو ماشومان په اغيزمنه توګه زده کړه وکړي.

- ماشومان تشويق او مکافاتو ته اړتيا لري.
- ماشومان د کشفياتو لپاره فرصتونوته اړه دي.
- ماشومان د موفقيت احساس ته ضرورت لري.
- ماشومان د مسؤولېت احساس او ګټورتوب ته اړتيا لري.
- د مصئونيت احساس هم د دوی لپاره ضروري دی.
- ماشومان عدالت او انصاف ته اړتيا لري.
- ماشومان غواړي چې له توپيرونو څخه خلاص وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ماشومان غواړي چې پوه شي چې لويان موجود دي، د اړتياپه وخت کې له دوی سره مرسته کوي او د دوی غوښتنې تر کتنې لاندې نيسي.
- ماشومان غواړي پوښتنې وکړي او له دې لارې زده کړه وکړي.
- ماشومان ضرورت لري چې خپل نظريات په ازاد ډول بيان کړي.
- ماشومان ضرورت لري چې تصور او تفکر وکړي.
- ماشومان دې ته اړتيا لري چې تشويق شي ترڅو ستونزې حل کړي.
- ماشومان دې ته اړتيا لري چې دوی هم د خلکو په شان و منل شي.
- ماشومان دې ته اړ دي چې ټولګی يې د بهترينو ځايونو له ډلې څخه ومنل شي.

ځينې طريقې چې ښوونکي کولای شي. پورتنيو اړتياوو ته ځواب ووايي:

۱. هڅول، مکافات او ستاينه:

هڅول او ستاينه دومره ساده نه ده لکه يو ښوونکي چې خپل شاګرد ته ووايي ((شاباش))، ((آفرين)) بلکې ماشومان کله چې هغه کوي سخت کارونه اجرا کړي، دې ته زياته اړتيا لري. د ماشومانو هڅول حکم کوي چې ښوونکی خپل يو څه وخت په دې کې مصرف کړي چې د شاګردانو کار وګوري. خو په اساسی ډول ماشوم ته غوږ نيول ډېر مهم دي ددې په ځای چې هغه ته شاباش ووايو. ځينې کله د اشارو او يا موسکا په ذريعه د ماشومانو د کار څخه مننه کوي يا د هغوی منل هم کيدای شي چې د ماشومانو د اغيزمنې زده کړې لپاره عمده عوامل و بلل شي.

۲. د کشف او پيدا کولو لپاره فرصتونه

ښوونکي د شاګردانو لپاره د پوښتنو د ورکولو په ذريعه د فکر کولو، د ستونزو د حل کولو، د معلوماتو د پيدا کولو د طريقې، او د هېواد او د نورو هېوادونو د عمده تاريخي او جغرافيايې عواملو د پيدا کولو فرصتونه ورکوي.

۳. د برياليتوب روحيه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بریالیتوب د روحیې لرل له ((شاباش)) ویلو څخه ډېره قوي ده چې ښوونکی یې شاګرد ته وایي. ځکه دغه روحیه له ماشومانو سره د ژوند تر پایه پورې پاتې وي. نو ځکه ددې لپاره چې دغه روحیه په ماشومانو کې وده وکړي باید هغوی دندې ګام په ګام اجرا کړي. ماشومانو ته باید وخت ورکړای شي ترڅو هغوی د بریالیتوب څخه وروسته ګام په ګام پرمخ ولاړ شي.

هر شخص د خپل میل یا خوښې او چټکتیا په مطابق زده کړه کوي. نو ځکه باید ښوونکی شاګردانو ته دندې په داسې ډول وسپاري چې د زده کړې په بل وروستي ګام کې د هغوی د ندو په واسطه ماشوم فطري استعداد په هر مضمون کې وده کړي. ددې مطلب دادی چې ماشومانو ته په بېلابېلو وختونو کې مختلفې دندې ورکړای شي ځینې ماشومان د ځینو مضمونونو په زده کولو کې تر نورو ډېر ښه وي او دا خبره په مختلفو ټولګیو کې بدلون مومي،خو هر ماشوم دی ته اړتیا لري چې د بریالیتوب احساس وکړي. البته دغه د زده کړې لپاره بنیادي هڅونې دي.

٤. د مسؤولېت او ګټورتوب احساس

ماشومان غواړي مهم تلقي شي او مسؤولېت ولري. په کلیو کې ډېر لوي ماشومان د څارویو په روزنه او ساتنه کې لګیا دي. په لویو کورنیو کې یو شمیر لوي ماشومان ددې مسؤلیت لري چې په وړو ماشومانو نظر وساتي. په ماشومانو کې په خپل ځان د باور درلودلو حس وده کوي. او په دې بر سیره ماشومان غواړي مهم کار سرته ورسوي. خو باید په پام کې ولرو چې ماشومان باید د دوی د عمر مطابق د دندو لپاره و ګمارل شي. په لاندې ډول د دندو یو لست موجود دی چې ښوونکي کولای شي په خپلو ټولګیو کې شاګردان په هغو وګماري.

- یوه ډله شاګردان ددې لپاره وګمارل شي چې د ورځې مواد ترتیب او تنظیم کړي.
- یو ماشوم په دې وګمارل شي چې له هغو ماشومانو سره مرسته وکړي چې یا معیوب وي، یایې د ښوونځي ژبه نه وي زده یا نوی ښوونځي ته داخل شوی وي.
- ځینې ماشومان چې په یوه مضمون کې ښه وي په دې دې و ګمارل شي چې له هغو ماشومانو سره مرسته وکړي چې په همدې مضمون کې کمزوری وي او د دغو کمزور و شاګردانو لپاره د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مضمون وظیفه ورکړای شي. په لنډ ډول ټول شاګردان باید داسې په دندو وګمارل شي چې هغوی احساس وکړي چې مهم او ګټور دي.

- ماشومانوته دې وظیفه ورکړای شي چې د ښوونځي بڼ ته او به ورکړي او ونې اوبه کړي.
- که د ټولګي په داخل کې ګلان وي ځینې ماشومان دی په دې وګمارل شي چې هغو ته اوبه ورکړي.
- یوه ډله شاګردانو ته دې وظیفه ورکړای شي چې د ټولګي د ټولو دیوالي چارتونو څخه دې ستاتنه وکړي.

۵. د مسؤونیت احساس

ترټولو ښه مسؤونیت دادی چې له وسله والو جګړو څخه لري ووسي. دغه راز ترټولو مهم مسؤونیت دا هم دی چې ماشومان وپوهیږي له دوی څخه به څه توقع کیږي. نو ځکه ښوونکي کولای شي داسې چاپیریال ایجاد کړي چې هلته د ښوونځي، ښوونکي او ټولګي مقررات او قوانین روښانه او څرګند شي، ترڅو ماشومان وپوهیږي چې څه وکړي، او د کوم کار له کولو څخه ډه ډه وکړي. مقرراتو په باب باید دلایل هم وویل شي. که یو ماشوم ځینې مقررات مراعات نه کړي په دی صورت کې سرغړونه ماشوم ته شرح شي. د هرې سرغړونې لپاره د جزا ورکولو دلایل هم ورته وویل شي. له هر ماشوم څخه انتقاد کول باید په مشخصه توګه په هغې سرغړونې پورې ارتباط ولري چې ماشوم یې مرتکب شوی دی.

٦ . په ټولګي کې مناسب چلند او عدالت

څنګه چې ماشومانو زده کړل چې مقررات څه شی دی، دغه راز دوی باید وپوهیږي چې د سرغړونې په صورت کې کیدای شي چې جزا هم ووینې. ماشوم ته هم وخت ورکړای شي او پخوا له دی چې سرغړونه سرته ورسیږي هغه ته خبر ورکړای شي او په عین وخت کې ماشوم ته اجازه ورکړای شي ترڅو له خپل چلند څخه دفاع وکړي. په ټولګیو کې باید په عملي توګه ښه سلوك او چلند وشي او عدالت عملي شي، ترڅو ماشومان وپوهیږي هغه مثالونه چې د ښوونکي له خوا ورکړای شوي دي ښه، او مناسب دی.

بې له موجبه او غیر مناسبه جزا ورکول د ښوونکي غیر مسلکي چلند ښیي.

۷. د تبعیض منع کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکي باید هیڅکله د ماشوم له شخصیت، د هغه له کورنۍ، د هغه له کلتور، ژبې، قومیت او مذهب څخه انتقاد ونکړي. دغه راز ښوونکي باید دې ته پام وکړي چې بل ماشوم یا یوه ډله په نورو ماشومانو انتقاد ونه کړي او یا هغو ونه ځوروي.

8. داوریدلو د مهارت د انکشاف لپاره بنیادي ټکي

- یو بشپړ آرام مصؤونه چاپیریال ایجاد کړی.
- د پوهیدلو او پوهولو لپاره پوره وخت ورکړی.
- په مستقیمه توګه د ماشوم خواته وګوری.
- مداخله مه کوی.
- احترام او زړه سوی وښیاست.
- انتقاد او قضاوت مه کوی.
- داسې پیل کړی، چې ښه بیا څه وشول، ښه تاسې ددې پیښې څخه څه احساس وکړ.

9. د پوښتنو کول او له ځوابونو څخه زده کړه کول

پوښتنې کول داسې طریقه ده چې د هغې په ذریعه نوي معلومات لاس ته راځي او انسانان زده کړه کوي، نو ځکه ماشومان باید وهڅول شي چې په ټولګي کې پوښتنې وکړي. ښوونکي باید له دې څخه وېره ونه کړي چې د ماشومانو ټولو پوښتنو ته ځواب ووایي. داخبره بالکل د منلو وړ ده چې وویل شي: ((پوښتنه ډېره معقوله ده خو زه د هغې ځواب نلرم)) پوښتنې ډیرې زیاتې دي چې هیڅوک نه شي کولای هغوی ټولو ته ځواب ووایي. داسې پوښتنې شته چې فیلسوفانو د هغو توپیرونو په باب چې په هغو کې شته مشاجرې کړي دي. داسې پوښتنې هم شته چې د سانیس پوهان اوس هم ورته د ځوابونو په لټه کې دي. که پوښتنې نه وی بشریت نه شوی کولای انکشاف وکړي. نو ځکه تر ممکنه حده پورې ښوونکي باید ماشومان وهڅوي چې پوښتنې وکړي (د زیاتو معلوماتو لپاره د پوښتنې او له هغو څخه ګټې اخیستلو برخې ته په دې کتاب کې مراجعه وکړی).

10. د بیان او افکار و ازادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعاله زده کړه داسې جوړېږي او طرح کيږي چې شاګردانو ته د افکارو دآزاد بيان زمينه برابروي. ښوونکي د فعالی زده کړې او په هغې مربوطو فعاليتونو په طرح په تيره بيا د انفرادي يا ګروپي دندو په طرح دې واقعيت ته پام وکړي چې ماشومان د نظر د بيان لپاره مناسبه آزادي ولري.

په مختلفو مضمونونوکې ددې نظر د تطبيق لپاره بايد ښوونکي لاندني ټکي په پام کې وساتي:

- هغه ستراتيژي تشريح کړي چې هغوی يې د رياضي د ستونزې د حل لپاره په کار اچوي.
- ستاسې د کار په مطابق ماشومان به تاريخي حادثې په وړاندې د څه شي احساس وکړي؟
- فکر وکړی چې که ماشومان هغو ملکونو ته ولاړ شي چې دوی په جغرافيه کې مطالعه کړي دي، څه احساس به وکړي؟

11. د ماشومانو هڅول ددې لپاره چې له خپل تصور څخه استفاده وکړي

د ستونزو د حل کولو لپاره د ښوونځي په دوران کې او يا له هغه څخه بهر تصور کول يوه ښه وسيله ده. بېلابېلې طريقې موجودي دي، چې ښوونکي کولای شي، ماشومان دې ته وهڅوي چې له خپلو تصوراتو او تفکر څخه ګټه واخلي:

- ماشومانو ته ددې فرصت ورکړای شي چې لنډې ډرامې طرح کړي او يا يو نقش اجرا کړي. کيسې بايد په يوه ميتود متکې وي چې د ښوونځي په يوه مضمون کې يې لوستلي وي.
- پريږدی چې ماشومان له ځينو څخه انځورونه وباسي، او د هغو تصويرونو په باب څه وليکي. البته دا يوه طريقه ده چې ماشومان له دې څخه منع کوي چې له تختې يا کتاب څخه يوازې نقل و کړي.
- ماشومان دې ته وهڅوی ترڅو له خپلو تصوراتو څخه کيسې وليکي، ددې په عوض چې هغوی دې ته وهڅول شي چې له کتابونو څخه کيسی رانقل کړي. د ژوند د پروسې په ليکلو کې ددې امکان شته چې املايي يا ګرامري غلطي وشي خو د وخت په تيريدو سره دغه نيمګړتيا رفع کيږي.

د صحيح ليکلو لپاره ښه طريقه ډېره مطالعه کول دی. او هر څومره چې ماشومان د خپلو تصوراتو په باب زيات وليکي هغومره دوی دې ته هڅول کيږي چې ډېر لوستل وکړي. خو بايد په ياد ولرو چې له کتابونو څخه نقل کول نه شي کولای املا او ګرامر تصحيح کړي. په هغه وخت کې چې ماشومان د نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسې رانقل کوي، غلطي ګانې يې لرې وي. خو باید په یاد ولرو چې که دوی له خپل ځان څخه څه ولیکي، ښايې چې غلطې ګانې موجوده وي.

12. د فکر کولو او د ستونزې د حل د لارې د پیدا کولو لپاره د ماشومانو هڅول

ماشومان باید د ستونزې د حل لارې د پیدا کولو لپاره وهڅول شي. ښوونکي باید ماشومان د فردی طرز فکر لپاره و هڅوي او بیا له هغوی وپوښتي چې خپل افکار او نظریان د لیکلو، ډرامي او یا رسم کولو په ذریعه بیان کړي.

13. احساس وکړي چې هغوی ته د خلکو په څېر درناوی کیږي

ماشومان تر ځوانانو واړه دي لکن دواړه یو ډول انسانان دي. که وغواړو چې ماشومان باید نورو خلکو ته احترام وکړي لومړی دوی باید خپله د محترم شمیرل کیدو خوند ووینې، ترڅو دوی بیا نورو ته احترام وکړي.

د ماشومانو احترام کول په دې مفهوم نه دی چې هغوی پریږدو هر څه چې يې زړه غواړي ويې کړي. بلکې برعکس ماشومانو ته احترام کول په دې مفهوم دی چې هغوی ته باید غوږ ونیول شي، خطاوې يې په حوصله اصلاح شي او هغوی ته وخت ورکړای شي چې خپل نظریات او افکار په آزاد ډول بیان کړي. ماشومانو ته احترام کول ددې اړتیا پیداکوي چې هغوی ته دندې ورکړای شي (9 فقرې ته مراجعه وشي) او په هغوی خپل ځانې درناوي ته وده ورکړی شي او هغوی نوروته په احترام کولو مجبور کړو او د هغه په باب درس ورکړو.

14. ټولګي د ماشومانو لپاره د یوه ځانګړی ځای په څېر

ټولګي د هغو پرنسیپونو پر بنیاد چې په دې رساله کې يې ذکر وشو، هغو ځایونو ته ویل کیږي چې ماشومان هغو ته د خپل ځان لپاره د ځانګړو ځایونو په سترګه ګوري ځکه داسې ځای د هغوی ته د زده کړې اسانتیا او مصئونیت په عملي ډول تیاروي. دا باید داسې ځایونه وي چې ماشومان په هغو ویاړ وکړي. هغوی بنیادي احساس وکړي چې ټولګی په هغوی پورې تعلق لري، او ښوونکي داسې کسان دي چې د هغوی خبرې اورې، له هغوی سره مرسته کوي ترڅو زده کړه وکړي، کشف وکړي او خپل چاپیریال وپیژني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولګي باید داسې ځای وي چې هلته:

1. ماشومان د هوساینې احساس وکړي.
2. ماشومان په هغو مقرراتو وپوهیږي چې وضع شوي دي ځکه چې هغه ګټور دي.
3. ماشومان عملي کارونه، چارتونه او ډرامې طرح کوي او له هغو ګټه پورته کوي.
4. هلته چارتونه او نور کومکي درسي مواد موجود وي.
5. ټولګی پاک او ستره وي او ماشومان د هغوی د پاکی مسؤول وي.
6. هلته کافی تازه هوا او روښنايي موجوده وي.
7. مواد داسې ترتیب شوي وي چې دواړه ښوونکي او ماشومان له هغو څخه ګټه پورته کړي.
8. ماشومان د ټولګي د نظافت او پاکۍ په باره کې یو له بل سره معلومات او تجربې شریکوي.

ګروپي کار- له یو بل څخه د زده کولو له لارې فعاله زده کړه
د دریو (رقابتي، انفرادي او تعاوني) ټولګیو مقایسه

رقابتي ټولګي

دغه ډول ټولګي تر ټولو ډېر څرګند او ټولو ته اشنا دي، ځیرک شاګردان تل له ځان څخه دا پوښتنه کوي، زما رقیب څوک دی؟ څوک باید په ځمکه پرې باسم، چې زه یې وګټم او .... په دې ټولګي کې زده کوونکي ددې په ځای چې نور ټولګیوال د خپلو دوستانو او طرفدارانو په څیر وګڼي، هغوی ته په داسې سترګه ګوري چې ګوندې د دوی د پرمختګ په لار کې خنډ دی.

دغه ټولګي د بایلونکي ګروپ لپاره یعنې د متوسطو او وروسته پاتي زده کوونکو لپاره ډېره ګرانه ده، ځکه هغوی د خپلو ځانونو لپاره د پرمختګ امکان نه ویني، خپل ځانونه بایلونکي ورته ښکاري او ورځ په ورځ یې په خپل نفس باندې باور کمیږي. دغه ټولګي د ځیرکو شاګردانو یا وړونکي ګروپ لپاره هم ډېر په زړه پورې نه دی ځکه هغوی تل په دې اندیښنه کې وي چې مبادا نور میدان ورڅخه یو نه سي. او له دې نه علاوه دغه ګروپ په نورو زده کوونکو کې ډېر محبوبېت نلري. لیکن رقابتي ټولګي همیشه بد نه دي. ځینې وختونه رقابت د زده کوونکو لپاره خوند او پاریدنه له ځان سره لري. خو کله چې زده کوونکي له یو بل سره په رقابت کې اچوی لاندنیو ټکو ته پاملرنه وکړي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. هغه زده کوونکي په رقابت کې سره واچوي چې تقریباً یو شانته توانایي ولري؟
2. د ګټونکو شمیر د امکان تر حده پورې لوړ بوزی.
3. د رقابت څخه د خوند اخستلو او د کار په ګړندیتوب کې د بدلون لپاره کار واخلی.

انفرادي ټولګي

په دې ټولګي کې هر زده کوونکی په یوازېتوب کې کار کوي او ددې اندیښنه نه وي چې بل څوک ددې باعث وګرځي چې بېکاره یې وښیي. هغو په یوازېتوب او په خپل ګړندیتوب سره کار کوي او له نورو زده کوونکو سره ډېر سروکار(تعامل) نلري او زده کوونکي له یو بل څخه د مرستې تمه نلري.

تعاوني ټولګي

په دې ډول ټولګي کې زده کوونکي له یوه بل سره تړلي دي. په دې پوهیږي هر وخت چې مرستې ته ضرورت پیدا کړي داسې څوک شته چې ورسره مرسته وکړي او دغه څوک کیدای شي د دوی ټولګیوال وي. ددې ټولګي شعار دادی: ((ټول سره یو ځای خلاصون مومو یا ټول سره یو ځای غرق کیږو)) دغه ټولګي لاندې ځانګړتیاوې لري:

د ګروپ هیڅ غړی نه شي کولای په یوازې توګه بریالی شي مګر که ټول په یو ځای بریالیتوب ته رسیږي. هر شخص د خپلې زده کړې مسؤول دی او حق نلري چې په ګروپ کې بې کاره پاتې شي.

ددې لپاره چې ښوونکي په دې کار کې بریالی شي لاندې دري ټکي باید په پام کې وساتي:

1. د اشخاصو چلند باید په ګروپ کې په نظر کې وساتي.
2. د هغو ټولنیزو مهارتونو پایلې چې شاګردان یې په کار وړي. هغوی ته ووایي. او په دې کې مرسته ورسره وکړي چې له دې مهارتونو څخه زیاته ګټه پورته کړي.
3. یوازې په لازم وخت کې د ګروپ په کار کې مداخله وکړي.

ګروپي کار څنګه پیل کړو؟

لومړی له شاګردانو څخه وغواړي، په دې باب فکر وکړي چې له نورو څخه یې څه شی زده کړي دی او یایې د نورو په مرسته کوم کار سرته رسولی دی، یایې د چا ستونزه حل کړي ده. فکر وکړی چې له نور وسره دګډ کار خوند په یاد راولې او بیا لاندنیو پوښتنو ته ځواب ووایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. ګروپونه څو کسيزه وي؟
2. کوم زده کوونکي يو ځای سره کار وکړي؟
3. چيرې کار وکړي؟ کومو وسايلو ته اړتيا لري؟

د ګروپونو د اشخاصو شمير:

په لومړی او دويم ټولګي کې ۳ – ۲ کسيزه

په دريم او څلورم ټولګيو کې ٤ – ۳ کسيزه

په لوړو ټولګيو کې ٤ کسيزه.

ليکن په ٤ کسيزه ګروپ هغه وخت کار پيل کړي چې کله ډاډ پيدا کړی چې هغوی د ګروپي کار په مفهوم پوهيږي.

۲. کوم زده کوونکي بايد له يو بل سره کار وکړي؟ ګروپ معمولاً بهتر کار کوي. ليکن مهمه داده چې زده کوونکي زده کړې چې له هر چا سره يو ځای کار وکړي.

۳. چيرې کار وکړي او کومو وسايلو ته ضرورت لري. د ګروپ د کار ځای ښوونکي او زده کوونکي يو ځای ټاکي . د وسايلو تهيه کول د ګروپ په غاړه واچوی په دې شرط چې ګروپ يې وکولای شي.

د ټولګيو درې ډولونه معرفي کوي: رقابتي، انفرادي او تعاوني ټولګي. ګډون کوونکي د هر يوه ټولګي په ځانګړتياوو (مثبت او منفي ټکي) يو له بل سره خبرې کوي او لاند نيو پوښتنو ته ځوابونه ورکوي:

1. دغه شعار په کوم ډول ټولګي پورې اړه لري: که ته يې وګټې زه يې بايلم، که زه يې وګټم ته يې بايلې.
2. د دو و نورو ټولګيو لپاره تاسې شعارونه ولیکی.
3. له رقابتي ټولګي څخه کوم ډول زده کوونکي ګټه پورته کوي؟
4. له انفرادي ټولګي څخه کوم ډول زده کوونکي ګټه پورته کوي؟
5. له تعاوني ټولګي څخه کوم ډول زده کوونکي ګټه پورته کوي؟
6. ايا رقابت په ټولګي کې تل بد دی؟ توضيح يې کړی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونکو لپاره مشورې :

1. د رقابتي، انفرادي او تعاوني ټولګيو څخه د هر يوه ټولګي په ځانګړتياوو (مثبت او منفي ټکي) يو له بل سره خبرې وکړي او لاندنيو پوښتنو ته ځوابونه ورکړي:

7. دغه شعار په کوم ډول ټولګي پورې اړه لري: که ته يې وګټې زه يې بايلم، که زه يې وګټم ته يې بايلې.

8. د دو و نورو ټولګيو لپاره تاسې شعارونه ولیکئ.

9. له رقابتي ټولګي څخه کوم ډول زده کوونکي ګټه پورته کوي؟

10. له انفرادي ټولګي څخه کوم ډول زده کوونکي ګټه پورته کوي؟

11. له تعاوني ټولګي څخه کوم ډول زده کوونکي ګټه پورته کوي؟

12. ايا رقابت په ټولګي کې تل بد دی؟ توضيح يې کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دزه کوونکو پیژندنه

دماشوم وده(د زیږیدو له وخته څخه):

دماشوم پر وده باندې مؤثر ټولنیز او طبیعي عوامل

1. که چېرې دانې وکرلی شي او اوبه ورته ورکړی شي، په خپله وده کوي. دغه دانه (چې وروسته به ګیا ځینې جوړه شي) دیوه داخلي پلان او نقشې لرونکې ده چې د ودې خصوصیات ټاکي.

2. ماشومان هم دیوه داخلي پلان او طرحې له مخې، چې خدای پاک(ج) دوی ته بخښلی دی، وده کوي. د ودې دغه داخلي طرح او پلان نه داچې جسمي دی، بلکې رواني هم دی. له دې سره-سره چې ډېر ماشومان په صحي شکل نړۍ ته راځي، د دوی ذهن او روان د وخت په تیریدو سره نمو کوي.

3. که چیرې د نبات د ودې په وخت کې کومې موانع پیداشي د هغه ونه کړیږي ،نو په همدې توګه که دیوه ماشوم د طبیعي ذهني او رواني ودې په مخکې موانع پیدا شي، له ذهني او رواني اړخه کمزوری راځي.

4. هغه ماشوم چې په یوه متوازینه فضا او محیط کې وده وکړي دیوه غښتلي او قوي بوټې په توګه راځي، یو معتدل، متعهد، غښتلی، مهربان او له نورو سره مرسته کوونکی منځ ته راځي.

5. هغه ماشوم چې په یوه ناسالم (ناموزون) محیط کې چې له رواني غوښتنو سره برابر والی نلري، لکه بوټی چې کوږ شین شوی وی، وده وکړی، یو جاه طلب، باور نه لرونکی، بدبینه او ناموزون شخصیت ځینې جوړیږي.

- د لویانو د سلوک ځینې نمونې چې د ماشومانو سالمه وده ګډوډولاي شي، په لاندې توګه دی:
    - سپکې سپورې او جزا ورکول (د ساده او طبیعي اشتباهاتو لپاره).
- د ماشومانو سره له حده زیاته مرسته کول، په خاصه توګه ډېر واړه ماشومان او دوی ته وخت نه ورکول چې پرخپله دوی د تجربې له لارې کوښښ وکړی چې څه زده کړې.
    - په ډېره تندی انتقاد وربandې کول (غیر ضروري اوله حده زیات).

(c) ketabton.com: The Digital Library

- بې مورده رټل کول.
- وهل او ټکول.
- ماشومانو ته ددې وخت نه ورکول چې په خپله دوی تصمیم ونیسي او همدارنګه د دوی شخصیت او رايې ته ارزښت ورنه کړل شي او درناوی يې ونه شي.
- ماشومانو ته د پوښتنې اجازه نه ورکول.
- د ماشومانو څخه دا هیله کول چې یوازې د کتلو، اوریدلو او ویلو پواسطه زده کړې او په ګډه کار کې د برخې اخستلو د پاره وخت نه ورکول.

د لويانو ځيني کړنې (سلوک)چې د ماشومانو د ودې مرستندوی واقع کيږي.

- په دې عقيده پيداکول چې د غلطيو کول د ودې او رشد کولو طبيعي برخه جوړوي.

ماشومان پريږدی چې خطاګانې وکړي او له هغو څخه زده کړه وکړي.

- د ماشومانو پوښتنو، نکلونو، او تبصروته پاملرنه کول.
- ماشومانوته وخت ورکول او دا په دې معنی چې پر دوی باورکول دي.
- ماشومانو ته د ګډورو کارو سپارل چې دوی يې سرته ورسوي. ماشومان په خپله د کارونو او لوبو سرته رسولو څخه ښه زده کړه کوي.

د ماشوم د ودې طبيعي مرحلې

د ماشومانو د جسمي ودې سره يو ځای، ذهن، روان، سلوک، رفتار او د هغو ضرورتونه هم بدلون او وده کوي.

د ماشومانو د ودې مرحلې کولای شو په لاندې توګه صنف بندی کړو:

1. د زيږيدو څخه تر شپږ کلنی(0-6).
2. د شپږ کلنی څخه تر 12 کلنی (7-12).
3. له 12 کلنی څخه تر 18 کلنی (13-18)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه صنف بندی ددې لپاره سرته رسیدلې ده چې ماشومان په پورتنیو هرې یوې مرحلې کې د ضرورتونو او علاقمندیو له اړخه توپیر لري.

اول: د زیږیدو څخه- 6 کلنۍ (د ښوونځي څخه مخ کې عمر)

نړۍ د یوه نوي پیدا شوي ماشوم لپاره او ماشوم د نړۍ لپاره نابلده وي. نو ددې لپاره چې د خپل ځان او د چاپیریال د شیانو درک وکړی، د نوي پیدا شوي ماشوم ذهن او روان مادي او فزیکي نړۍ ته پام وي. غواړي چې هر شی لمس کړي، هر کوچني شي ته پاملرنه کوي، او د شیانو د رنګونو او شکلونو په برخه کې زده کړه کوي. او د خپل ځان په هکله زده کړه کوي، نو له دې کبله جسمي فعالیتونو ته ضرورت لري. یو ډېر بسیط کار، په تکرار سرته رسولو سره زده کوي. د شیانو ترتیب کول یې خوښیږي او په شیانو کې یې بدلون نه خوښیزي. ماشومان په دې عمر کې په عمومي توګه سلیقه او نظم رعایت کوي. ځکه دوی پخپله کوچني نړۍ کې نظم ته اړتیا لري. ماشومان په دې مرحله کې د کور د کارونو (هغه کارونه چې لویان یې کوي) په سرته رسولو خوشحاله کیږي. ددغه ډول کارونو سرته رسول د ماشوم له ذهني، رواني او جسمي ودې سره مرسته کوي.

ډېر غواړي یوازې کار وکړي، او یوازې لوبې وکړي. دماشوم فکر کول په دې مرحله مستقیم او ساده وي. دساده او لنډو جملو کارول یې خوښیږي او د شیانو د نومونو د پوهیدلو شوق لري په دې مرحله کې د ماشوم ذهن ډېر حساس وي او ډېرې کلمې د دوو کالو په اوږدو کې نسبت ټول عمر ته زده کوي.

دوهم: له 6 – 12 کلنۍ (د ښوونځي د لومړۍ دورې عمر)

په دې مرحله کې ماشوم د نړۍ مادي او فزیکي اشنایي محسوس وي او جسماً غوښتلی شوی وي او په اسانی سره تفاهم کولای شي. ذهن یې د لویې نړۍ لور ته راګرځي. جسماً او ذهناً له پلټنې(تجسس) سره مینه لري او د هر شي سره مینه پیداکوي. دده ذهن د شیانو، درک کولو او پیژندلو ته تیار وي. په ذهن کې یې زیات خیالونه (تصورات) را پیداکیږي، د نکلو او قصو څخه خوند اخلي. غواړي د لرې او نږدې شیانو د فعالیتونو په څرنګوالي پوه شي. هغو شیانو په هکله، چې پخوا یې نه وي لیدلي او نه یې لمس کړي دي، تر ډېره حده زموږ د خیالونو (تصوراتو) څخه زده کړه کوي، په دې چې وهڅول شي او ذهن یې په خوځښت راغلی وي. مهمه نکته داده چې ماشوم باید د چاپیریال د شیانو او نړۍ سره مینه دار کړای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مرحله کې ماشوم ډېر پلټونکی وي او کوښښ کوي چې سم او ناسم مفاهیم وپیژني. همدغه ده چې داسې ارزښتونو ته، لکه عدالت او اخلاق، په خپل ځان کې وده ورکړي. که چیرې په دې مرحله کې یو ماشوم د بې عدالتي او بې انصافۍ سره مخ شي، هغه د ښو او بدو (صحیح او غلط) په توپیر کولو کې ورکیږي او په ده کې د ګنګس کیدو احساس وده کوي. هغه ماشومان چې عمریې د 16 او 12 کلونو تر منځ وي،د د رسمي او سالمې ارادې د ودې په غرض د آزادۍ او عمل ټاکلو ته ضرورت لري. البته محدوده آزادي د شخصیت د ودې په غرض چې پر هغه کې باید د غلطی کولو او ټاکلو حق ماشومانو ته ورکړل شوی وي.

په دې مرحله کې ماشومان په پراخه پیمانه د ټولنې او نړۍ په باره کې زده کړه کوي او ډیر اجتماعي وي. نو له دې کبله د دوستان او هم همځولې ماشومان ډېر ارزښت ورته لري، چې له دوی سره یو ځای کار او لوبې وکړی. ماشومان په دې مرحله کې خپل ګروپونه لکه یوه ټولنه داسې ګڼي. یو له بل سره د خبروکول زده کوي او په دې ترتیب د بشري ټولنې جز ګرځي.

دریم12-18 کلنی پورې (د ښوونځي د ثانوی دورې عمر)

ددغه عمر ماشوم له ماشومتوب څخه د تنکۍ ځوانی مرحلې ته د اخلیږی. دده ذهن د ژوند د عملي مسایلو سره لکه د مزد په بدل کې کار کول او د ټولنې، د کړو وړو، رفتار او نورو سره مخامخ کیږي. د ماشوم د جسمي ودې سره په یوه وخت کې ذهن هم وده کوي. کله-کله په ویره او وارخطایې هم اخته کیږي. اړینه ده چې د ماشوم په دې مرحله کې د اخلاقو او روزنې خاص حدود وټاکل شي مثلاً د درناوي، سلوك او یو بل سره د برخورد ساحه یو ډېر مهم او ضروری کار ددې مرحلې لپاره دغه ده، چې ماشوم کار کولو ته وګمارل شي او د مالي عایداتود لاسته راوړلو سره اشنایې، ترڅو د یوه مستقل شخصیت په توګه قدم پورته کړای شي. په دې مرحله کې ماشوم ته باید ډېر مسؤلیتونه وسپارل شي او له ده سره دی دیوه ځوان په شان عمل وشي، چې توانایي یې د یوه ماشوم څخه ډېره زیاته ده.

- د یادونې وړده چې دا مرحلې او عمر عام دی او ممکن په ټولو ماشومانو باندې په دقیقه توګه عملي نه شي، اما په مجموع کې هر ماشوم له دې مرحلې څخه تیریږي. هر ماشوم له هغې مرحلې څخه چې ذهن یې په مادي نړۍ متمرکز وي، یوې داسې مرحلې ته چې ذهن یې پلټونکی وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او غواړي چې د بهرنۍ نړۍ څخه په پراخه توګه معلومات ولري، وده کوي. یو ځوان غواړي چې پوه شي چې له ده څخه لرې او ده ته نږدې نړۍ څنګه فعالیت کوي او دده ځای په هغه کښې څه شي دی او تلوسه لري ټولنه کې یو مستقل شخصیت شي.

- د ښوونکي لپاره ډیره مهمه ده چې دیو ماشوم لپاره په هره مرحله کښې چې وي د فعالیت زمینه برابره کړي. ترڅو په طبیعي او سالمه توګه وده وکړي. لکه څرنګه چې خدای پاک هر چاته د ودې او نمو وړتیا بخښلې ده نو له دې کبله باید زیار وباسو ترڅو هر ماشوم لکه غښتلې ونه مستقماً وده وکړي، نه د یوې کړې او کمزورې ونې په شان.

اوس نو د ښوونکو په څیر باید له ځانه وپوښتو، چې څرنګه کولای شو چې د تدریس طریقه او له ماشومانو سره خپل برخورد ګټور کړو. اوس چې د هرې مرحلې په ضرورتونو پوهیږو، څرنګه کولای شو چې د ماشومانو او زده کوونکو د ودې په سالمتیا او لاښه والي کې مرسته وکړو؟

د ماشومانو د زده کړې اړتیاوې او د ودې د مرحلو ځانګړتیاوې

عمر	ځانګړتیاوې	نتیجه محوره اړتیاوې او سلوک	دتدریس د طریقې تنظیمول او د هغه متقابله اثر
٦- ٥	حواس ډیر حساس وي او زده کوونکی له مادي او فزیکي نړۍ څخه زده کړه کوي.	هر شی ورته نا اشنا دی، ماشوم هر هغه شي ته چې لاس یې ورسیږي لمس کوي یې، هغه ته د لاس رسیدلو لارې زده کوي، هر شي په جدي توګه ترکتنې لاندې نیسې، هر کوچني شي ته پاملرنه کوي.	فزیکي چاپیریال باید محفوظ وي، ترڅو ماشوم پلټنه وکړای شي. د ماشوم حرکتونه باید محدود نه شي. ماشوم ته دط د لوبو شیان ورکړل شي ترڅو پر هغو لوبې وکړي او هغه شیان چې تودوالی، لنډوالی،رنګ، غږ او بوی ځینې محسوس شي باید ورته ورکړل شي.
	د ژبې زده کړه وده کوي.	ماشوم په طبیعي توګه کلمې زده کوي اما ډېر اوږده توضیحات یې نه خوښیږي هغه غواړي چې د شیانو نومونه وپیژني	په هره اندازه چې امکان ولري له ماشوم سره خبرې وشي او کتاب او نور ورته وویل شي.
	د ساتنې، آرامی او امنیت احساس ته اړتیا لري.	ماشوم بېرته د شیانو ځای په ځای کولو د تنظیم او ترتیب څخه خوند اخلي او د چاپیریال بدلون ته خوشحاله کیږي.	زیار مه باسی چې د ماشوم په چاپیریال کې بدلون راولی. د ماشوم چاپیریال (ټولګي، کور)پاک او منظم وساتی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

	هغه وخت هغه زده کړه کوي چې په خپلو لاسونو يې درسره کړي.	ماشوم په کور يا ښوونځي کې د کار په سرته رسولو خوشحاله کيږي که چېرې کوچنۍ مسؤليت ورتر غاړې شي په سرته رسولو يې خوشحاله کيږي.	د ماشوم لپاره د کار محيط او زمينه برابره کړی، ترڅو د اشتباهاتو په کولو سره زده کړه وکړي، ښېله دې چې ورته بد وويل شي.
	د کړنې په تکرار سره زده کړه کوي.	ماشوم يو عمل څو واره تکراره وي او ډېر لږ د ستړتيا احساس کوي.	ماشوم پريږدی چې يو عمل څو، څو واره تکرار کړي او په پلټنه کې يې لاس وهنه مه کوي.
٦-١٢	خيال او تصور يې ډير قوي وي.	د نکلونو او ډرامو اوريدلو له لارې ښه زده کړه کوي.	ښوونکی دې خپل درسونه د نکلونو په شکل ترتيب او بيان کړي. که امکان ولري ماشوم ته دې د قصې ويلو اجازه ورکړل شي.
	ډير ټولنيز وي او له دوستانو سره يې اړيکې ډيرې مهمې وي.	ګډ کارونه يې ډېر خوښيږي او يوازې کار يې نه خوښيږي.	ښوونکي دې ګډ کارونه په خپل درس کې زيات کړی او ماشومانو ته دې وخت ورکړل شي چې په ګروپي توګه فعاليت اجرا کړي.
	ذهن يې وده کوي، ترڅو ډيره پراخه نړۍ و پيژني او غواړي چې توضيحات او دلايل واوري.	ماشوم ځيرک او پلټونکي دی او دې ته تيار دی چې هر شی پيدا کړي. که چيرې وهڅول شي نو د زده کړې ښېړ توان لري(خو ډيری وخت د ماشومانو له دغه توان څخه لږه ګټه اخستل کيږي.)	ښوونکي هغه څه چې درس ورکوي بايد له هغو سره مينه ولري او د ماشومانو د مينې پيداکولو لپاره بايد د هغوی ترمنځ ازاد رقابت رامنځ ته کړي.
	د مادي نړۍ د پيژندنې لپاره يې ذهن او جسم ځواکمن شوی وي.	ضرورت لري او فکرکول زده کوي. مادي او فزيکي شيانو محسوس والې لوړ ګڼي او غواړي ازادانه او خپلواکه پلټنه وکړي.	ښوونکی دې له ټولګي څخه د باندې ماشومان د تحقيقي کارونو لپاره وګماري (په چاپيريال يا د ولس په منځ کې، په ټولنو او سازمانونو کې)
	د سم او ناسم په اړه قوي احساس لري.	ضرورت لري ترڅو په اصولو او قواعدو او د هغو په دليلونو باندې پوه شي. غواړي چې له ده سره نيکه رويه او سلوک وشي او د ښو او بدو د ټاکلو په برخه کې حق ورکړل شي.	ښوونکي دې په اصولو او ضوابطو بحث وکړی. له ماشومانو سره په سلوک او رفتار کې بايد ډېر محطاط وي په ټولګي اوپه ټولنه کې دی د قضات کولو ښه نمونه مثال راوړي او د زده کوونکو لپاره دې د ښو او بدو د ټاکلو او تصميم

(c) ketabton.com: The Digital Library

			نیولو وخت برابر کړي.
۱۲-۱۸	د ځواني په لوړې تحول کوي.	ډېر احساساتي کېږي، سلوک او رفتار يې نيم کړی وی، جدل او بحث کوي او په عين حال کې ډاډه نه وي.	ښوونکی او الدين بايد حوصله ولري او په عين وخت کې د اخلاقو، سلوک، ښوونې او درناوي په برخه کې محکم او مشخص حدود وضع کړي.
	پر ځان متکي کيدلو او د کار کولو پر لوري تحول پيدا کوي.	په ځينو وختو کې د دوی په کار کې د لويانو لاس وهنه پرې ښه نه لګيږي او په قهر کيږي	ښوونکي او والدين بايد زده کوونکي ته مسؤليتونه ورکړی. د ژوند عملي درسونه دی دوی ته بيان کړي. ښوونکي د زده کوونکو شخصيت ته په درنه سترګه وګوري او له هغو سره د لويانو په شان رفتار وکړي.

د ښوونکو لپاره مشوره:

لومړی مثالونه ولولئ او بيا له ښوونکو څخه وپوښتی چې که لويان د ماشومانو د ودې مرحلې ونه پيژني د ماشومانو په وړاندې د هغوی عکس العمل او چلند به څنګه وي؟

بيا پخپلو منځو کې بحث وکړی چې دوی مخکې د ماشوم د عمر او حالت په هکله څنګه فکر کاوه او له ماشومانو سره يې څنګه چلند کاوه. دغه راز په دې باب چې کله دوی د عمر په بېلابېلو مرحلو کې د ماشوم اړتياوې وپيژندلې، د هغوی په چلند کی څه بدلون راغی؟

لومړی مثال: (يو پنځه کلن ماشوم د بوټونو دبندونو په تړلو ډېر وخت باسي):

<u>د ماشوم داروا پيژندنې له درک څخه وروسته:</u>

ښوونکی دڅو دقيقو لپاره بې صبرانه انتظار باسي، بيا ماشوم مخ او لاسونه شاته اړوي او پخپله د بوټونو د بندونو په بندولو پيل کوي. ښوونکی فکر کوي چې له ماشوم سره يې مرسته کړې ده، خو په حقيقت کی هغه ماشوم له زده کولو څخه منع کړي دی. هغه پيغام چې ماشوم ته رسيدلی دی دادی: ((ددې کار له سرته رسولو څخه عاجز پاتې شوی دی)).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماشوم د اړتیاوو له درک او پیژندنې څخه وروسته:

ښوونکی انتظار باسې چې ماشوم د بوټونو بندونه پخپله وتړي. او پخپله په چپه خوله انتظار باسي ترڅو ماشوم د بوټونو بندول پخپله زده کړې. په دې ډول ماشوم د بریالیتوب احساس کوي او پخپل ځان باندې یې ویسا او اعتماد زیاتیږي. که ماشوم د بندونو په تړلو بریالی هم نشي، تر هغو چې ماشوم مرسته نه وي غوښتې، ښوونکی یې کومک ته نه ورځي.

دویم مثال (د څلورم ټولګي ماشومان)

(د څلورم ټولګي ماشومان چې نهه کلن دي، تل په خپل منځ کې خبرې کوي. یو ځای کار کوي او د یو بل پوښتنو ته ځوابونه وایي)

د درک او پیژندنې څخه مخکې:

ښوونکی فکر کوي چې زده کوونکي په ټولګي کی شوخی کوي او شور یې جوړکړي دی. په مکرر ډول هغوی ته په لوړ آواز امر ورته کوي چې چپه خوله شي، له یو بل سره مطالعه ونکړي، خبرې و نکړي او هر څوک یوازې کار وکړی.

له درک او پیژندنې څخه وروسته:

ښوونکی درسونه داسې ترتیبوي چې زده کوونکی (له ٦ – ١٢ کلن) زیاتره په ګروپي کارونو (په ګډه کار) کې مصروف شي. په نتیجه کی ماشومان د ګروپي کارونو له اجرا څخه په ښه ډول زده کړه کوي.

دریم مثال (دپنځم ټولګي زده کوونکی):

دپنځم ټولګي زده کوونکی چې لس کلن دی، د تاریخ د مضمون د لوستلو په وخت کی ډیر ستړی معلومیږي.

د پیژندنې او درک څخه مخکې:

ښوونکی په غوصه کیږي او په شاګرد چیغی وهي یا هغوی وهي ټکوي. د ویرې او سپکاوي په ذریعه زده کوونکی دې ته اړ باسي چې درس ته پام وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماشومانو د علاقي او ذهني ودې له درک څخه وروسته:

ښوونکی پوهیږي چې زده کوونکي (٦ – ١٢ کلونو په منځ کی) اړتیا لري چې خپل تصورات او خیال په کار واچوي، نو د تاریخ د مضمون درسونه د خوندورو کیسو په شکل تشریح کوي او زده کوونکو ته ددې امکان ورکوي چې د کیسو د قهرمانانو نقش ولوبوي او ددې لپاره چې د زده کوونکو تخیل نور هم په کار واچوي له هغوی څخه پوښتنې کوي چې دکیسې پاتې صحنې به څنګه وي.

څلورم مثال (شپږ کلن ماشومان او په لیکلو د ګوتو ماتول) یو شپږ کلن ماشوم په ډېر تکلیف د هیجا توري درست لیکي.

له درک او پیژندنې څخه مخکې:

ښوونکی فکر کوي او بلکې ماشوم ته وایي چې ډېر سو که دی. ماشوم مجبوروي چې په مکرر ډول عین توري په کتابچې کې په پنسل سره ولیکي (سره له دې چې دغه میتود له ماشوم سره په زده کړه کی مرسته نه کوي). ماشوم بیا بیا غلطي تکراروي او په عین وخت کې کوشش کوي پنسل په صحیح شکل په لاس کی ونیسي.

د ماشوم د اړتیا وو له درک څخه وروسته:

ښوونکی ماشوم له ټولګي څخه بهر بیایې او ورښیې چې څنګه کولای شي په ځمکه په لاس لیکل وکړي، په ځمکه د یوه توري لیکل داسې ورښیې چې دهغه ګوتې په کار ولویږي. ښوونکی یوه لوي ماشوم ته وایي چې یو توری په ګوتو د ځمکې په مخ وکاږي. وروسته وړوکی ماشوم له هغه څخه پیروي کوي او د ګوتو په ذریعه په ځمکه لیکل کوي. په دی ډول ماشومان زده کوي چې څنګه په ګوتو سره د ځمکې پرمخ توري ولیکي.

بل ځل (ښایې له څو ورځو وروسته) ښوونکی ماشوم ته و ښیې چې څنګه لیکل کیږي. ماشوم د څو ورځو لپاره د هغه مشق کوي. وروسته له هغه چې ماشوم په دې کار کې بریالی شو، په کتابچې کې دپنسل سره په لیکلو پیل کوي.

پنځم مثال (١١ کلن ماشوم او ځیرکتیا):

یو ١١ کلن ماشوم په ټولګي کی ډیرې افاقي پوښتنې کوي چې د کتاب د متن څخه بهر وي، دمثال په توګه د ځمکې د کري، اسمان، نورو ملکونو او کلیو په باره کې پوښتنې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له درک او شناخت څخه مخکې:

ښوونکی بې حوصلې کیږي او ماشوم ته په غوصه کیږي. فکر کوي چې ماشوم بې ځایه مزاحمت کوي او بې ادبه دی. په غوصې سره ماشوم ته وایي چې نور دې پوښتنې نه کوي او یا د هغه پوښتنو ته ځواب نه وایي، خصوصاً په هغه صورت کی چې سوالونو ته ځواب ونلري.

د ماشوم دځیرکتیا له درک او پیژندنې څخه وروسته:

ښوونکی د ماشوم پوښتنوته په ښه طریقه ځواب ورکوي. پردې برسیره هڅه کوي چې داسې کتاب پیدا کړي چې پکښې د دنیا نقشه وي، او شاګرد ته یې ورکوي چې پخپله یې ووایي. (که دغه ماشوم یا نور ماشومان دلچسپي ولري). که ښوونکی کوم بل څوک وپیژني چې پوښتنو ته ځواب لري، هغه سړی یوه ورځ د ښوونکي په څیر ټولګي ته رابولي. که ښوونکی په پورته ذکر شوي میتود کی بېرته پاته شي او نور وسایل ونلري، بیا هم ماشوم مه نا امیده کوی، بلکې هغه دې ته هڅوی چې پوښتنو ته ادامه ورکړي. البته په هغه څه چې ښوونکی نه پوهیږي له ځان سره یې باید ولیکي او تل د هغو په ځوابونو پسې لټه وکړي.

په ښوونځي کې دزده کوونکو ستونزې

په دې کې شک نشته چې کله ماشومان د خپل خواږه کور څخه یو نا آشنا ځای ته چې ښوونځی نومیږی راشي ، نو ډیرې ستونزې او اړتیاوې به لري. د وړکتون رواج خو زمونږ په هېواد کې نشته او د اوسنیو حالاتو په نظر کې نیولو سره په نژدې راتلونکی کې ددغه ډول اسانتیاوو امکان هم کم برېښي. نو کله چې ماشومان په لومړي ځل یو نا اشنا ځای ته چې ډیر محدودیتونه پکې وي، مقررات، نوي خلک او نوي آمران ولري، ډاریږي او ورخطا کیږي. ځینو به شاید په جومات کې زده کړې وي، ځکه زموږ دکلیوالی او سیدونکو لپاره په جومات کې زده کړه (ترښوونځي مخته) دوړکتون بدیل ګڼل کیدای شي، خو امکان لري ټولو ماشومانو په مسجد کې زده کړه نه وي کړي.

د ښوونکی مسؤلیت

مهمه خبره داده چې ښوونکي د زده کوونکو په دغه ډول اړتیاو خبر وي او په نظر کې یې ونیسي .

برسیره پردې ښوونکی باید په دې هم پوي وي چې مختلف زده کوونکي د دغو اړتیاوو له اړخه متفاوت وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکی باید د امکان تر حده خپل زده کوونکي او د دوی اړتیاوې او وړتیاوي وپیژني.

تر ټولو مهم کار چې ښوونکی یې باید وکړي هغه په ماشومانو کې د ویرې له منځه وړل او یا کم ترکمه کمول دي. په دې کار سره به زده کوونکي ددې جرئت پیداکړي چې د خپلو ستونزو او اړتیاوو په اړه مرسته وغواړي او یا یې پخپله د حل کولوکوښښ وکړي ، نه داچې خپلې اړتیاوې له ویرې پټې کړي.

ښوونکی همدا راز د زده کوونکو اړتیا وې داسې سره بېلې کړي چې ځینې د ټولو زده کوونکو ګډې وي او د ښوونکي په لارښوونو او یا معلوماتو ورکولو حل کیدای شي. مثلاً زده کوونکو ته د ښوونځي ځای، ټټی، د څښلو اوبو او نورو په هکله معلومات ورکړل شي. د زده کوونکو ځینې اړتیاوې کیدای شي ځانګړې مرستې وغواړي. ښوونکی باید ددغه ډول اړتیاوو په هکله لازم تدبیر ونیسي.

تاسې خپل ماشومتوب در په یادکړي او کوښښ وکړي چې هغه ستونزې چې تاسې د ښوونځي په لومړیو ورځو کې ورسره مخ واست او دا چې تاسې څنګه احساس کاوو ور په یاد کړي ترڅو د نورو ماشومانو حالت درک کړي.

هغه مشکلات چې ماشومان د ښوونځي په لومړنیو ورځو کې ورسره مخ کیږي:

په ښوونځي کي د ماشومانو ځینې ستونزې داسې وي چې د ښوونکی په لږه پاملرنه او مرسته رفع کیدای شي خو ځینې بیا د اوږده وخت زیار ته اړتیا لري.

د ښوونځي په لومړنیو ورځو کېد ماشومانو د ستونزو ځینې مثالونه چې ښوونکی یې په اسانۍ رفع کولاي شي په لاندې ډول دي.

له ښوونکی یا نورو زده کوونکو څخه ویره.

له غلطي کولو څخه ویره.

له مقرراتو سره نابلدي.

د مکتب سره نا بلدي.

د اړتیا او ستونزې د بیانولو جرات نه لرل.

په دې نه پوهیدل چې له چا څخه مرسته وغواړي او څنګه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انساني ضرورتونو د رفع کولو په هکله معلوماتو ته نه درلودل(اوبه ،ډوډی ، لوږه).

د ښوونکی غیر عادلانه چلند-(د زده کوونکو ترمنځ فرق کول).

نابلده وظیفي ورته سپارل کیدل.

له نورو ټولګیوالو څخه وروسته پاتي والی.

د زده کوونکو هغه اړتیاوي او ستونزې چې اوږد مهاله تلاش او د نورو مرستې ایجابوي:

نااشنامحیط (د وخت په تیریدو ورسره عادت کیږي)

د پلار او مور څخه لري کیدل(د وخت په تیریدو ورسره عادت کیږي)

د کتاب او ښوونځي په ژبه نه پوهیدل(د ماشوم مورنی ژبه د تدریس له ژبې سره فرق لري)

- ناروغتیا
- بې جرأتي
- په زده کړه کې مشکلات لرل
- د زده کړې خاصې اړتیاوې لرل لکه معلولیتونه

هیجاني اړتیاوې لکه نازولتوب، نااړمتوب، غلیتوب، بې حوصلګي او نور.

دغه ډول ستونزې که رفع نه شي د زده کوونکو په زده کړه او د زده کړې لپاره په تیاری منفي اغیزې کوي.

ځینې منفي اغیزې یې موقتي وي اوځینې یې بیا اوږ مهاله منفي تاثیرات لري.

ښوونکی باید چې په لومړنیو ورځو کې ددغو ستونزو د رفع کولو لپاره یو څه وکړي. ترڅو چې له یوې خوا زده کوونکي ښوونځي ته خوشحاله راشي او له بلې خوا په نورو ستونزو دبر لاسی توان پکې پیاوړی شي.

د زده کوونکو سره څنګه مرسته کولای شو چې د دوی اړتیاوې پوره شي؟

په لومړیو ورځو کې د ښوونځي تعمیر او چاپیریال سره د زده کوونکو بلدول لومړی قدم دي ترڅو خپل ټولګي، د څښلو اوبه ډډی او نور پیداکړای شي.

ښوونکی د لومړنیو مقرراتو په هکله زده کوونکو ته معلومات ورکړي چې مثلاً د رفع حاجت لپاره هیڅ کوم ممانعت نشته او فقط د لاس په جګولو سره اجازه ورکول کیږي او نور...

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم ډېره مهمه ده چې ښوونکی په خاصه توګه په لومړنیو ورځوکې د زده کوونکو په نسبت داسې فکر وکړي چې دوی په ښوونځي کې د مقرراتو، ځای، چاپېریال، قیوداتو او نورو سره د بلدیدو او مراعات کولو لپاره وخت او پوهیدلو ته اړتیا لري. نو په دغو ورځو کې د ماشومانو هیڅ عمل غلط ونه ګڼی بلکې د زیات زغم څخه کار واخلی او د دوی د هر غلط عمل په مقابل کې دوی ته ښوونه وکړی او د قهر او ګواښ نه ډک چلند څخه ډډه وکړی.

له زده کوونکي سره باید مرسته وشي چې په ځان اعتماد پیداکړي ځکه چې په ځان باور په اړتیاوو د برلاسی لومړی او مهم شرط دی. زده کوونکی باید ډاډمن او پوهه شي چې د دوی غلطي زغمل کیږي خو دوی باید د غلطیو د اصلاح لپاره زیار وباسي. د زده کوونکو ښه کار باید وستایل شي ترڅو دوی په ځان باوري شي او ځان ته درناوي وکړي او په ټیټه سترګه ځان ته ونه ګوري.

ښوونکی باید اضافي لارښوونې هم وکړي لکه جنګ کول ډیر بد کار دي، که څوک وږی کیږي. نو وچه ډوډي له کوره درسره راوړی او په تفریح کې یې وخوری، ښوونځی دکور په شان وبولی او هر مشکل چې لری ماته یې ووایی او نور. "

ډېره مهمه داهم داده چې ښوونکی د زده کوونکو نومونه زده کړي او دوی ته په احترام قایل شي. هیڅ کله باید دوی په بدو نومونو یاد پلار په نوم (مثلاً د فلانی زویه) ونه نوموي.

د ښوونکو لپاره وړاندېزونه او د بحث ټکي:

قدرمنو ښوونکو! تاسې په ګډه سره د لاندې پوښتنو په هکله بحث وکړی:

آیا ستاسې ټول زده کوونکي د اړتیاوو او وړتیاوو له اړخه یو شان دي؟ خپل دلایل ووایی.

تاسې پخپل ټولګي کې زده کوونکي له کومه اړخه او په څو ډولو ویشلای شئ؟

آیا داسې زده کوونکي لری چې په زده کړه کې ستونزې لري؟ ولې دغه ستونزې لري؟ ددغه راز زده کوونکو په اړه څه کولای شئ؟

که په ټولکي کې په لاندې ډول ماشومان ولرئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ماشوم د غريبې کورنۍ څخه دی يا سرپرست نلري او مجبور وي چې په کور کې له وخته وروسته کار وکړي او تاسې ته معلومه شوه چې درسونه يې سم نه دي زده کړي.

يو ماشوم ډېر لايق او ذهين دی او ورسپارل شوي دنده تل تر نورو ملګرو مخکې خلاصوي او بيا نورو ته مزاحمت کوي.

د يوه شاګرد مو ژبه درېږي او کله چې په جهر درس لولي، نو نور ور پورې خاندي.

تاسې به له دغه ډول زده کوونکو سره څه کوئ؟

د زده کوونکي پېژندنه

ټولو زده کوونکو ته د زده کړې په فعاليتونو کې ونډه ورکول

ښوونځي ته هر زده کوونکی ددې لپاره راځي چې زده کړه وکړي خو له بلې خوا ټول زده کوونکی له يوبل سره فرق لري – ځانګړې وړتياوې، علاقې، د ذهني ودې مرحلې او هيجاني حالتونه لري. برسيره پردې زده کوونکی په مختلفو ډولو زده کړه کوي – څوک له کتابه ښه زده کړه کوي، نور بيا د ښوونکي لخوا د تشريحاتو څخه، ځينې بيا له خپل ملګري څخه، ځينې نور په ځانګړي توګه، حتي هم له نورو سره په ګډه زده کړه خوښه کړي.

زموږ په هېواد کې ستونزه داده چې له يوې خوا په ټولګي کې د زده کوونکو شمير ډېر وي او له بلې خوا ښوونکی هم فعاليتونه په طرحه کې ستونزې لري. داسې فعاليتونه چې ټول زده کوونکی ترې زده کړه وکړي. برسيره پردې د وخت کموالی او د موادو نشتوالی هم ښوونکی مجبوروي چې په تدريس کې د محدودو طريقو څخه کار واخلي.

نتيجه يې دا شي چې ځينې زده کوونکي ښه زده کړه کوي او ځينې نور بيا په زده کړه کې وروسته پاته کيږي. دغه کار له يوې خوا ځينو زده کوونکو ته د زده کړې ستونزې زياتوي (مثلاً نوره زده کړه نشي کولای) او له بلې خوا د تکړه او ضعيفو زده کوونکو ترمنځ فاصلې زياتوي چې دا کار د ښوونکو لپاره تدريس ستونزمن او بې خونده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه باید وشي؟

- ښوونکی باید تر ټولو مخته خپل زده کوونکي د دوی د ځانګړتیاوو له مخې وپیژني.
- درس باید داسې طرحه او پلان کړي چې د زده کړې متنوع فعالیتونه په کې وي لکه د ښوونکی لخوا موضوع تشریح کول (لکچر) جوړه یزکار، د کتاب له مخې ویل، تجربه کول، ګروپي بحث کول، لوبې، سوالونه ځوابول، له ټولګي د باندې فعالیتونه او نور.
- هغو زده کوونکو ته چې د زده کړې مشکلات لري، مناسب فعالیتونه او اضافي مرسته ورکړل شي (دا کار پخپله ښوونکی او یا د نورو زده کوونکو په مرسته کولای شي).
- د نوي درس د وړاندې کولو په وخت کې باید د زده کوونکو موجوده پوهه اوسویه په نظر کې ونیسي، یعنې ځان په دې مطمئن کړي چې ټول زده کوونکي ګټه ځینې اخیستلای شي.
- د امکان تر حده له مختلفو درسي موادو څخه کار واخلي.
- د زده کوونکو غلطی وزغمي، اصلاح یې کړي او هیڅکله له تهدید او تحقیر څخه کار وانه خلي.
- ښوونکی کوښښ وکړي چې د درس په جریان کې له ټولو زده کوونکو سره رابطه وساتي یعنې ټول شریک کړي.

څنګه زده کړه کوو؟

خلك په مختلفوطریقو زده کړه کوي. ځینې هغه طریقې چې ماشومان او لویان پرې زده کړه کوي په لاندې ډول دي.

- د ویلو په واسطه : دمثال په توګه دمیندو، پلرونو او ښوونکو لارښوونې یا بیانونو او راډیو ته غوږ نیول.
- د لوستلو پواسطه.
- دیوې ستونزې او د هغې آواری په اړوند دکوښښ او فکر کولو په واسطه او بیا په دې فکر کول چې دیوې ستونزې د مختلفو حل لارو لپاره وړاندېز او دی ته ځیر کیدل، او دا ستونزه څنګه آواره شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د تجربه کولو په واسطه يعنې د يو کار عملي اجرا کول، او د هغې څخه زده کړه کول او تجربه ميندل.کومه لاره ښه ده .
- دخيال يا تصور کولو په واسطه د سترګو تړل او د يوې پيښې يا يو داستان په ذهن کي انځور کول.
- له نورو څخه تقليد کول.
- دمعلوماتو د زده کولو يا د حفظولو او له هغو څخه په نويو موضوعاتو کې دکار اخيستلو له لارې.
- د دوامداره تمرين له لارې.

څوک د زده کړې لپاره پورتنۍ ټولې لارې کاروي او څوک بيا نورې لارې کاروي. خو ځينې خلک د ځينو خاصو طريقو له لارې ښه زده کړه کولاي شي خو په ځينو نورو طريقو بيا زده کړه نشي کولای.

مخکې به مو غالباً د ماشومانو په اړوند، چې په يوه معينه طريقه يې زده کړه سمه نه شوای کولاي، فکر کاوو چې دوی نا پوه دي، خو اوس پوهيږو چې د استعدادونو (وړتياوو) مختلف ډولونه شته. د مثال په توګه ټول ښوونکي پوهيږي چې ځينې ماشومان په رياضي کې تر نورو ماشومانو ښه دي او ځينې يې دکلمو په ليکلو کې تر نورو ماشومانو ښه دي. ځينې ښه حافظه لري او ځينې په رسمولو او خطاطی کې غښتلي دی. ځينې نوښتګر او ځينې تحليلګر دي. مخکې به مو غالباً د لايقتوب يا نالايقتوب ټاپې په ماشومانو وهلې خو اوس پوهيږو چې دغه توپيرونه د لياقت (وړتيا)مختلف ډولونه دي. داستعدادونو ځينې ډولونه په لاندې ډول دي:

عددي وړتيا په حساب او الجبر کې ښه والی، په جغرافيه کې د نفوس يادول او دتاريخ په مضمون کې په پيښو او سيموکې وړتيا.

- بصری وړتيا - په هندسه ، رسامی، تصويرونو، د جغرافيې په نقشو کښلو کې ښه والی.
- هيجاني ذکاوت(وړتيا)- په دې ښه پوهيدل چې نور خلک څرنګه احساس کوي، په نوښتيزو ليکنو، شعرونو او داستانونو کې ښهٔ والی.
- ژبنی ذکاوت - په لوستلو ، ليکلو اوګرامر کې تکړه توب والی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- منطقي ذکاوت – د دلیلونو په تحلیل کې، د تاریخ او ساینس دګټو په پوهیدو، دکمپیوټر په کارولو، درېاضي په مضمون کې د سوالونو په حلولو کې غښتلتوب.

له بده مرغه د ښوونځیو اکثره درسونه د دوو یا دریو خاصو کټګوریو سره سم سرته رسیږي. ډیر ښوونځي د استعدادونو او وړتیاوو نور ډولونه له پامه غورځوي. د مثال په ډول نوښتګری، حساسیت، تخیل او تجربه معمولا نه تشویقیږي. ددې نیمګړتیاوو پایله په ښوونځیوکې دوړتیاوو او د هېواد دبا ارزښته بشري سرچینو لپاره لوي زیان دی. (مثال په توګه : البرت انشټاین یو لوي عالم او پوه د څیړنې (ریسرچ) لپاره په پوهنتون کې خپله درخواستي ورکړه، خو ښوونکوو فکرکاوه چې دی یو ګډوډ او بې اصولو سړی دی او د عالم کیدو پوره ذکاوت په کې نشته، نو لدې امله دی د څیړني لپاره په پو هنتون کې ونه منل شو.

ددې واقعیتونو په نظر کي نیولو سره باید لاندې ټکي په پام کي وي:

- باید په دې پوه وو چې ټول زده کوونکي او ماشومان د مختلفو وړتیاوو او کمزوریو لرونکی دي.
- تر ممکنه حده په ټولګیو کې د ماشومانو وړتیا او کمزورۍ تشخیصول (البته په لویو ټولګیو کې ګرانه هم ده).
- دداسې صنفي فعالیتو نو طرح کول چې زده کوونکو ته په مختلفو لارو د زده کړې چانس ورکړي.
- له ماشومانو وړتیاوو ته د ودې په ورکولو کي مرسته کول.
- له ماشومانو سره د هغوی د ضعفولو (کمزورتیا وو) د کمولو یا له مینځه وړلو د طریقو د پیژندنې په اړه مرسته کوي.
- ټولو ماشومانو ته ارزښت ورکول، نه داچې یوازې لایقو ماشومانو ته توجه وشي. ځینې ماشومان به په پیل کې ذکې نه ښکاري خو د دوی پټ استعدادونه او وړتیاوې به وروسته په حیرانوونکی توګه راڅرګندی شي.
- دا درک کول چې ټول ماشومان د ښوونې او روزنې برابر حق لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په دې پوهیدل چې ذکي ماشومانو ته تدریس اسانه دی، خو دیوه ښوونکی لپاره ربښیتنی چلنج له هغو ماشومانو سره مرسته ده چې درسونه ورته ګران ښکاري. ذکی ماشومان په هره چاره زده کړه کولای شي. خو دټیټ استعداد لرونکي ماشومان ډیري پامرني او ښوونې ته اړتیا لري.

د ښوونکو لپاره وړاندېزونه او د بحث ټکي:

- آیا ښه به وي او که نه چې له ټولو زده کوونکو څخه د یو ډول فعالیت اجرا وغواړی؟ ولې؟
- که ډیر اسانه فعالیت ورکړي، د کومو زده کوونکو (تکړه او که کمزورو) په ګټه به وي؟ ولې؟

په خپل مضمون کي دداسې فعالیتونو مثالونه راوړی چې هم یې په اسانه تیارولای شی او هم د ټولو زده کوونکو برخه اخیستنه په کې ممکنه وي.

درسي کومکي مواد

درسي کومکي مواد او د هغو ګټې

له درسي کومکي موادو څخه ګټه اخیستنه له پخوا څخه په ښوونه او روزنه کې رواج درلود. پوه ښوونکي او ددې هنر استادانو زحمت ایستلی ترڅو درسي لارې او طریقې ولټوي چې د هغو په وسیله وکړای چې مفاهیم او مطالب په آسانه توګه زده کوونکو ته انتقال او ولېږ دوي.

هغه درسي کومکي مواد چې په تدریس کې مهم رول لري په اسلامي تعلیماتو او ارشاداتو کې ورته ډېر اهمیت ورکړ شوی دی. په عظیم الشان قرآن کې همیشه د (لوح او قلم) یادونه شویده، حضرت محمد (ص) دین او دنیا د لارښود په حیث، کله چې به یې تبلیغ او وعظ کاوه نو د موضع د روښانه کولو په خاطر به یې په ځمکه باندې د مخصوص وسایلو په واسطه کربښې کښلې، امام غزالې (رح) په خپلو لیکنو کې د پیژندنې اساسي وسیله تجربه ښودلې ده چې په حقیقت کې تجربه بې له موادو امکان نلري. یوناني فیلسوف فیثاغورث د خپل کار د مضامینو او مطالبو د واضح او روښانه کولو لپاره له هندسې شکلونو څخه د ځمکې د کرې له پاسه ګټه اخسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعریف

درسي کومکي مواد د هغو شیانو او وسایلو څخه عبارت دي چې ښوونکي او زده کوونکي سره د درس د موخه په لاس ته راوړلو کې مرسته کوي. او یا په بل عبارت درسي مواد له هغو څیزونو او شیانو څخه عبارت دی چې د ښوونکي په شاو خواکې په اسانه توګه پیدا کیږي او په تدریس کې ګټه ځینې اخیستل کیږي او یا هر هغه شي چې په محیط کې موجود دی او په زده کړه کې په مناسبه توګه استعمال لیدای شي د درسي مواد و په نوم یادیږي.

د درسي کومکي موادو اهمیت

یو څوک غواړي ۳۰ کیلومتره واتن ووهي، کچیرې نوموړی سړی پیاده ولاړ شي لږ ترلږه لس ساعته وخت ورته پکار ده، خو که چیرې د وسایلو څخه کار واخلي نو معلومه خبره ده چې په لږ وخت کې به موخه ته ورسیږي وسایل لکه بایسکل، موټر او تلیفون که چیرې په نظر کې ونیسو: نو که چیرې له بایسکل څخه کار واخلي امکان لري په پنځه ساعتونو کې نو موړی واتن ووهي او که چیرې د موټر په واسطه لاړ شي ممکن په نیم ساعت کې منزل ته ورسیږي. او که چیرې د تلیفون څخه کار واخلي ممکن په پنځه دقیقو خپل مشکل حل کړي او خپلې موخې ته ورسیږي.

ښوونکي کولای شي زده کوونکي له درسي موادو پرته هم مصروف وساتي، خو هغه خوند، اسانتیاوې او دلچسپي چې د درسي موادو استعمال په تدریس کې ښوونکي او زده کوونکي ته وربخښي بې له درسي موادو وجود نلری د درسي مواد استعمالول او په کاروړل تنوع منځ ته راوړي او د مشق او تمرین زمینه برابروي. زده کړه له میخانیکې ډول څخه راباسي او زده کوونکو ته زده کړه په عینې او مشاهدوي توګه وړاندې کوي او زده کړه له لنډ مّاله حالت څخه په دایمي او دومداره حالت بدلوي.

د ځینو تخنیکي مواد په مرسته لکه راډیو، ټیپ ریکارډ، تلویزون او نورو په وسیله کولی شو چې د تیر وخت پیښې زده کوونکو ته لږ وخت کې ور وښیو چې هم زده کوونکو او هم ښوونکو ته په زړه پورې او ګټور وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درسي کومکي موادو ګټې

ولې د درسي موادو څخه ګټه اخلو:

1. څکه چې: زده کوونکي ډېر متحرک او فعال دي. د حواسو تحرک(لیدنه، اوریدنه، بویونه او د درک حس) یې هم صورت نیسي د بېلګې په توګه (د کاغذي ساعتونو پکار وړل د وخت د ښوولو لپاره).
2. درس ډېر په زړه پورې او د اوریدلو وړ ګرځي، ښوونکي ژر موخې ته رسیږي.
3. عملي مهارتونه قوي کیږي او د ذهن د انکشاف سبب ګرځي.
4. د زده کونکو د ویلو او پوهولو مهارت مؤثر کوي.
5. د زده کوونکو ته د درس موضوع اسانه کوي او درس د زده کوونکو په ذهن کې ښه کښېنيي.
6. زده کوونکي د لچسپي او علاقه څرګندوی او سترتیا نه حس کوي.
7. په درس کې بدلون راځي او د معلوماتو د زیاتوالې سبب کیږي.
8. درسي مواد د فعالیت سرته رسولو سبب ګرځې او ماشومان د فعالیت د سرته رسولو پواسطه ښه زده کړه کوي.
9. درسي مواد د زده کوونکو د برخې اخیستنې وخت زیاتوي.
10. تدریس مجسم کوي.

د ټولګي تنظیمول

دیوه ښوونکي په دندو (دندو) کې د لاندې شیانو تنظیمول شامل دي.

- خلک: (ماشومان، زده کوونکي).
- وخت.
- مواد: (کتابونه، چارتونه، قرطاسیه، درسي مواد...).
- فضا: (ټولګی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلك

- د ټول ټولګي ماشومان تنظيمول، واړه ګروپونه، جوړه، او انفرادي ګروپونه. دا ټول د زده کړې د دندې په ماهيت او د درس په موخو پورې تړلې ده.
- د ټولګي کنترول او د سيپلين.
- منظم ګروپونه د خاصو دندو لپاره. دمثال په ډول د ټولګي پاکول (صفايي) او همدارنګه د زده کړې (مختلف) فعاليتونه.

وخت

- د درسي نصاب د محتوى سره سم تدريس کول.
- زده کوونکو ته د خاصو شرايطو (ضرورتونه) په پام کې نيولو سره د ورکړل شوی وخت په نظر کې نيول لکه (ورو ((بطي)) زده کوونکو، ژر ((تيز)) زده کوونکي، احساساتې ستونزې او يا نور ناتوانې لرونکي ماشومان، جينکی وي اوکه هلکان).
- د مهارتونو د تمرين لپاره د کافي وخت اهتمام.
- د مختلفو فعاليتونو په ګډه (يو ځاي) کولو اهتمام

مواد

- لاس رسي، د موادو د منظم او ترتيب سره ځای په ځای کول ترڅو د ضرورت په وخت کې موجود وی.
- ګودام کول (ساتنه)، (د مختلفو سايزو لوښې((ظروف)) را غونډول)
- نمايش (ښودنه) (لاندې د فضا مثالونه وګوری)

فضا

- د ټولګي پاکوالی (صفايي)
- د ماشومانو دلاسي کارونو نندارہ کول (وقتاً فوقتاً بدليري).
- په زړه پورې نندارو ښوودنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په دیوال ځوړند شویو چارټونو، نقشو... ، او نورو ساتنه او حفاظت (پلاستيکې پوش ورکولو سره).
- په ديوالونو باندې د شيانو د بندولو لاربنوونه.(تار، سيم، د نمايش تختې، ..... او نور).
- د فرنيچر (ميز او چوکۍ) په ترتيب ايښودل (که موجود وي) (د چوکيو برابرول، ګروپي شکل، دايروي شکل او د قطار په شکل).
- د ماشومانو هڅول (تشويقول) چې په خپل ټولګي وياړي او داسې وګڼي چې ټولګی د دوی لپاره ځانګړی ځای دی.

د ټولګي د کنټرول دوه مهمې طريقې

د ټولګي د تنظيمولو دوه مهمې مسئلې:

- د لويو ټولګيو تنظيمول (له 40 زيات)
- دټولګي کنټرول (دتحسين او ترټنې په شمول)

دټولګي د کنټرول دوه لارې:

1. د مخ له طرفه کنټرول:

ښوونکي په خپل حضور او موجوديت سره ټولګي کنټرولوي. ډېر ښوونکي ښه په اوچت اواز خبرې کوي. ډېر تجربه کار ښوونکي په دې کار کې ماهر وي د زده کوونکو سره ښه تفاهم کوي. ښوونکي پوښتنې کوي او ماشومانو د ځواب ورکولو لپاره خپل لاسونه پورته کوي، ډېر تاکيد په توره تخته وي، نو تقريباً درس ټول ماشومان احتوا کوي دا تر ډېره معلم محوري طريقه ده، نو ځکه د ښوونکي لپاره پوره ستړې کوونکې ده.

د دغه ډول کنټرول ځانګړتياوې (مشخصات): اصلي غږ چې اوريدل کيږي د ښوونکي غږ دی چې کله-کله د ماشومانو د ځواب ورکولو له غږنو سره بدرګه کيږي.

2. په ګروپي کارو کې د ماشومانو مصروف ساتلو په ذريعه کنټرول:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې صورت کې ښوونکي د تنظيموونکي دنده لري. ماشومان يې په دندو کې په ګمارلو سره مصروف او کنترول کړی دی، البته داسې دندې چې ماشومانو ته ډېرې په زړه پورې دي. په دې صورت کې ماشومان لږ ترکنترول لاندې وي، خو هغوی د هغه څه په کولو بوخت دي چې ورته په زړه پورې او د لچسپ دی.

د دغه ډول کنترول ځانګړتياوې دادی چې: دلته اصلي غږ چې اوريدل کيږي د ماشومانو دي خو کله-کله د ښوونکي لخوا هدايات (لارښوونې) هم اوريدل کيږي.

ستايل او سزا ورکول

ستايل: د ماشومانو په هڅو باندې بايد اعتراف وشي. هڅه کول د بريالي کيدلو په پرتله ډېر مهم دی. خاصې ستاينې بايد د رښتيانې ښه کوشش کولو په صورت کې وشي. اړينه نه ده چې د ماشوم هر کار وستايل شي. هڅوونه ډېره مهمه ده او دا د علاقې په ښودلو او همدارنګه په ستايلو حاصليدای شي.

سزا ورکول

ماشومان هيڅلکه بايد ونه وهل شي. وهل ماشوم ته ويره، تشدد او ځورول ور زده کوي. وهل هيڅکله په سلوک کې ښه والی نه راولي، بلکې کله-کله ماشومان شوخ کيږي، ترڅو چې خپله زړورتيا وښيې. ماشومان بايد کله هم سپک (تحقير) نه شي. که نه دا به هغوی د نورو بدو عملونو (بد سلوک) خواته بوزي. هغه ماشومان چې بد سلوکي کوي، بايد خبرې ورسره وشي. داخبره يقيني کړی چې دوی په خپلو اشتباهاتو باندې پوه شي او د خپل سلوک سمولو ته يې وهڅوئ. د ښوونکي او زده کوونکو په منځ کې ښه (دوستانه) اړيکې د ماشومانو د سلوک په اصلاح کې ډېر قوي عامل دی. ماشومان غواړي چې د ښوونکي قدر او غزت وکړي او هغه خوشحال کړي د چاه سره چې د دوی مينه ده.

دا دواړه اړين دي. زده کوونکي بايد د ښوونکي سره مينه ولری او قدر يې وکړی او ښوونکی بايد په دوی شفقت وکړي. يو له دې دوو نه يوازې کار نه ورکوي ، بايد دواړه وي.

ماشومانو ته مسؤولېتونه ورکړی. بدسلوکي اکثراً د نورو د توجه جلبولو په غرض تر سره کيږي. اکثره ماشومان ستاينه غواړي نو کله هم چې هغوی يو ښه کار وکړی نو ستاينه يې وکړی. که چېرې يو ماشوم هميشه تنقيد شي، نو هغه بيا د بدسلوکي ځانته د متوجه کولو يوازېنۍ لاره ګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جسماني سزا ممکنه بدیلونه

ځو کرښې د لیکلو، یا کاپي (نقل) کولو لپاره ورکړی، اضافي کار یا د ټولګي په پاکولو (صفایي) باندې یې وګماری. دتفریح په وخت کې ماشوم په ټولګي کې ایسار کړی. (له دې فرصت څخه په ګټې اخیستنې له ماشوم سره خبرې وکړی).

د ټولګي (درس) څخه وروسته ماشوم په ټولګي کې وځنډوی (هومره نه چې که هغه ته اوږد مزل په مخ کې وي (کور یې لرې وي) او یا هغه ته دیوه بل کوچني ماشوم کورته رسول ور په غاړه وي. ښوونکی باید له دې حالاتو څخه خبر وي).

که چیرې بدسلوکي دوامداره وي نو ماشوم سرښوونکی ته حواله کړی.

(سرښوونکی باید د داسې سرغړونکو ماشومانو د اصلاح کولو لپاره روزنیز کورسونه ووایي)

د بدسلوکي د عواملو د پیداکولو هڅه (کوشش) وکړي. اکثراً ماشومان په کورکې د ستونزو، خفګان او داسې نورو عواملو په وجه بدسلوکي کوي. په داسې مواردو کې شاید سزا ورکول مناسبه نه وي، ځکه په کړیدلو (ځوریدلو) باندې بې انصافې ورعلاوه کول (زیاتول) شاید د سمولو لاره نه وي.

ځورول

دا یوه لویه ستونزه کیدی شي. د یوې مهمې عاجلې موضوع په توګه باید د هغه چاره وشي. کله هم یو یا یوه ډله ماشومان مه پریږدی چې نور ماشومان وډاروي او یا یې وځوروي. دا خبره ورته په صراحت ووایی چې د ښوونځي پالیسې (مقررات) دغسې ځورونې نه شي زغلی.

د ټولګي ترتیب او تنظیمول

ټولو ته څرګنده ده چې هر کار د خاص نظم او مساعدو شرایطو په موجودیت کې په ښه ډول پرمخ ځي ښوونه-او روزنه چې د انسانانو د ژوندانه په دوران کې د ارزښتناکو غوښتنو او مهمو ټولنیزو کارونو له جملې څخه منل شوې ده، چې په حتمي ډول ښه نظم او ترتیب ته اړتیا لري. د تدریس لپاره باید د ښوونکي له خوا په ټولګي کې په مطلوب ډول زمینه او امکان برابر شي. د ښوونې- روزنې د پروسې په وړاندې باید ستونزې او بندیزونه لري شي او بیله دې چې د زده کړې او روزنې عملیې ته څه زیان ورسیږي باید په مناسب ډول د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تدريس د پرمختګ لپاره تدريسي فضا برابره شي. د هرې اساسي موضوع په باب (ترتيب، نظم، اداره، ډسپلين، ستاينه اوهڅونه) د توان په اندازه بحث کيږي.

1- د ټولګي ترتيب او تنظيم

ترتيب او تنظيم په روزنېزه برخه کې شامليږي نه په تعليمي (تدريسي) برخه کې، ځکه د ټولګي ترتيب او تنظيم د تدريس لپاره تياروي. او يا په بل عبارت د ټولګي تنظيم او ترتيب د تدريس لپاره د زميني برابرول دي. يعنې داچې ښوونکی د درس له شروع څخه مخکې زده کوونکي او ټولګی د تدريس لپاره تياروي، ترڅو زده کړه او روزنه په سمه توګه جريان پيدا کړي.

د ټولګي ترتيب او تنظيم په ې برسيره چې د درس له اسانتيا سره مرسته کوي د زده کوونکو له زده کړې سره هم کومک کوي. نو ځکه لازمه ده چې ټولګي ته د داخليدو په وخت کې لاندي ټکي په پام کې وساتو:

ښوونکی بايد ټولګي ته د داخليدو په وخت کې لاندي ټکي په پام کي وساتي:

1. ښوونکي بايد ټولګي ته د داخليدو په وخت کي د سلام اچولو دود پر ځاي کړي.
2. په ټولګي کې بايد په خلاصه ټنډه او مناسب غږ خبرې وکړي.
3. ښوونکي بايد د ټولګي په منځ کې يوې بلې خوا ته وګرځي بيا په مناسب ځای کې ودريږي او له زده کوونکو څخه د حال پوښتنه وکړي.
4. کله چې يو زده کوونکی ناروغ يا معيوب وي، له هغه سره د مهرباني وشي او که ممکن وي هغوی د ادارې له خوا د تداوی لپاره معرفي شي.
5. ښوونکی بايد ټولګی منظم کړي، د ميزونو، چوکيو، درسي موادو، تورې تختې ترتيبول او ښودل.
6. د زده کوونکو د پاکی او نظافت ليدل او مهربانی سره هغوی ته توصيه کول.
7. د زده کوونکو د حاضری نيول او د حاضری د اهميت او د غيرحاضری د بدو عواقبو په باره کې خبرې کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

8. د زده کوونکو د کورنیو دندو څخه لیدنه او د غلطیو اصلاح کول.

9. د ټولګي د ترتیب او تنظیم د مهمو ټکو په باب په لاندې ډول بحث کیږي.

سلام اچول

1. سلام د لوی خدای کلام دی او د خبرو اترو دروازې خلاصوي او د ښوونکي او زده کوونکو په منځ کې اړیکې ټینګوي. څرنګه چې موږ مسلمانان یو نو ټولګي ته د ننوتو په وخت کې باید په خلاصه ټنډه او مناسب غږ سره (السلام علیکم وحمت الله وبرکاته) ووایی چې دا له یوه اړخه سنت طریقه ده او له بلې خوا د زده کوونکو په منځ کې د خوشحالی احساس را پیداکوي او د زده کړې، مینې او رښتینوالي زمینه برابروي.

۲. روغبړ کول

ددې لپاره چې د ښوونکي او زده کوونکو په منځ کې نږدې اړیکي پیدا شي اړینه ده چې ښوونکي د زده کوونکو له حال او احوال څخه خبر وي او د هغوی په غم او خوشحالی کې ځان شریک و ګڼي او دغه راز د زده کوونکو له ستونزو څخه ځان خبروي او په حل کې ورسره مرسته کوي، ترڅو د ستونزو شته والی د زده کړې لپاره خنډ ونه ګرځي. ښوونکی باید ددې لپاره ډیر وخت ضایع نکړي، بلکې هغه باید په عمومي توګه سره د زده کوونکو ظاهري وضع معلومه کړي او له حال نه یې پوښتنه وکړي.

۳. نظافت

د صفایي او پاکوالي لپاره ښوونکی باید د زده کوونکو د جامو، کالیو، ویښتانو، نوکانو، پښو.....او نور په پام کې ونیسي. د نظافت ګټې بیان کړي او دغه راز هغه ناروغۍ ورته بیان کړي چې له ناپاکۍ څخه را پیدا کیږي او هغو د مخنیوي لارې د توصیې په ډول وښیې. دغه راز د میز، چوکۍ د ښوونځي او ټولګي د دیوالونو ساتنې توصیه وکړي. ترڅو زده کوونکي د هغو په ساتنه کې کوښښ وکړی.که زده کوونکي ښکلې جامي اغوندي او له فیشنې وسایلو څخه کار اخلي باید ددې کار مخنیوی وشي او هغه کنترول شي او پخپله ښوونکی هم هغه په پام کي ولري.

٤. حاضري

په خپل وخت سره د زده کوونکو حاضري او په ښوونځي کې تنظیم ډیر اهمیت لري او ښوونکی باید د تعلیمي کال په پیل کې توضیح کړي چې بې ځایه غیرحاضري ونه کړي چې په درسونو کي د وروسته پاتې کیدو سبب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځي اوهم کیدای شي چې په ازموینه کې منفي اغیزې ولري. حاضري باید د درس په شروع کې د ټولګي د نګران له خوا واخستل شي او داسې باید ونه شي چې یو څوک په دویم یا دریم ساعت کې راشي او بیا حاضر ونیول شي. دغه کار زده کوونکي بې مسؤلیته کوي او د زده کوونکو په منځ کې تضاد را پیدا کوي.

۲. د ټولګي فیزیکي تنظیم

ټولګي باید په دوو لحاظونو تنظیم شي:

الف: د ټولګي تنظیم د زده کوونکو د کښیناستلو له اړخه.

ب: د ټولګي تظیم د موادو له اړخه

الف: د ټولګي تنظیم د زده کوونکو د کښیناستلو له مخې!

کله چې درس ورکوی زده کوونکي په ټولګي کې څنګه کښینوی؟ یا په بله ژبه ستاسې د درسي کوټې فزیکي وضعه څرنګه وي درسي کوټه څومره چې امکان ولري هغومره د زده کړې لپاره برابره کړای شي چې ترتیب او د زده کوونکو د کښیناستلو ډول تنوع په تدریس او د زده کړې په عملیه باندې ډیره اغیزه لري. ښوونکی باید زده کوونکي د تدریس د میتود او د درس د عملي فعالیتونو په اساس او د هغه فعالیت سره سم تنظیم کړي. که زده کوونکي چوکۍ و نلري او ټولګی لوند وي نو ښوونکی د لارښوونه وکړي چې زده کوونکی له ځان سره وړې توشکې راوړي، ترڅو دغه عوامل ددې سبب ونه ګرځي چې نورې جسماني ناروغۍ ورته پیداکړی. د تلو او راتلو په وخت کې خپل بوټونه په منظم ډول د ټولګي یوې خواته وکاږي.

هغه زده کوونکي چې لنډه ونه ولري د ټولګي په لومړي قطار کې ځای ورکړل شي او همدا ډول د زده کوونکو دلیدلو او اوریدلو حس هم په پام کی ونیول شي. د زده کوونکو د کښیناستلو نظره په ټولګي کې بدلون د زده کوونکو د ځایونو د بدلون او تغیر سبب کیږي. که چیرې په عمومي ډول لایقه زده کوونکي د ټولګي په مخکې او تنبل زده کوونکي د ټولګي په پای کې کښیني او ځایونه یې تل ثابت وي، دغه عمل ددې سبب کیدای شي چې د زده کوونکو په منځ کې یو ناسالم رقابت او تضاد را پیداشي. نو ځکه ښوونکی باید هڅه وکړي چې د ټولګي فزیکي جوړښت او د زده کوونکو د ناستې ځایونه بدل او تغیر کړي. دغه بدلونونه لاندې ګټې لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولګي کې بدلون څه ګټې لري:

1. د زده کوونکو لپاره د په زړه پورې وي.
2. په کار او فعالیت کې یو ډول بدلون دی.
3. زده کوونکي درس ښه زده کوي.
4. زده کوونکي له هر وضعې او موقعیت سره عادت نیسي.
5. د هر میتود او درسي فعالیت لپاره زمینه برابروي.
6. د زده کوونکو اندیښنه ورک کیږي او له یو بل سره د همکارۍ روحیه پیدا کوي.

ب.د ټولګي تنظیم د موادوله پلوه

د ټولګي تنظیم د موادو له پلوه هم د زده کوونکو په زده کړه کې څرګنده اغیزه لري. ښوونکی باید چارتونه او انځورونه په ټولګي کې په منظم ډول نصب کړي چې ټول زده کوونکی له هغو څخه ګټه واخستی شي. که د ټولګي دیوالونه خام وي او اشکاستب نه اخلي ښوونکی کولاشي چې د ټولګي په څلورو کونجونو کې میخونه ټک وهي او تناب (نرۍ رسۍ) واچوي په دې ډول چارتونه او انځورونه په تناب کې بند کړي.

دغه مواد باید په تحمیلي ډول د زده کوونکو له خوا برابر نه شي. ښوونکی کولاي شي په خپل درسي ساعت کی د موادو د برابرولو لپاره ګروپي یا انفرادي کارونه سرته ورسوي او لاس ته راغلی نتیجه په ټولګي کې نصب کړي.

د مثال په توګه: د رسم په ساعت کی زده کوونکو ته ویل کیږي چې د پسرلي د موسم یو تصویر رسم کړي. په پاي کې ښوونکی کولاي شي ډېر ښه او څرګند انځورونه د ټولکي په دیوال باندې و ځړوي، او یا هر زده کوونکی ته وایې چې په یوه پاڼه یو توري ولیکي، هغه په تناب وځړوی او د موادو په څیر له هغه څخه ګټه واخلی.

د هغو مواد نصبول چې د زده کوونکو الفبا په ذریعه جوړ شوي وي د دوی د افتخار او د شخصیت خپریدو سبب ګرځي او له پخوا ډېر له درس سره مینه پیدا کوي. زده کوونکي او ښوونکی کولای شي ټولګی د هغو جنتری ګانو په انځورونو یا نورو انځورونو ښایسته کړي چې تاریخ یې تیر شوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعنې ښوونکی باید هڅه وکړي چې ټولګی هم د کښیناستلو او هم د تزیېني موادو له پلوه ترتیب او تنظیم کړي. ځینې وختونه پخپله ښوونکی ددې باعث ګرځي چې ټولکی غیر منظم شي. د مثال په توګه هغه شاګردان چې تخته ویني او هره دقیقه له ځایه جګ شي او بل زده کوونکی ټیله کوي او شور ماشور جوړوي. او یا داچې ښوونکی د درس په جریان کی زده کوونکو ته وایي چې خپلې کتابچې و باسئ، ټول په دي کار مصروف شي او د درس له پیل کیدو څخه د مخه شاګردانو ته ووایي چې هر هغه څه چې د درس په جریان کی هغه ته ضرورت پیداکیږي راوباسي او په خپل مخ کې یې کیږدی. او کله چې په ټولګي کې شور جنګ، لاس اچول او یا بحث ګرم شي ښوونکی باید د زده نکوونکو ځایونه بدل کړي او بیا د هغه د علت پوښتنه وکړي او هغه حل او فصل کړي ترڅو د درس په جریان کی بندښت رانه شي. څو ستونزې د هغوی د حل لارو سره ذکر کیږي.

۳. د ټولګي د ستونزو حل:

یو شمیر ښوونکي په ټولګي کې له ځینو ستونزو سره مخ کیږي او باید هغه د مسلکي معلوماتو په واسطه یې حل کړي. دلته د ټولګي یو شمیر ستونزې د لا ډیرو مهارتونو زده کولو لپاره تر بحث لاندې نیسو.

په لومړي ټولکي کې لومړی ستونزه:

یو زده کوونکی د ټولګي په پای کې ناست دی او خوب وړی دی او خرهارۍ یې خیږي. ښوونکی پوهیږي چې دغه زده کوونکی له یو بې وزلې او غریبې کورنۍ څخه دی او له لرې ځایه ښوونځي ته راځی. په داسې حالت کی ښوونکی څنګه کولای شي په ټولګي کې د بې نظمی مخه ونیسي او نور زده کوونکی له خندا څخه منع کړي.

د پورتنی ستونزې حل:

زده کوونکی له خوبه را پا څو و او له ځایه یې جګو و او په مهربانه لهجه ورته وایو چې ولاړشي او مخ او لاس ومینځی. او بیا هغه په لومړی قطار کی کښینوو او هم هغه په درسي فعالیتونو کې زیات ورګډوو.هغو زده کوونکو چې خندل یې توصیه کوو چې او که ذکر شوي شاګرد دغه عمل بیا تکرار کړي له پلار سره یې اړیکه نیسو ترڅو ددې علت پیدا شي او یوه چاره و سنجوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دویم ټولګي کې دویمه ستونزه:

ښوونکی په ټولګي کی د درس په ورکولو مصروف دی. په دې وخت کې یو شاګرد له بل شاګرد سره لاس اچوي، شوخي کوي او درس ته یې پام نشته. ښوونکی کله چې دا حالت وینې ددې ستونزې د حل لپاره څه باید وکړي؟

د پورتنی ستونزې حل:

هغه زده کوونکی چې شوخی یې کوله د ټولګي مخې ته راغواړي او د دوی د شوخی علت له هغو څخه پوښتي. کله چې علت پیدا شو عادلانه فیصله کوي. هغه شاګرد چې اول یې لاس اچول پیل کړي وي په نرمه لهجه پوهوو ترڅو بیا په راتلونکی کې دغه کار ونکړي او بیا هغه په لومړي قطار کی کښینوو او په درسي فعالیتونو کی یې زیات مصروفوو. که دده دغه عمل بیا تکرار شي، د ادارې له خوا دده له کورنۍ او همځولو سره یې تماس نیسو ترڅو علت یې پیدا او ستونزه حل شي.

په پنځم ټولګي کی دریمه ستونزه:

ښوونکی غواړي د تعلیمي کال په پیل کې صنفي امتحان واخلي خو ټولګی دومره تنګ دی چې د چوکیو د لرې ایښودلو او د شاګردانو د لرې کښینونو امکان نشته. خو شاګردان له یوه بل څخه نقل کوي. ښوونکی څنګه کولای شي دغه ستونزه حل کړي او ازموینه واخلي؟

د پورتنی ستونزې حل:

ښوونکی صاحب باید پوښتنې په دو ګروپونو کې جوړې کړي.

(الف –ب) د هر ګروپ پوښتنې باید مختلفې، خو عادلانه وي یعنې د یوه ګروپ ستونزمنې او د بل هغه اسانه نه وي. زده کوونکي په منظم قطار کې کښینوی او هغوی د الف او ب په ګروپونو ویشی. په لومړي سرکې ښوونکي د الف ګروپ زده کوونکو ته پوښتنې ورکوي او ورته ووایي چې د پوښتنو پاڼې په بل مخ واړوي او بیا د ب ګروپ زده کوونکو ته پوښتنې وایي او بیا هدایت ورکوي چې پوښتنې حل کړي. که پوښتنې چاپې وي هر ګروپ ته هغه توزیع کوي ترڅو شاګردان ځوابونه ولیکي.

الف	ب	الف	ب	د ټولګي زده کوونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

درسي پلان

د درسي واحد پلان او د هغه ډولونه

انسان يو هدفمند او ټولنيز موجودی. هميشه د لارو او طريقو په لټون کې دی او هغو خپلو مقاصدو ته د رسيدو لپاره لارې طرحه کوي ترڅو خپل موخه ته ورسيږي. دغه کار ته په حقيقت کې پلان وايي. هر انسان په ژوند کې ډول، ډول پلانونه لري چې د ژوند په اوږدو کې مطلب ته ورسيږي. د برعکس که چيرې د خپلې مرامنامې او کار د سر ته رسولو لپاره لازم تدبيرونه او د کار سمه سنجونه ونه شي، له يوه طرفه ممکن خپلو موخه ته لکه څرنګه چې غواړي ونه رسيږي او له بله اړخه امکان لري چې د کار په جريان کې له ډېرو ستونزو او سره مخ شي.

څرنګه چې موږ د ښوونې او روزنې په هکله خبرې کوو، څومره به ښه وي چې ښوونکی هم د خپلې موخې لپاره چې له زده کړې، تدريس او د هېواد د زامنو روزلو څخه عبارت ده، منظم درسي پلانونه ولري. له هر څه مخکې پلان تعريف وو.

د پلان تعريف

پلان يوه فرانسوي کلمه ده په لغت کي تدبير، سنجول، طرح کول، نقشه کول او د يوه کار سرته رسولو لپاره تصميم نيولو ته وايي. او په اصطلاح کي پلان له هغې طرحې او ذهني نقشې څخه عبارت دی، چې د يوه کار د سرته رسولو لپاره د هغه فعاليتونه منظم کوي. يا په بل عبارت د موخه لرونکو منسجمو فعاليتونو د سر ته رسولو لپاره منظمې نقشې او طرحې ته پلان وايي. د ښوونې او روزنی فعاليتونه ډول، ډول او مختلف دي، ښوونکي چې ددغو فعاليتونو لارښوونکي او مسؤل دي، نو له ټولو نه مخکې لازمه ده چې د زده کړې او ودې ورکولو د عمليې او تدريس لپاره منظم پلان ولري، ترڅو د دندو په سر ته رسولو کې ټينګ او متين قدمونه واخلي چې له ګډوډی، بې ثباتی او تيت پرک حالت څخه په امن پاتې او بريالی شي. او د خپل درس د غوښتنې سره سمه نتيجه په لاس راوړي.

د وخت له کبله د درسي پلان ډولونه

په عمومی توګه درسي پلان د وخت له کبله په درې ډوله دی:

1: د اوږدې مودې لپاره درسي پلان (کلنی درسي پلان)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2: د منځنۍ مودې (وخت) درسي پلان (موضوعی یا فصل وار درسي پلان)

3:د لنډه مودې لپاره درسي پلان (درسي واحد یا ساعتوار پلان)

څرنګه چې پورته وویل شول چې ډېره مهمه او ضروري ده چې ښوونکي د درس ورکولو لپاره ساعت وار یا درسي واحد پلان ولري. نو له دې کبله لازمه ده چې په لومړی قدم کې په درسي واحد پلان باندې خبرې وکړو.

درسي واحد پلان

درسي پلان د ښوونکي یو ډول خاص، فردي او مسلکي مهارت دی او کولای شي، چې ددې مهارت په وسیله د یوه مهم او اغیزلرونکي محوري عنصر په توګه په تدریس کې ځینې ګټه واخلي او ښوونکي په دې باندې پوه وي چې درسي پلان د بدلون ځانګړتیا لري، نو له دې کبله ښوونکی کولای شي چې ډېره ښه نمونوي طرحه جوړه کړي. او دې ته یې پام وي چې درسي موخې او مقصدونه، د تدریس د طریقو څخه ګټه اخستنه، د پوښتنو تکنیکونه، د ټولګي تنظیم او درسي لوازم (موادو) ، د زده کوونکو او خپل ځان د فعالیتونو د اجرا ارزونه او ټولو کلیدی مسئلو د پلان په منځ کې د خپل کار بنسټ وګرځوي. درسي پلان باید لنډ او پریکړی وي.

د واحد درسي پلان تعریف

واحد درسي پلان له یوې منظمې ذهني نقشې او طرحې څخه عبارت دی چې ښوونکي په هغه کې ټول هغه درسي فعالیتونه چې دی او زده کوونکي یې په همغه درس کې سرته رسوي، تدبیر، سنجولي او درج کړي. یا په بل عبارت: درسي پلان د هغه فعالیتونو د طرحه کولو، د وخت تقسیمولو او د لوازمو (موادو) برابرولو څخه عبارت دی،چې د زده کړې موخو لاس ته راوړلو لپاره جوړیږي. یعنې هغه وخت چې ښوونکی یوه موضوع د زده کوونکو لپاره تدریسوي د هغې د ټاکلو لپاره یوه سلسله فعالیتونه سنجوی او د هغوی د عملي کولو لپاره په نظر کې نیولی وخت ویشي او د ضرورت وړ مواد تیار وي. چې همدغه کار په حقیقت کې د ښوونکي پلان او یا د ښوونکي مخکنی تیاري ښیي.

د درسي پلان د درلودلو څخه موخه څه شي ده؟

۱. په موضوع باندې حاکمیت او د پیش بیني شویو پوښتنو په هکله د معلوماتو پیدا کول دي که چېرې ښوونکي په درس باندې حاکمیت ونه لري. او د متن په لوستلو کې غلطي ولري او یا د زده کوونکو پوښتنو ته ځواب ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وایې، د زده کوونکو په وړادې خپل مقام او احترام له لاسه ورکوي او دده خبرې به په زده کوونکو کومه اغیزه ونه لري.

۲. د ښوونکي تیاری د محتوا، وخت، د لوازمو د ترتیبولو او لازمو طریقو له نظره منځ ته راځي. لکه څرنګه چې مخکې یادونه وشوه ښوونکي به د درس په موضوع په بشپړه توګه مسلط وي، او دا ورته معلوم وي چې څرنګه یوه موضوع تدریس کړي. کوم مواد او لوازم تیار کړي، ترڅو چې پوهې او مطلب ته ژر او اسانه ورسیږي او کومې مناسبې طریقې په کار واچوي چې زده کوونکي د فعالیت مرکز وګرځي. چې دغه کار ښوونکي له سرګردانی خلاصوي او درس ته یې تیاره وي.

۳. د درس موخې ته د رسیدو په صورت کې، ښوونکی د درس موضوع وایي او د هغه موخه ورته لیکي او هغه ته د رسیدو لپاره پورتني فعالیتونه سنجوي او پلان لیکي چې په دې ترتیب د درس موخې ته رسیدلی شي.

د درسي واحد پلان خصوصیات

۱. درسي پلان باید لنډ او ښکاره وي. نه داچې د لیکلو په وخت کې د ښوونکي زیات وخت ضایع کړی او ښوونکی د درس لپاره تیاري ونشي نیولای او له هغه څخه په مناسبه توګه کار وانه خلې. یا داچې د لیکلو څخه وروسته یو ستومانه پلان شي او نور ونشي کولای چې سرته یې ورسوي.

۲.طرح شوي پلان باید ښکاره وي، ځکه د پلان درلودل تنها د پلان طرح کول نه دي. بلکې د هغه څخه اغیزمنه ګټه اخیستل دي. که چیرې پلان وضاحت ونلري د هغه څخه د ګټه اخیستلو په وخت کې ښوونکی د ستونزو سر مخامخ کیږي او د پلان د اجزاوو په منځ کې اړیکي او سلسله ګډوډیږي او موخې ته نه رسیږي.

۳. د پلان د اجزاوو په منځ کې باید منطقي تسلسل وجود ولري یعنې تیر درس د نوي درس سره او نوی درس له تمرینو سره او لنډه داچې درس ترتیب وي.

٤. د موضوع ګانو د ښکاره کولو لپاره مثالونه راوړل شي، د ټولنیز ژوند او طبیعي پیښو سره دې اړیکه ورکړل شي. مثلاً که د ښوونکي د درس موضوع په عملي توګه په طبیعت کې مثال ونه لري نو باید تاثیرات یې په ټولنیز ژوند له عواملوسر ورکړي. یا که د درس موضوع څرخ وي ښوونکي کولای شي چې د کتاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن څخه علاوه د کوهې څرخ، د بایسکل عراده د چاقو ګانو چړو او بیاتي د تیرولو څرخ او د نورو شیانو مثالونه راوړی. اما د مثالو د ویلو په وخت کې هم د زده کوونکو د پوهې سطحه په نظر کې ونیسې، ځکه مثالو نه د موضوع د روښانه کولو لپاره ویل کیږي نه د تردد دپیداکولو لپاره، که چیرې ښوونکي یو مثال راوړي وي او هغه مثال زده کوونکو لپاره واضح نه وي، برسیره پر دې چې زده کوونکي به په درس کې ستونزې لري د مثالونو په پوهولو کې به هم له ستونزو سره مخ شي، چې دا په خپل زات کې دوه عمده ستونزې شوې.

۵. یو ښه پلان باید بدلون منونکی وي، که چیرې ښوونکي دا درک کړي چې فعالیتونه لږ وو، زده کوونکي زیات تمرین ته ضرورت لري او یا فعالیتونه ډېر دي، زده کوونکو زده کړه نه ده کړې، کولای شي هغه ته بدلون ورکړي. یعنې ښوونکي د زده کوونکو د حالاتو په نظرکې نیولو سره په پلان کې لازم بدلونونه راوړي او د هغه سره سم د یې تطبیق کړي. مثلاً ښوونکي د تقسیم د عملیې د تدریس او آزموینې په خاطر پلان طرح کړي دی، هغه وخت چې په ټولګي کې له هغه څخه کار اخلي د یوه عدد تقسیم پر بل عدد باندې زده کوونکي ستونزې لري دلته د پلان بشپړ عملي کول صحیح نه وي، بلکې د زده کوونکو د ضرورت سره سم زیاتو تمریناتو ته ضرورت پیدا کیږي. ترڅو د تقسیم په عملیه باندې زده کوونکي پوره پوه شي او ښوونکی کولای شي چې د پلان پاتې برخه بله ورځ عملي کړي.

٦. یو ښه درسي پلان د ښکاره موخو، د ډول، ډول فعالیتونو، د فعاله طریقو، د وخت دبرابر ویش، د درسي لوازمو (موادو) د ارزونې مناسبې لارې او د زده کوونکو د یادګیرنې لرونکي وي.

د درسي واحد پلان ګټې

۱. د درسي موضوع محتویات، مواد او مطالب پر صحیح او ډېره ښه توګه تنظیم کړي.

۲. د مناسبو میتودونو ټاکل پر زده کړه کې مرسته کوي.

۳. په درسي فعالیتونو کې د زیاتو زده کوونکو برخې اخیستو ته زمینه برابره وي.

٤. د درسي موادو په ټاکلو او برابرولو کې ښوونکي مرستې ته مجبور وي.

۵. د ښوونکي سره د درسي موادو په مناسب وخت کې د استعمالولو مرسته کوي، او د وخت د ضایع کیدو کې څخه مخنوي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. ښوونکي د درسي پلان په لرلو سره ډاډه او آرام وي او د زده کوونکو لپاره هم اغيزمن او ګټور تماميږي.

٧. د درسي پلان درلودل د ښوونکي او زده کوونکي سره مرسته کوي ترڅو خپل درس د زړه له کومې، په ځانګړې پاملرنه وګوري او په پرلپسې توګه يې سرته ورسوي.

٨. د درس پلان لرل د ښوونکي سره مرسته کوي چې ژر موخې ته ورسوېږي.

٩. په هميشنۍ توګه د درس ورځني پلان جوړول، ښوونکی په دې باندې قادروي چې په درسي نصاب او پروګرام کې ستونزې او کمزورتياوې را په ګوته کړي او خپلې د ارزښت وړ نظريې د هغوی د حل د لارو چارو د پيدا کولو په اړه اړوند مرجع ته د همکارۍ له مخې وړاندې کړي.

١٠. د درسي پلان جوړول به د هميشه لپاره د ښوونکو سره مرسته وکړي ترڅو د تدريس په برخه کې اغيزمن او ګټور ابتکارات منځ ته راوړي.

د درسي واحد پلان جوړول

د درسي واحد پلان په جوړلوکې اساسي اړيکې او نکتې:

ښوونکي د درسي واحد پلان د جوړولو څخه مخکې بايد لاندې ټکي په پام کې ولري:

1. د لوست موخه(مقصد يا مطلب)

ښوونکی بايد پوه شي چې درس ورکولو ته چيرې ځي؟ د موخې په لور يا کوم بل خوا؟

ډېر ښوونکي درسي پلان په لنډ و او يا عامو جملو شروع کوي چې د لوست مطلب يا محتوا بيانوي او بيا خاص موضوعات او يا عنوانونه لست کوي. د هغه له مخې د خپل درس مقصدونه ليکې. مګر ښوونکي او زده کوونکي دواړه هغه وخت په اغيزمنه توګه موخې ته رسيږي چې د هغه شي اجرا کول چې ښوونکي يې د درس په اخير کې د زده کوونکو څخه هيله لري. په عملي توګه سرته ورسولای شي.

2. د زده کوونکي د پوهې د سطحې يا موقف ټاکل:

که چيرې ښوونکي د زده کوونکو سره مخکې کار نوي کړي. نو لازمه ده چې د هغوی د پوهې اندازه د غيررسمې ازموينې يعنې ارزونې په وسيله معلومه کړي. او يو پوه او تجربه کاره ښوونکی دغه کار کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترڅو پوه شي، چې د زده کوونکي د پوهې دلوړوالې سطحه تر کومه حده پورې ده او درس له کومه ځایه شروع کړي.

3. د درسي طرزالعمل تدابیر او د هغوی د میتودونو ټاکل:

مخکنی سنجش ښوونکي ته دا فرصت ورکوي چې میتودونه، طریقې اومناسب درسي مواد و ټاکي او د هرې درسي موضوع لپاره د کلني او فصلوار پلان د درسي ساعت لپاره یې د تدریس ډول ډول میتودونه ټاکلې وي.

4. ددې لپاره چې معلوم شي چې ښوونکي او زده کوونکي دواړه درسي موخه ته رسیدلي یا خیر؟ لازمه ده چې د هر ډول درسي پلان تدابیر او تدارکات موجود وي، چې موخې ته د رسیدو حد او اندازه د هغې په وسیله وڅیړلی شي. د درس دغه برخه د ښوونکي د درسي پلان د طرح او ډیزاین په شمول د زده کوونکو د فعالیتو او کړنو څېړنه کوي.

د درسي پلان مرحلې

یو درسي پلان د لاندې مرحلو درلودونکی وي.

1. سریزه او تیاري.
2. د نوي درس وده او وړاندېز.
3. د درس پای.

د پلان د غوره اجزاو په نظر کې نیولو سره، هر یوه مرحله په لاندې توګه په ډاګه کیږي.

۱. موخه

د یوه پلان ښه والی دیوه ښه موخه لرل دي، که چیرې زمونږ موخه د زده کړې لوړه سطحه وي یعنې په هغه کې فعالیتونه لکه: په ګوته کول، مقایسه کول، بیانول، نوم اخیستل، تحلیل کول، تجزیه کول، جمله جوړول، .... وي. زده کوونکي په همغه اندازه زده کړه کوي، نو له دې کبله باید کوښښ وکړو چې ښه او مناسبه موخه نظر د درس موضوع ته په پلان کې ځای ورکړو ترڅو د زده کوونکو د ښې او زیاتې زده کړې سبب وګرځي او د دوی دا ستعدادونو دپاره زمینه برابره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. ښوونکي باید کوښښ وکړي، چې د درسي موادو د پلان په وخت کې د موضوع سره سم مخکې تیار او له هغه څخه ګټه اخیستنه یې ازمویلي وي. ترڅو د کار په جریان کې د ستونزو سره مخ نه شي. ممکن ځینې مواد لکه د تصویر کېنل په همغه ساعت کې سرته ورسیږي، مګر ښوونکی باید مخکې د نوي درس له شروع څخه اختصاص ورکړی وي.

۳. وخت

ښوونکی باید د درسي ساعت په نظر کې نیولو د زده کوونکو پوهې د سطحې سره سم د درس محتوا د پاره وخت په پلان کې ویشلی وي او ډېر وخت باید د نوي درس د وړاندې کولو په غرض مصرف کړی شي.

٤. د تیاری مرحله (مقدمه)

د درسي واحد پلان په دغه برخه کې د سلام اچول، پوښتنې کول، د نظافت لیدل، حاضری اخیستل، د کورنۍ دندې لیدلو او د تیر درس ارزونه او دانګیزې پیداکول شامل دي. څرنګه چې پورتنی موضوعګانې د ښوونکو د عادت ګرځیدلي او همیشه پر هغه عمل کوي د هغه ذکر کول په درسي پلان کې لازم نه دي.

کورنۍ دنده: هر ورځ او په هره موضوع کې زده کوونکو ته کورنۍ دنده ورکول سترې کوونکې ده او هم یې ارزښت کمیږي. ښوونکی باید په نظر کې ولري چې کومه موضوع زیات مشق او تمرین ته ضرورت لري، ترڅو زده کوونکي پر هغه زیات کار وکړي او پرې پوه شي.

د کورنۍ دندې ورکولو څخه علاوه دکورنۍ دندې لیدل هم ډېر مهم دی، ښوونکي باید د ټولو زده کوونکو کورنۍ دندې له نظره تیره کړي. که چیرې پوښتنې د حل وړ وي، نو یو زده کوونکی د پورته شي ځو پوښتنه په تخته حل کړي او نور دې اصلاح کړي که په جمله کې د لغات استعمالول وي، یو یو زده کوونکی دې خپله جمله ووایي او یا دې پرتخته ولیکي، ښوونکی هغه وخت چې کورنۍ دنده ورکوي د هغو د اصلاح طریقې ته هم په پلان کې ځای ورکړي.

د تیر درس ارزونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه پوښتنې چې د تیر درس کلیدي نکتې پکښې شاملې وې او باید زده کوونکي هغه زده کړي. د تیر درس د ارزونې تر عنوان لاندې دې په پلان ځای ورکړی شي. ښوونکي کولای شي چې د مختلفو طریقو لکه پوښتنه او ځواب مسابقه، ګروپي کار، جوړه یې کار او داسې نور د تیر درس د ارزونې په توګه ګټه واخلي.

دانګیزې پیدایښت:

د زده کوونکو تیارول نوي درس ته د درس د عنوان د پیدا کولو سره، ښوونکي د یو رسم په ښوودلو، لنډې کیسې په ویلو، د څو پوښتنو په طرحه کولو .... په وسیله د درس عنوان له زده کوونکو څخه په لاس راوړي او ښوونکی باید هغه ته په خپل پلان کې ځای ورکړي. ترڅو د کار د اجرا په وخت کې د ستونزو سره مخامخ نه شي.

۵. دغه د پلان ډېره غوره برخه ده چې د درس عنوان معرفي کوي او نوی درس پیل کیږي او ښوونکی درس له هغې برخې څخه چې زده کوونکي پرې پوهیږي په هغه لور بیایې چې نه پوهیږي او ځینې نکتې چې زده کونکي پر پوه دي، ضروري نلري چې پر هغو باندې زیات ټينګار وشي او ښوونکي خپل زیات وخت د پلان په هغه برخه کې ولګوي چې درسي میتودونه پکې وي، ترڅو موخې ته ورسیږي. او ښوونکی باید هغه په پلان کې په ډاګه کړي.

۶. د درس ختم (درس تړل):

د پلان په دې برخه کې د نوي درس لنډول او منسجم کول، د نوي درس ارزونه د نوي درس د لاښه کولو لپاره تمرینونه او د کورنۍ دندې ورکول شامل دي. څرنګه چې د زده کړې لپاره په یوه درسي ساعت کې دیوې موضوع ډیر مطالب تر بحث لاندې نیول کیږي او له مختلفو میتودونو څخه کار اخیستل کیږي، نو اړینه ده چې ښوونکی د درس کلیدي ټکي په لنډیز کې ووایې او که چیرې د متن او یا شعر ویل وې او ښوونکي په دې یوه شي چې زیات وخت نیسي، نو یوازې هغه برخه دې ولوستلی شي چې زده کوونکي ستونزې پکښې لري او ښوونکی نوی درس باید یو اړخیز ونه ارزوي، بلکې ډول ډول تمرینونه باید تیار کړي، چې له یو اړخیز حالت څخه درس راوباسي. زده کوونکی د فعالیت مرکز وګرځول شي ترڅو درس یې په مغزوکې ښه کیښني.

۷. ضروري او مهم یادداښتونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه برخه چې د پلان له چوکاټه خارجه ده. ښوونکي هغه تغيېرات چې په تدريس کې راولې د دليل په ذکرکولو سره يې ليکې ترڅو وروستنې درسونه د هغو تغيراتو په نظر کې نيولو سره پلان کړي.

مثلاً د محتوا لپاره د کافي وخت نه لرل، د فعاليت او موادو اغيزې نه لرل،...... بالاخره ټولې (+) او (-) نظر يوه د نه لرلو په صورت کې په هغه کښې ليکي او وروسته، نظريې او وړانديزونه په وروستې پلان کې په نظر کې نيسي. ښه او اغيزناک پلان جوړه وي او د زده کړې د موخو د لاس ته راوړلو لپاره کوښښ کوي. د درسي پلانو د چوکاټ نمونې ډيرې زياتې دي. او هر ښوونکي د خپلې غوښتنې سره، سم درسي پلان په يوه مناسب چوکاټ کې ترتيب وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درسي پلان نمونه

د ښوونکي نوم: موضوع:

مضمون: نېټه:

ټولګی: ښوونځی:

موخی:

وخت	محتوا	فعالیتونه او میتودونه	مواد
	۱. سریزه او تیاري: ▪ د ټولګي ترتیب او تنظیم ▪ د تیر درس ارزونه ▪ د انګیزې پیدا کول ۲. د نوي درس وړاندې کول او وده : ▪ د نوي درس عنوان معرفي کول. ▪ د ښوونکي او زده کوونکو فعالیتونه ▪ په درس کې د ډول، ډول میتودو څخه کار اخیستل. ۳. د درس پای. ▪ د درس پای او لنډیز. ▪ د نوي درس ارزونه ▪ د کورنی دندې ورکول		

مهمې او ضروري یادوونې:

- ارزونه:
- تبصره:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرنګه کولای شو چې د يوه پلان د تاثيراتو ارزونه وکړو؟

د پلان ليکل او ترتيبول سخت کارنه دی. ممکن ليکلو په وخت کې، زيات وخت ونيسي. او د وخت په تيريدو او د ښوونکي په کوښښ سره په لږ وخت کې کولای شو چې پلان جوړکړي، د پلان جوړول د ښوونکي دنده ده او ديوه اغيزمن پلان طرح د ښوونکي غوره مهارت دی. يو ښه او مؤثر پلان هغه دی چې د زده کوونکو د ښې زده کړې او يادولو سبب شي. ډېر ښوونکي د پلان په جوړولو کې ستونزې لري، ځينې يې شته چې ډېر پلان جوړوي، خو په عملي کولو کې يې بريالی نه وي. ښوونکی بايد ددې توان ولري او د خپل ځان، ارزونه وکړي چې آيا په پلان کې مشکلات لري او که نه او په عملي کولو کې يې کومو وړتيا ته اړتيا شته.

نو له دې کبله پلان هغه وخت اغيزلرونکی دی، چې د زده کوونکو د يادولو موضوع په کې طرح وي. زموږ ټينګار هم د پلان په تفصيل والي کې نه؛ بلکې د زده کوونکو په زده کړه د هغه د اغيزو ارزونه ده. نو له دې کبله د ښوونکې برياليتوب د پلان په طرحه او د پلان په ارزونه پورې تړلی دی.

د پلان د عملي کولو وروسته مرحله

د پلان دتطبيق څخه وروسته، ښوونکي بايد د خپل پلان ارزونه وکړي چې:

1. په څه ډول مې فعاليت سرته ورساوه؟
2. څومره زده کوونکو په کې برخه اخيستې وه؟
3. څومره زده کوونکو پوښتنو ته ځواب ووايه؟
4. څومره زده کوونکو پوښتنې وکړې؟
5. دغه فعاليت څومره وخت ونيوه؟
6. آيا دټاکلي وخت څخه کم او يا زيات وخت يې ونيو؟
7. تدريس څومره مؤفق وه؟
8. آيا د ټولګې فزيکي چاپيريال د فعاليت لپاره برابر وه؟
9. که چيرې د کومې ستونزې سره مخامخ شي په راتلونکې کې هغه څرنګه تنظيم کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

1. د درسي پلان اساسي مرتبې او نکتې کومې دي؟
2. د زده کوونکو د پوهې د سطحې د تشخيص کولو لپاره ولې پلان ضروري دی؟
3. د درسي پلان د مرحلو څخه نوم واخلي؟
4. د درس دختمدو په وخت کې کوم شيان ضروري دي چې سر ته ورسيږي؟
5. د درسي پلان تاثيرات څرنګه ارزولی شو؟

د ښوونکو لپاره وړانديزونه:

ښوونکي د درسي پلان د ترتيب کولو څخه مخکې بايد فکر وکړي چې:

زما د درس موضع څه شي ده؟ زما د درس موخه به څه شي وي؟ زما د زده کوونکو دپوهې سطحه په کومه اندازه ده؟ د کوم ميتودونه او کوم مواد په وسيله کولای شو چې د درس موخه ته ورسيږو. څرنګه زده کوونکي ارزيابي کړم چې موخه ترلاسه شوې ده او که نه؟. همدارنګه د پلان په ترتيبولو کې د پلان ټولې اجزا وي او مرحلې په نظر کې ونيسي او خپل پلان تيار کړي. او د عملي کولو څخه وروسته هغه ارزيابي کړي. ترڅو په راتلونکي کې يې ښه پلان کړای شي.

عمومي پلان (کلنی پلان)

لکه څرنګه چې پوهيږو موخې ته درسيد او د فعاليتونو د سرته رسولو لپاره پلان ضروري دی داچې موږ او تاسو ټول ښوونکي يو او د درس ورکولو مهمه دنده په غاړه لرو، نو له دې کبله د پلان تيارول اړين دی او زموږ سره د تدريسې دندو په اجرا کولوکې مرسته کوي.

لکه څرنګه چې مخکې هم وويل شول چې درسي پلان د وخت له نظره پر درې ډوله دی:

1. درسي واحد پلان يا ساعتواره يا ورځنی پلان.
2. درسي فصلواره يا مياشتنی پلان.
3. عمومي پلان يا کلنی پلان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درسي واحد پلان يا ساعتواره پلان په هکله مخکې بحث وشو دلته غواړو چې عمومي يا سالانه پلان په لاندې توګه بحث وکړو:

د کلنی (عمومي) پلان تعریف

عمومي پلان يا درسي کلنی پلان له هغو عمومي مفاهيمو د طرحو او نقشوڅخه عبارت دی چې ښوونکی په هغه کې خپل راتلونکي فعاليت درج او د تعليمي کال په جريان کې د هغوی سره مطابق ديوه مضمون په تدريس او تعليمي نصاب د پروګرام په سرته رسولو کې ګټه اخلي. يا عمومي پلان له هغې طرحې او ډيزاين څخه عبارت دی، چې ښوونکي د زده کړې موخې ته رسوي. نو ويلای شو چې په کلني تعليمي پلان ددې لپاره جوړيږي چې د ټولو درسي موضوعاتو د ستونزو اندازه ترلاسه شي، عمده مطالب تشخيص او تنظيم شي او نهايتاً په عملي کولو سره يې زده کړه يزې موخې ترلاسه شي.

د عمومي (کلنی) پلان جوړول

کلنی درسي پلان د تعليمي کال د پيل د لومړيو ورځو په پيل کې د درسي ساعتونو او دکتاب د حجم په نظر کې نيولو سره د ښوونکي په وسيله جوړيږي، چې په هغه کې د درس ورکولو ټول اغيزلرونکو امکاناتو، د درسي ساعتونو، اونيو، او د رخصتيو او ازموينو ورځو ويش او د ټولګې ټولې کړنې سنجش او اندازه کيږي. همدا ډول له ښوونکي سره د نورو پلانونو په برابرولو کې مرسته کوي. يعنې په لومړي قدم کې يو کلنی درسي پلان جوړشي، وروسته فصلوار درسي پلان او ددې دوه پلانونو په وسيله کولای شي چې واحد درسي پلان (ورځينی يا ساعتوار) تيار کړو.

د کلنی درسي پلان د جوړولو ګټې

1. د درسي پروګرام په تناسب د وخت له نظره د موضوعاتو ويش.
2. د اوږدې مودې د تدريس انسجام او ويشل.
3. د درسي موادو د برابرولو لپاره وړاندوينه او د تعليمي کال په اوږدو کې د زده کړې او درسي موادو او نورو سرچينو پيداکول.
4. د موضوعاتو او درسي مطالبو د اړيکي له نظره د تدريس د اغيزمنو او ښو لارو پيداکول او د مناسبو طريقو په کاروړل.
5. د ښوونکي لپاره د کال په اوږدوکې مناسب درسي طرزالعملونه په ډاګه کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. د ودې او زده کړې ډاډمنې او منظمې پروسې ساتل چې د زده کوونکو د هڅونې سبب شي او د زده کونکو له ستړتيا څخه مخنيوی وکړي.

7. له ښوونکي سره مرسته کوي چې د ګډوډې، بې ثباتۍ او د موضوعاتو د ګډوډولو څخه په امان وي.

8. د ښوونکي سره د پروګرام په سرته رسولو او عملي کولو کې مرسته کوي چې تعليمي نصاب يې بشپړ شي.

9. د ښوونکي او زده کونکو سره د تعليمي نصاب د موخو د لاسته راوړلو په برخه کې په ښه وجه مرسته کوي.

10. بلاخره په راتلونکي کې د پلان جوړونې سيستم ته د ښې وده لپاره يو بنسټ جوړوي.

د کلنی درسي پلان په جوړولو کې اساسي ټکي:

ښوونکي د کلنی درسي پلان په جوړولوکې دا لاندې نکتې په نظر کې ولری:

1. مياشتې او د تعليمي کال ورځې: ښوونکي د جنتری له مخې کولای شي معلوم کړي چې يو تعليمي کال څو مياشتې او څو ورځې کيږي.

2. په تعليمي کال کې د رخصتی ورځې: چې د جمعې ورځې، د آزموينو ورځې، د ګرمۍ او سړې هوا په خاطر د رخصتيو ورځې، مريضی او د ښوونکي د قانوني رخصتيو د ورځو څخه عبارت دی.

3. د تعليمي کال درسي ورځې ښوونکي بايد دا په ډاګه کړي چې يو درسي تعليمي کال څو ورځې او څو اونۍ کيږي.

4. ټولګي، مضمون او د کتاب مخونه: د کتاب مخونه چې په مربوطه ټولګي کې تدريس کيږي په نظر کې ونيول شي.

5. په يو درسي ساعت کې د درس حجم: ښوونکی دا بايد پيداکړي چې پر يوه درسي ساعت کې په کومه اندازه تدريس وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. داونۍ درسي مهالويش: د مهالويش سره سم په يوه اونۍ کې د مضمون د درسي ساعتونو شمير.

7. د تعليمات نامې مقررات: په سړو او نور سميو کې د تعليمي کال پيل د تعلميات نامې سره سم په نظر کې وينول شي. او دا بايد وويل شي چې د تيرو کالونو په اوږدو کې تعليمات نامه د تغير په حالت کې وه او په راتلونکي کې هم کيداى شي بدلون وکړي. د تعليمي کال د پيل، ختم او اموزينې د هغه وخت د مقرراتو سره په کلنۍ درسي پلان کې په نظر کې ونيول شي.

8. د کتاب د هر فصل د موضوع د محتوا د سختوالي او اسانتيا درجه بايد تشخيص او وټاکل شي.

9. د زده کوونکو پوهې د سطحې لوړوالی: که چيرې موضوع ډېر سخته وي د زده کوونکو د سويې سره سم دې زيات وخت ورکړل شي او که چيرې د زده کوونکو لپاره موضع اسانه وي نو کم وخت دې ورکړل شي.

10. د موضوعاتو اړيکې د يوه او بل سره: ښوونکي بايد په دې پوه وي چې د کتاب موضوعات د محتوا له مخې څه اړيکه سره لري، د زده کوونکو او د زده کړې لپاره د موضوعات تسلسل ګټور دی. ښوونکي د پلان د ترتيب کولو څخه مخکې ددې مطالبو د تشخيص لپاره بايد يو ځل کتاب وګوري او د کتاب موضوعات او عنوان د پورتنيو مطلبونو سره سم يادداښت کړي ترڅو وکولای شي، چې د کومو موضوعاتو لپاره ډير فعاليتونه او تمرينات ضروري دي او نور زيات وخت ته ضرورت لري، نو له دې کبله ښوونکی بايد په لمړی قدم کې د کلنۍ درسي پلان د جوړولو، د ورځو او درسي ساعتو د ټاکلو د جنترۍ څخه په ګټه اخيستو سره د عمومي رخصتيو، د جمعې ورځې، د امتحان ورځې په نظر کې ونيسي او لاندې جدول دی ترتيب کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مثال په توګه د رياضي د لومړي ټولګي مضمون په نظر کې ونيسو چې په اونۍ کې (5) درسي ساعته درس ويل کيږي.

ورځې او مهم ټکي د عمومي پلان د جوړولو څخه مخ کې بايد په نظر کې ونيول شي.

ګڼه	مياشت	ورځې	د عمومي رخصتيو ورځې	د جمعې ورځې	د ازموينې ورځې	د ګرمي د رخصتيو ورځې	د ښوونکي د مريضۍ او رخصتيو ورځې	د درس ورځې	د اونيو مجموعه
١	ورى	٣١	٢	٥	٠	٠	٠	٢٤	د درسي ساعتونو مجموعه ٢٩ ×٥ ديو اونۍ ساعتونه = 145 +3= 148
٢	غويی	٣١	٢	٤	٠	٠	١	٢٣	
٣	غبرګولی	٣١	٢	٥	٠	٠	٢	٢٢	
٤	چنګاښ	٣١	٠	٤	١٠	٠	٢	١٥	د کتاب د مخونو شمير = ٣٤ مخه کيږي
٥	زمری	٣١	١	٤	٠	١٠	٠	١٦	
٦	ورى	٣١	٠	٥	٠	٠	٢	٢٤	
٧	تله	٣١	١	٤	٠	٠	١	٢٤	هرمخ په څو درسي ساعته کې تدريس کيږي ١٤٨÷ ٣٤= ٣.٤ درسي ساعت
٨	لړم	٣٠	١	٤	٠	٠	١	٢٤	
٩	ليندۍ	١٥	٠	٢	١٠	٠	٠	٣	
ټول	٩مياشتې	٢٦١	٩	37	٢٠	١٠	٩	١٧٦	

ښوونکي کولای شي چې د پورته جدول په لاس ته راوړلو سره چې پر هغه کې د درسي ساعتو شمير، د کتاب نمونه په ډاګه شوې ده، د پورته عواملو په نظر کې نيولو سره د کتاب اړوند درسونه وګوري او د هغه عنوانونه له ځان سره وليکې، د سختوالې او اسانۍ درجه يې د کليدي مطالبو له مخې او د ټاکلو موضوعګانو په اساس وټاکې. وروسته له هغه چې ټول موضوعات کاملاً تشخيص شول، نو د تعليمي کال ټول درسي ساعتونه او هم د يوې مياشتې د درسي ساعتونه تقسيم کړي او په يوه جدول (چوکاټ) کې د وليکي او په دې ترتيب کلنی او مياشتنې پلان تياريږي. دکلني پلان د جدول ډول-ډول شکلونه او نمونې شتون لري، ښوونکي کولای شي چې د زړه له غوښتنې سره سم هغه داسې ترتيب کړي چې پورتني مطلبونه په هغه کې ځای کړي موږ يوازې د دوه جدولو نمونې د موضوع د روښانه کولو لپاره ذکر کوو. ښوونکي کولای شي چې له هغو څخه ګټه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالف نمونه:

دکلنی پلان عمومی جدول: (   ) مضمون (   ) ټولګی (   ): تعلیمی کال

ګڼه	دکتاب موضوعات	درجه مشکل بودن	د کتاب د صفحې نمبر	د درسی ساعتونو تعداد	میاشت	ملاحظات

د ب نمونه:

د کلنی پلان عمومی جدول: (   ) مضمون (   ) ټولګی (   ): تعلیمی کال

میاشتی		حمل				ثور				جوزا				سرطان				اسد				سنبله				میزان				عقرب				قوس				د ساعتونو مجموعه
هفتی / تاریخ او ساعتونه		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	
یکشنبه	تاریخ																																					
	ساعتونه																																					
دوشنبه	تاریخ																																					
	ساعتونه																																					
سه شنبه	تاریخ																																					
	ساعتونه																																					
چهار شنبه	تاریخ																																					
	ساعتونه																																					
پنجشنبه	تاریخ																																					
	ساعتونه																																					
مجموعه																																						

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

1) درسي پلان په څو ډوله دی؟

2) کلنی درسي پلان تعریف کړی؟

3) د عمومي درسي پلان ګټې وواياست؟

4) يو کلن درسي پلان د جوړولو په وخت کې کوم اساسې ټکي بايد په پام کې ولرو؟

دښوونکي لپاره وړاندېزونه:

ښوونکي کولای شي چې الف او ب د نمونوي جدولونو په مرسته خپل عمومي درسي پلان په مشرح توګه د درس او درسي ساعتونو سره سم ترتيب کړي. وروسته له هغه چې درسي کلنی پلان يې ترتيب کړ، کولای شي چې په ډېرې اسانی سره ساعت واره درسي پلان د هغه په اساس جوړ کړي ځکه په هغه کې د درس موضوع او د درسي ساعتونو شمير مشخص وي او ښوونکی کولای شي چې پر ډاډه زړه د هر درس کار او فعاليت د لاښه والې لپاره زيات مشق او تمرين ته ضرورت لري د خپلو درسي ساعتو په اساس تيار کړي. بايد يادونه وکړو، چې که چيرې ښوونکي په خپلو کې مشورې سره وکړي، نو دغه کار به په مختلفو ټولګيو د ښوونځي په سطح د کار او فعاليتونو د همغږي کيدو سبب وګرځي. همدارنګه ښوونکي د مختلفو مضامينو د کار او فعاليت په برخه کې کولای شي چې د درسي چارو په هکله مشترکه وجه منځ ته راوړي او زده کوونکي به د مختلفو مضامينو په منځ کې اړيکې په خپله احساس کړای شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزونه او د هغې مختلف اړخونه

ارزونه سنجش او اندازه کولو ته وايي. په ښوونه او روزنه کې ارزونه په عمومي ډول دا معنی لري چې پوه شو چې زده کوونکو مو مطلوبه زده کړه کړیده او که نه؟ په مروج تدريس کې ښوونکي ددې لپاره ارزونه کوي ترڅو پيدا کړي چې زده کوونکو څه زده کړي دي او کامياب او ناکام ورته معلوم شي او بس. معمولاً امتحان د نهايي ارزونې يوه وسيله بلل کيږي. په معمولې ډول زده کړه د ښوونکي لخوا د تدريس په نتيجه کې تر سره کيږي (البته په دغه صورت کې تدريس د پوهې د انتقال په معنی نه، بلکې د زده کړې لپاره اسانتيا د برابرولو په معنا دی)، نو د ښوونکي په ارزونه کې بايد هغه ټول عوامل چې په زده کړه باندې اغيز لري، شامل وي. نو ځکه د ارزونې عمده موخه داوي چې پوه شو، چې ټولو زده کوونکو مو زده کړ کړې ده او که نه. له دې امله ارزونه بايد دوامداره پروسه وي او د زده کوونکو د زده کړې لاسته راوړلو برسيره د تدريس مختلف اړخونه، په زده کړه اغيزمن عوامل او په زده کوونکي او ټولګي پورې نور اړوند اړخونه هم بايد کله-کله وارزول شي.

په دې لحاظ ښوونکي بايد د لاندې مواردو ارزونه وکړي:

1. د تدريس لپاره د ټاکل شوې موضوع ارزونه: ولې دغه درس ورکوم؟ ايا زده کوونکي يې زده کړې ته تيار دي؟ او نور.

2. د زده کوونکو د زده کړې لاسته راوړنې: د هر درس په پاي کې ښوونکي د درس د موخې سره سم دا پيدا کوي چې ټاکل شوې موخې لاسته راغلي دي او که نه؟

3. د تدريس د ميتودونو ارزونه: ولې ځينو زده کوونکو زده کړه وکړه او نورو ونه کړه؟ ايا په اسانه يې زده کړه؟ په بله کومه طريقه به مې په ښه او اسانه ډول زده کوونکي پوه شوي وای؟

4. د زده کړې د موادو ارزونه: کله-کله د کتابونو محتوی هم مشکله او يا بې اړيکې وي. د تدريس په وخت کې هم کله-کله له متنوع موادو څخه کار اخستل ممکن وی، نو دا بايد هم وکتل شي چې کوم مواد ښه کار ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قدرمنو ښوونکو!

ایا د ستاسو ټول زده کوونکي په یوه شان تکره دي؟ څنګه پوهیږي؟

په یاد مو وي چه هر څوک د زده کړي وړتیا لري، خو په مختلفو طریقو او د انسانانو د زده کړې د چټکتیا اندازه هم فرق سره لري.

که یوه زده کوونکي مو څه نه وي زده کړې، څوک به ملامت بولی؟ پخپله زده کوونکی؟ او که تاسې پخپله؟ او که والدین؟ ولې؟

په یوه درس کې د زده کړه لپاره وضع شوو موخو ارزونه: کله چې د یو درسي واحد لپاره موخې ټاکل کیږي نو د هغو د اندازه کولو لپاره هم باید واضحې لارښوونې موجودې وي. موخې کیدای شي د پوهې (معلومات) ترلاسه کول وي، یا یو مهارت حاصلول وي او یا هم یو ډول ذهنیت پیداکول وي. د درس په پای کې ارزونه هم باید د دغوو موخو لاسته راوړلو په اړه وي. مثلاً که د ژبې په درس کې د حضرت عمرفاروق (رض) کیسه د درس موضوع وي، نو د ژبې د یو درس په حیث به لیک، لوست، د لغاتو د ذخیرې زیاتوالي او یا هم ګرامري جوړښتونه د درس معلوماتې موخه وي. برسیره پردې نومونه او نیټې به هم د معلوماتې موخو یوه برخه وي. د اخلاقي ارزښتونو د خپلولو په توګه به د ښه حاکم ښه صفات (زړه سوی، د مسؤلیت احساس او نور) مطلوبه موخه وي، چې له زده کوونکو سره دا ذهنیت پیداشي چې ښه حاکم باید څنګه وي او داچې له غریبو خلکو سره مرسته کول یو اخلاقي کار دی. ښوونکي باید د ارزونې په وخت کې دغه موخې په نظر کې ولري.

د درسي موخو د ارزولو لپاره ځینې مثالونه په لاندې توګه کیدای شي.

1. د ساده پوښتنو څخه کار اخستل، مثلاً په پورتني مثال کې د لغاتو معنی، متضاد او مشابه لغاتونه او نور. کیدای شي دا کار هم په مختلفو لارو تر سره شي.

2. د زده کړې د تحکیم فعالیتونه هم د ارزونې لپاره کاریدای شي، مثلاً تمثیلول، له درس څخه پوښتنې جوړول، په بل عبارت ویل، کیسه جوړول، کیسې تکمیلول او نور، مثلاً په پورته مثال کې دیوې ډرامې جوړول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. عملیي اجرا کول، تحلیلول، نتیجه ګیری، پرتلنه، له ټولګي څخه د باندې نمونې ښودل او نور، مثلاً د پورتنی کیسې څخه څه نتیجه اخیستل کیږي، څه معنی لري، حضرت عمر فاروق(رض) ولې لوموړی د ماشومانو مور ته ځان ور ونه پیژانده؟ زموږ په معاصر تاریخ کې داسې نمونې شته؟ او نور.

د ښوونکي د خپل تدریس ارزونه

قدرمنو ښوونکو د لاندې مقولې معنې څه ده:

(په تدریس کې یا دا چې ښوونکي او زده کوونکي دواړه یو څه زده کوي او یا داچې هیڅ یو هم څه نه زده کوي).

لکه چې مخکې وویل شول که ټول زده کوونکي او یا یو څو زده کوونکي درس زده نه کړي، نو دا ددې معنا نلري چې هغه د زده کړې وړتیا نلري، بلکې په دې صورت کې ښوونکی باید فکر وکړی چې زما په تدریس کې به څه نقص موجود وو- څنګه یې باید تدریس کړم، چې د ټولو زده شي؟ په بل عبارت ښوونکي باید د خپل تدریس ارزونه وکړي. د تدریس د ارزولو لپاره د لاندې په شان پوښتنې کولای شو:

- آیا ټول زده کوونکي په اسانه پوه شول، که نه؟ ولې؟ څنګه پوه شم، چې دوی پوه شوي او په اسانی یې زده کړل؟

- ایا موضوع او د تدریس طریقه د زده کوونکو د زده کړې لپاره مناسبې وي؟

- په بل ډول یې څنګه تدریس کړم چې زده کړه اسانه او ښه شي؟

- که د تدریس دغه تجربه بریالی وي، نو نورو ښوونکو ته هم باید ووایی.

- نه پوهیږم چې څه وکړم او څرنګه یې تدریس کړم، څوک مرسته راسره کولاي شي؟

- څنګه به دا پیدا کړم چې زده کوونکي په کوم ډول تدریسولو خوشحاله او ښه زده کړه کولای شي؟ او نور.

ښوونکو ته مشوري:

۱- تاسې د لسان په مضمون کې د سید جمال الدین افغان د عنوان موضوع تر تدریس وروسته، کوم ډول پوهه ارزوی؟ څنګه یې ارزوی؟ کومې پوښتنې او یا عملي لاره به له تاسې سره مرسته وکړي چې ښه پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شی، چې زده کوونکو مو د درس ټاکلې موخې تر لاسه کړي دي؟ معلوماتي او اخلاقي موخې به څه وي او کوم ډول پوښتنې به مناسبې وي؟

۲- که په دې ټولګي کې مو یو څو تکړه زده کوونکي ستړي معلومیدل، ستاسې په نظر به د دوی د ستړتیا علت څه وي؟ که د دوی د ستړتیا کیدلو علت د درس اسانوالي وي، نو تاسې به خپل تدریس څنګه وبولي (مناسب که نامناسب)؟ که په دې ټولګي کې د یو شمیر زده کوونکو درس نه وي زده شوی او دا ځکه چې دوی د لوستلو او له لوست څخه د مفهوم اخستلو په هکله ستونزې درلودې، او تاسې له زده کوونکو څخه غوښتي وي چې کتاب ولولي او درس زده کړي، نو په دې صورت کې به تاسې خپل تدریس څنګه بولی؟

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library